

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2021

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
 Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
 Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
 Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef: Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție: Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri: Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
 Gl. mr. (r) Marin Ioniță
 Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
 Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
 Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
 Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- Memorie, Istorie și Actualitate 9

File de istorie

- Brățările dacilor: adevăruri vechi și noi 11
Vladimir Brilinsky
- Biserica de lemn din Albac pe drumul destinului 21
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David
- Ecaterina Teodoroiu: Vitejie, devotament și jertfă pentru pământul strămoșesc 38
Mădălina Gavrea
- „Duduia” și serviciul ei de informații 45
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
- Mișcarea legionară între 1940-1944. De la putere la declin 55
Col. (r) Puiu Dumitru Bordeiu, doctor în istorie

Memorie profesională

- Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. III. Evoluția organizării și desfășurării activității informative 67
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Blagoveștenie 1991 (2): procesul celor 24-1-2. Secvențe necenzurate 91
Col. (r) Gheorghe Ciobotaru
- „Mașina de bătut manual” 101
Col. (r) Alexandru Bochiș

Atitudini

- Despre manipulare și trădare 108
Col. (r) Hagop Hairabetian

Coltul mizantropului

- „Adică, cum vine vorba asta?!...” 112
Col. (r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

- „Medical intelligence” și pandemia COVID - 19 119
Col. (r) dr. ing. Cătălin Peptan
- Note de lectură 122
 - Cătălin Peptan, Adriana Peptan, Letiția Sîrbu: *Teorismul – Manifestări și evoluții în zonele fierbinți ale mapamondului: Asia și Africa*
 - Liviu Găitan: *Secretele de dincolo de ușă – secvențe de viață din memoria profesională și nu numai*
 - Viorel Cojocaru: *Performanță sub stres. Contribuții la formarea agenților de Intelligence*
 - Petru Ștețcu, Cristina Duma: *Manipularea*
 - Ecouri

Pagini literare 131

- Gheorghe Micle, George Vlaicu, Mihai Hanganu, Mircea Dorin Istrate, Gheorghe Trifu, Petru Popița, Constantin Matei, Corin Bianu

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 137

- Cronologie: noiembrie 2020 – februarie 2021
- Noi apariții editoriale
- „Vitalii – Lumini și umbre” – prezență și ecouri

MEMORIE, ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Pe aceste coordonate de principiu am structurat acest număr al celei de-a douăsprezecea primăveri a revistei noastre care – ne face plăcere s-o subliniem – reflectă principalele calități ale rezerviștilor din serviciile de informații românești, din rândul cărora fac parte nu numai cititorii ci și majoritatea colaboratorilor noștri.

Memorialistica profesională continuă să ocupe un loc primordial în conținutul revistei, așa cum o demonstrează consistentul capitol care îi este dedicat. Sperăm ca acest capitol să-și mențină aceeași poziție și în continuare, sens în care, ca întotdeauna, îi invităm pe toți colegii să contribuie cu materiale care să consemneze pentru istorie bogata lor experiență de muncă și de viață.

Suntem, totodată, consecvenți în demersul de a promova permanent în revista noastră spiritul de demnitate și mândrie națională, sens în care am făcut loc în paginile noastre unor materiale inedite sau mai puțin cunoscute din istoria luptei poporului român pentru păstrarea ființei și demnității sale ca națiune. Sperăm ca articolele dedicate Sarmizegetusei sau „Bisericii lui Horea” să constituie și un îndemn de a vizita aceste frumoase locuri, într-un an în care noul coronavirus ne-a determinat să privim cu alți ochi „vacanțele de acasă” (denumite de alții „*staycation*”, termen care și-a găsit deja loc în dicționare).

Dedicăm, totodată, numeroase pagini subiectelor de actualitate, deja apreciate și solicitate de numeroși cititori, între care merită consemnate analizele privind noul coronavirus și impactul pandemiei asupra securității naționale, noile tehnici de manipulare, conceptul „marii resetări”. Notele de lectură sunt de asemenea consacrate unor subiecte de actualitate din domeniul „*intelligence*”, ca și celalalte articole grupate în rubrica „în sprijinul culturii de securitate”.

Nu am uitat nici începutul primăverii, care este și prilejul de a ne sărbători colegile, evocând în acest număr câteva din prezențele feminine din istoria țării noastre.

Nu în ultimul rând, aniversarea, la 26 martie 2021, a 31 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații ne oferă ocazia de a ura tuturor colegilor noștri din activitate succese profesionale, sănătate și bucurii!

Tuturor, o primăvară frumoasă!

Redacția

FILE DE ISTORIE

BRĂȚĂRILE DACILOR

ADEVĂRURI VECHI ȘI NOI

Două distinse doamne, Barbara și Lucia, savurează cafeaua unei dimineți de primăvară însorită, într-o mică și cochetă grădinuță dintr-un cartier liniștit și select din Frankfurt. Amândouă cu aer veritabil burghez, pedante și elegante, împărtășesc una și aceeași pasiune, arheologia. Cu părul nins, dichisit într-o coafură tare asemănătoare una cu cealaltă, povestesc pe aceeași temă, a bijuteriilor antice. Amândouă specialiste recunoscute la nivel mondial, își deapănă amintiri și păreri, legate de fascinanta lume strălucitoare. Deodată, aparent fără nicio legătură, Barbara întreabă:

- Lucia, spune-mi ceva despre Deva, știu doar că este un oraș aproape de Sibiu, cu o cetate în mijloc și aproape de niște munți, dar mai mult nu știu.

- Păi, este reședința unui județ care are două capitale antice, adică cele două Sarmizegetuse de care tu ai auzit cu siguranță. Una din munții Orăștiei, înconjurată de cetăți dacice, iar cealaltă capitala romană de după cucerirea Daciei, mai cunoscută ca Ulpia Traiana.

- Lasă Ulpia, nu asta mă interesează. Și este mult aur acolo, la cea din munți? întreabă cu un aer misterios Barbara.

- Nu, nu este de loc aur acolo, spune, cu un zâmbet larg și îngăduitor, Lucia. Dacia preromană nu avea ca meșteșug prelucrarea aurului. Arheologia nu a evidențiat până acum niciun artefact de aur acolo, în munți. Și, iată, sunt azi-mâine 100 de ani de când se sapă în munții Orăștiei, acolo unde și-a avut fieful Constantin Daicoviciu, ai auzit de el.

- Și dacă ți-aș spune că acolo, în munții de lângă Deva, s-au găsit brățări spiralice de aur, ce ai zice ?

- Barbara dragă, astea sunt povești și basme. Dacă arheologii nu au descoperit aur acolo, cum crezi tu că poate descoperi altceva. Mai mult, știi bine că se vorbește despre brățări spiralice de argint din perioada dacică, dar nu se pomenește nimic despre brățări de aur. Am mai auzit zvonuri că braconierii au găsit ceva aur pe acolo, dar deocamdată nimeni nu a văzut acel aur, sunt mai mult ca sigur povești.

- Ei bine, Lucia, săptămâna trecută a venit la mine un tânăr și mi-a cerut o expertiză pe două brățări spiralice de aur. Era bine lucrat băiatul, cu mușchi proeminenți și când și-a dat bluza de trening jos, le avea încolăcite pe ambele brațe. Mi le-a lăsat două zile să le analizez și să-i dau o valoare aproximativă. Spunea că este din Deva și că le-a primit drept plată pentru o datorie, de la un prieten.

- Nu-mi vine să cred, murmură uimită Lucia. Am auzit că este un procuror pe la Alba Iulia care anchetează ceva traficanți de comori dar până acum nu am văzut nimic concret din aur. Și, totuși, e puțin probabil ca brățările de care spui tu să provină de acolo. Gândește-te că acolo au săpat nume grele din arheologia noastră, ani la rând s-au organizat acolo cele mai mari șantiere din România.

- Crede-mă, Lucia, de când le-am văzut numai la ele mă gândesc și visez să ajung în acei munți, să văd cu ochii mei de unde provin aceste minunății. Sunt aproape identice cu cele din argint, dar lucrătura lor este una de mare valoare. Cu siguranță că acolo a existat o adevărată școală a bijuteriilor...

*

Aceste afirmații ale arheologului german Barbara Deppert Lippitz aveau să șocheze la vremea sfârșitului de secol XX și să ridice semne de întrebare mai ales prin lumea științifică. În foarte scurt timp, s-au creat mai multe curente în casta arheologilor. Erau unii care puteau admite existența meșteșugului aurului în Dacia preromană, culmea, mulți dintre ei la vârsta senectuții, dispuși să lase dogmele deoparte și să privească în față o realitate tot mai evidentă. Alții, mai degrabă sceptici, preferau expectativa, așteptând ceva concret pe piață, ferindu-se să dea verdicte deloc ușoare. Cei din urmă erau înverșunați conservatori, care nu doreau sub nicio formă să renunțe la crezul lor de o viață, împotrivindu-se, uneori chiar violent, ideii că în Dacia aurul putea însemna ceva. Evident că prezența masivă a aurului în Dacia și mai ales în zona capitalei, strălucitoarea Sarmizegetusa, răsturna reguli, dogme și până mai ieri, certitudini care făcuseră obiectul unor lucrări savante ale unor specialiști consacrați.

Puțini erau dispuși să se oprească din drumul lor și să reanalizeze, pe baze noi, problema metalului galben din țara dacilor. Unii fuseseră în simbria firmei Gabriel Resources, acolo unde cuvântul de ordine era clar: exploatarea aurului în Dacia a început odată cu anul 106, după cucerirea acesteia de către romani. Nimeni nu ar fi putut să nege ce le dicta angajatorul, care nu era dispus să mai investească în cercetarea arheologică pentru a descoperi stratul dacic,

aproape total neglijat în decursul cercetărilor de la Roșia Montană. Cercetarea amănunțită, girată de nume grele ale arheologiei românești, se oprișe, prin compromisuri uneori greu de acceptat, la stratul roman. Și de aici, regula! Dacii nu exploatau aur. În consecință, arta prelucrării aurului era puțin probabilă în regatul lui Burebista și al lui Decebal. Și dacă a existat aur în Dacia preromană, acesta provenea din jafurile lui Burebista, din coloniile grecești de la malul Mării Negre. Foarte rar și mai mult pe la colțuri răzbătea timid opinia contrară a câte unui arheolog mai tânăr și mai puțin dispus la compromisuri. Toți își apărau punga, mai mult decât consistent umplută cu generozitate de către un investitor avid să câștige cât mai repede și cât mai ușor.

Lucia Marinescu, arheolog cu reputație ireproșabilă, un munte de onestitate și modestie, un adevărat savant, părea că își schimbase părerea referitor la existența podoabelor de aur din munții Orăștiei. Discuțiile purtate cu Barbara Deppert la Frankfurt au determinat-o să ia ulterior legătura cu Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba care investiga mai multe cazuri legate de mafia aurului, un *puzzle* uriaș, după cum a fost denumit la începutul anilor 2000, la un simpozion unde Barbara Deppert prezentase o conferință referitoare la tipologia brățărilor de aur.

Prezența expertului german în România nu era văzută de toată lumea cu ochi buni. Pe de o parte, erau istorici care își vedeau construcțiile de o viață clătinându-se în urma argumentelor pertinente ale Barbarei Deppert. Mulți digerau cu greu spusele sale. Pe alt palier, din zona infracțională a inculpaților din dosarul „Aurul Dacic 1”, se acreditase ideea că brățările erau un fals, idee susținută atât de mercenari ai arheologiei românești, tocmiți cu simbrerie să mistifice adevărul, cât și de politicieni de top, implicați adânc în această poveste necurată și totuși atât de strălucitoare. Toți aceștia se temeau, vizibil, de teoriile Barbarei Deppert, pe care nu ezitau să o defăimeze în fel și chip. Ultima lor șansă de a scăpa basma curată era declararea brățărilor ca falsuri, doar că demonstrațiile expertului german le erau potrivnice și aducătoare de necaz...

*

Am asistat la conferința susținută de Barbara Deppert. A fost o șansă nesperată de a auzi vorbindu-se, pentru prima dată cu subiect și predicat, fără teamă sau compromisuri, despre aurul dacic, despre brățări și coliere de aur, meșteșugite într-o adevărată școală de bijuterie ce își avea, cu siguranță, locația

în Sarmizegetusa Regia, locul pe care îl iubeam și îl prețuiam din tot sufletul, asemenea unei comori inestimabile a poporului român.

La sfârșitul conferinței, cu un nod uriaș în gât, am așteptat, minute în șir, sfârșitul protocolalelor felicitări pe care le-a primit și m-am îndreptat timid spre Barbara spunându-i simplu:

- Eu vin de la Sarmizegetusa Regia, din munți, și vă felicit pentru că ne învățați, la noi acasă, o filă de istorie pe care nu o știam.

M-a îmbrățișat imediat și, cu un zâmbet larg și prietenos de sincer, mi-a spus:

- Te știu de mult, Vladimir. De aproape trei ani. Admir ce faci și cum te bați pentru locul acela. Noi avem multe de discutat, dar cel mai mult îmi doresc să povestesc cu tine, la un foc de tabără, acolo, în munții tăi.

Parcă ne cunoșteam de două mii de ani. Am rugat-o, dacă poate, să-mi răspundă la câteva întrebări, sub forma unui interviu, și așa, încet, ne-am retras la o masă, la „Caru’ cu Bere”, nu înainte de a cere îngăduința gazdelor pentru câteva minute. Minutele s-au făcut aproape o oră, iar la sfârșitul interviului am avut senzația că plutesc. Mi se părea ireal să aud, într-o limbă străină, lucruri care până atunci erau tabu în lumea arheologică din România. Mi se părea fabulos să ascult o lecție despre cum trebuie prețuită și respectată istoria unui popor și mi se părea de vis o fereastră care se deschidea larg, lăsând să se vadă un capitol necunoscut, al existenței noastre.

Redau mai jos fragmente ale acestui interviu, cu convingerea că ideile Barbarei Deppert ar putea schimba mentalități și comportamente în conștiința fiecărui român, ne-ar face mult mai buni, mai toleranți, mai apropiați de ceea ce înseamnă, cu adevărat, națiune.

„SUNTEȚI SINGURA ȚARĂ DIN EUROPA CU O ISTORIE DE 6000 DE ANI SCRISĂ ÎN AUR”

Cine sunteți, dumneavoastră, doamnă Barbara Deppert ?

Sunt un arheolog liber. Nu un dac liber, cum se spune pe la voi, ci un arheolog liber. Sunt expert autorizat oficial de peste 30 de ani și îmi desfășor activitatea în cadrul Camerei de comerț din Frankfurt. În general, particip la expertize cerute de guvernele unor țări, de către muzee sau de către colecționari privați. De asemenea, sunt invitată la foarte multe conferințe, unde expun rezultatele cercetărilor mele. Lucrez, de asemenea, pentru tribunalele care cer

expertize, în unele procese care au ca subiect obiecte de patrimoniu, la fel și pentru companiile de asigurări.

Bineînțeles că domeniul meu de activitate nu se limitează la bijuterii antice, ci cuprinde o paletă mai largă de obiecte de patrimoniu. Am acumulat atâta experiență încât îmi pot permite să deosebesc un fals de o lucrare autentică, ba am reușit să învăț și trucurile folosite de falsificatori. Cea mai mare cantitate de aur am expertizat-o la cererea guvernului suedez, caz în care erau peste 35 de kilograme de aur.

Ați avut vreodată ocazia să analizați și obiecte din aur provenind din spațiul carpato-danubiano-pontic în perioada regatului dac?

Cu ocazia unei expoziții organizate în Germania, în 1994, care cuprindea obiecte de tezaur din România, am editat un catalog la care am devenit, prin hazard, și coautor. Majoritatea selecțiilor și descrierilor din acest catalog au fost făcute de către istorici români, cu care am colaborat excelent. Din păcate, lipsea din acest catalog tocmai perioada tracică, despre care nu scrisese nimeni nimic. Atunci, am ales eu să scriu acest capitol și am început să studiez temeinic obiectele de aur din acea perioadă. M-am familiarizat astfel cu această problemă, care m-a pasionat foarte mult. Am reușit să identific o continuitate artistică a motivelor, moștenite prin preluarea tradiției. Este vorba, în special, de motivul șarpelui, prezent ca un lait motiv în arta traco-geto-dacă.

Care sunt principalele argumente în favoarea autenticității acestor brățări despre care ați vorbit în conferință ?

Principalele argumente vin din însăși tehnica lor de prelucrare. O tehnică atât de specială, încât este imposibil de reprodus sau falsificat. Prelucrarea modernă a aurului este total diferită de cea a dacilor, care consta în tehnica forjării metalului, așa cum au fost confecționate și aceste brățări la care ne referim. Această tehnică de prelucrare a aurului a dispărut de mult, în lume. Ea este dificil de învățat și de aplicat în zilele noastre. Al doilea argument este adus de brățara pe care am botezat-o, cu mare încântare, Mica Pariziană. Ea are o lucrătură cu totul și cu totul specială, foarte rară, foarte frumoasă, expresie vie a personalității artistice a meșterilor daci. Nu există niciun argument care să ducă la concluzia că ne confruntăm cu niște copii moderne. Toate argumentele aduse în acest sens nu au niciun suport credibil și științific, ci doar unul de ordin speculativ și, când spun acest lucru, nu am nicio îndoială.

Și totuși, există voci, chiar printre cercetătorii, istoricii și arheologii români, care încearcă să susțină varianta falsului. Ce credeți despre acest curent al cărui reprezentant principal este profesorul Constantin Preda ?

Am remarcat că în România au apărut peste noapte mulți specialiști în aur, dar cei mai mulți dintre ei nu au ținut niciodată în mână o piesă de aur. Este foarte ușor să emiți teorii referitoare la aur, dar când este vorba de tehnica prelucrării acestuia lucrurile se complică, mulți dintre ei nereușind să dea răspunsuri concrete și valabile la întrebările care apar. În cazul profesorului Preda, nu putem vorbi de faptul că nu ar fi un specialist consacrat, dar dânsul își formulează întreaga teorie începând cu o informație falsă. El pornește, de fapt, de la o greșală. Spune că niciodată nu a fost găsit vreun obiect de aur sau vreo comoară într-o cetate dacică, întărindu-și afirmația cu argumentul că, până acum, nu au fost găsite brățări sau alte artefacte de aur, la Sarmizegetusa Regia. Aceasta este prima greșală. Știm deja, cu exactitate, că brățările, deși nu au fost descoperite chiar la Sarmizegetusa, locația descoperirii se află în vecinătate, pe un alt deal, în locul numit Căprăreța, ceea ce reprezintă o diferență între realitatea terenului și realitatea teoriei prezentate de profesorul Preda. În consecință, el ori nu a fost bine informat, ori nu a dorit să fie bine informat.

În altă ordine de idei, în arheologie se nasc niște reguli care pot să aibă valabilitate sute de ani, dar este suficientă o singură descoperire care să răstoarne aceste reguli.

Descoperirea acestor brățări răstoarnă toate teoriile vechi și aduce noi dovezi care completează istoria metalurgiei antice. La fel de nejustificată este părerea profesorului cum că monedele de tip Koson ar fi bătute în Evul Mediu. Este o idee care nu are niciun fel de suport științific și care a fost combătută, nu odată, cu argumente solide.

Vedeți dumneavoastră, mulți dintre arheologii români au trăit, au cercetat și au creat pe timpul comunismului și, de multe ori, munca lor a fost rodul constrângerilor la care erau supuși. Prea puțin se lucra cu mijloace moderne și prea puțin exista deschidere la nou. Trebuie să înțelegem că adevăruri valabile de 40-50 de ani pot să-și piardă valabilitatea printr-o descoperire și, de aceea, lumea arheologică trebuie să fie pregătită în orice moment să răstoarne, dacă este cazul, niște valori care altă dată erau valabile.

Ce înseamnă aceste brățări pentru istoria noastră ?

Dacă intrăm în camera tezaurului Muzeului Național de Istorie București putem să citim ce a însemnat aurul de-a lungul istoriei voastre milenare. După părerea mea, sunteți singura țară din Europa care are istoria scrisă în propriul ei aur. Și asta este un lucru rar și excepțional, de care puteți să fiți mândri.

Probabil că numai în America de Sud, la Bogota, în celebrul Muzeu al Aurului putem vedea expus aurul indienilor, dar aceasta reprezintă doar o parte a istoriei lor și nu o întreagă istorie gravată în aur, așa cum aveți voi. Nici la Luvru, nici la British Museum și nici în muzeele din Statele Unite nu găsim ce există în muzeul dumneavoastră de istorie (este vorba de Muzeul Național de Istorie din București, n.a.). Sigur, au multe exponate de aur și aceste muzee, dar ele aparțin altor culturi decât ale țărilor respective.

Este regretabil că voi, românii, nu ați profitat de această istorie scrisă în aur, așa cum ați fi meritat. Și când spun „ați fi meritat”, mă gândesc la ceea ce istoria voastră a însemnat pentru Europa, la forța pe care aurul vostru a avut-o în construirea unei civilizații demne de marile civilizații ale lumii. Aici, la voi, nu găsim aur cumpărat sau obținut prin cuceriri, ca în celelalte muzee ale lumii. Aici vorbim, în exclusivitate, de aur autohton.

Revenind la ce înseamnă brățările pentru istoria voastră, în primul rând ele sunt o dovadă că dacii prelucrau propriul lor aur, extras din munții Apuseni, iar în al doilea rând el probează că dacii aveau mult aur, mult mai mult decât alte popoare civilizate ale antichității. Romanii știau bine despre existența acestei bogății imense, iar războaiele lor au avut ca scop exclusiv îmbogățirea. La cucerirea Daciei, romanii s-au îmbogățit consistent atât cu aurul public cât și cu cel privat din tezaurul regal. Apoi, aceste brățări demonstrează, fără îndoială, potențialul creativ al meșterilor daci, care erau adevărați artiști orfevrieri.

Dacă este să încadrăm acest eveniment al descoperirii și cercetării acestor brățări în istoria europeană, putem spune, acum, fără nicio îndoială, că aurul dacic și-a găsit definitiv locul în cronologia exploatarei, prelucrării și utilizării aurului, în context istoric european. Pe harta Europei, alături de aurul

scandinav, german sau spaniol, aurul dacic se integrează perfect, completând un mare gol existent până în acest moment. Concluzionând, aceste brățări reprezintă capodopere ale orfevrăriei europene.

Sunt unii istorici care susțin că dacii nu aveau și nu prelucrau aur. Cum putem înțelege acest curent ?

Aceasta este încă o idee stupidă, vehiculată în istoria voastră. Acest teritoriu a fost în toate epocile foarte bogat în aur. Au fost găsite artefacte de aur, răspândite de-a lungul istoriei voastre, mai numeroase ca în alte țări. Dincolo de granițele voastre, aurul costa foarte mult, iar munca pentru prelucrarea lui era enormă, făcută cu mari sacrificii, ceea ce aici nu a fost cazul. Aur se găsea, iar mâna de lucru era asigurată de meșteri pricepuți cu o veche tradiție. Aurul se prelucra în aceste ținuturi încă din neolitic și era aur autohton, extras din Munții Apuseni. Aveți peste 6000 de ani de istorie a aurului. Este istoria voastră și numai cine nu vrea nu o privește la adevărata ei valoare.

În final, după această strălucită lecție de istorie despre aurul autohton, ce credeți, suntem noi urmașii Romei, așa cum este scris în istoria oficială a românilor ?

Aceasta este o altă greșală. Voi sunteți cu siguranță urmașii dacilor. Romanii au venit, au luat aurul, au stat o perioadă și au plecat. Este adevărat că au lăsat și câteva urme prin această trecere temporară, pe teritoriul dac. Au lăsat puțină latină, pentru că latina era limba oficială, au lăsat ceva monumente, expresie a recunoscutei culturi romane și foarte puține obiceiuri dar ei nu au putut să schimbe structura poporului dac până la plecarea lor și nici după aceea.

Poporul român, care desigur a suferit și alte influențe, se deosebește radical de cel italian. Este mult mai ospitalier, mai jovial, mai comunicativ. Legătura românilor cu natura este mult mai profundă decât a celorlalte popoare europene. Și aceasta este cea mai importantă moștenire păstrată de la daci. Dacii erau una cu natura. Natura era viața lor, iar viața lor era natura.

Aveți peste 6000 de ani de istorie a aurului! Este istoria voastră și numai cine nu vrea nu o privește la adevărata ei valoare. După părerea mea, sunteți singura țară din Europa care are istoria scrisă în propriul ei aur. Și asta este un lucru rar și excepțional, de care puteți să fiți mândri.

Așa că voi, poporul român, puteți să vă mândriți cu originea voastră și să vă considerați cel puțin egalii celorlalte popoare care au rădăcini în bătrâna Europă.

*

Interviul nostru se încheiase și parcă aș fi vrut să dureze o veșnicie. Ne-am despărțit cu aceeași caldă îmbrățișare, cu mulțumiri reciproce și promisiuni. Ne-am reîntâlnit în câteva rânduri, acolo, sus, în raiul regilor daci. Urcușul către faimoasa groapă în care fuseseră descoperite cele zece brățări, alături de anchetatori și istorici, a fost unul dificil pentru Barbara. Dar coborâșul a fost unul de coșmar pentru mine. La peste 70 de ani, picioarele nu o mai ascultau, iar de coborât trebuia coborât. Căzuse de două ori și atunci am decis că o iau în spate. Și așa am coborât Dealul Căprăreții ducând în spinare un om străin, dar atât de apropiat de valorile patrimoniale ale românilor. Seara am stat la foc și am povestit despre aur, despre trădătorul Bicilis, care se dovedea, după două mii de ani, un pion otrăvit al lui Decebal și nicidecum un trădător, despre dragonii cei controversați, despre Alea Frumoasele și despre credința în nemurire a dacilor. A fost ceva de basm.

Anchetele s-au ținut lanț. Faptele din patru dosare „Aurul dacic” erau cercetate cu minuțiozitate în birourile Parchetului, iar rezultatele nu se lăsau deloc așteptate. Recuperarea de artefacte devenise aproape un sport pentru polițiștii hunedoreni și cei din cetatea Bălgradului. Doar că timpul schimbă lucrurile și intensitatea cercetărilor scade vizibil. Reorganizările din cadrul Ministerului de Interne duc ramura de patrimoniu tot mai spre periferia preocupărilor polițienești. Oameni cu bune intenții din cadrul poliției sunt ignorați, iar anchetele trenează. Încep să fie plătite polițe dintre cele mai urâte. Cei care contribuiseră la depistarea și recuperarea bunurilor, polițiști sau slujbași în protejarea patrimoniului, sunt percheziționați, anchetați și umiliți ani la rând. Ca finalul să fie pe măsura vendetei premeditate, o propoziție încheia, aproape obsesiv, suferința fiecărei persoane angrenate în protejarea și recuperarea patrimoniului. Faptele menționate nu se confirmă. Așa suna finalul câtorva dosare care au distrus familii, au distrus sănătatea tuturor și, cel mai grav, au răpit entuziasmul de a mai face ceva folositor pentru moștenirea strămoșilor daci.

Între timp, la insistențe personale care au durat mai bine de 10 ani, Sarmizegetusa este atribuită spre administrare Consiliului Județean Hunedoara. Sunt obligat, împotriva voinței și dorinței mele, să iau frâiele administrării și șapte ani de zile am trudit, zi de zi, fără sâmbete, fără duminici, fără sărbători și fără concedii pentru a aduce normalitatea la Sarmizegetusa Regia. Și, alături de colegi devotați, polițiști flexibili și cu scaun la cap, am reușit să facem ordine

acolo. Doar că, din păcate, administrarea era pe numai 18 hectare, iar sistemul defensiv fortificat al cetăților dacice se întinde pe mai bine de patruzeci de mii de hectare. Marile jafuri, însumând câteva sute de milioane de euro nu se dăduseră în capitala dacică, ci peste tot în acest vast teritoriu. Scrisori deschise, certuri, dezbateri, sfaturi de taină, nu au dus la niciun rezultat. O lege ce pare încropită pe genunchi a fost elaborată dar, asemenea vechilor legi de patrimoniu, ea este una beteagă, fără putință a fi aplicată și contrazice alte legi împreună cu care, în loc de ordine, creează haos.

Acum, poliția de patrimoniu mai mult nu există fără organizare eficientă coordonată central, iar eu am fost înlăturat pentru că aveam curaj să cer, să lupt, să strig și să critic tot ce era legat de munții dacilor și era făcut cu picioarele. Mai mult, pandemia a devenit un rai pentru cei doritori de îmbogățire rapidă. În timp ce polițiștii aleargă după caranținați, contaminați, izolați sau luptători anti-mască, căutători de comori veniți din linia doua sapă nestingheriți la umbra unei nenorociri globale. Fără frică și cu bogata experiență a predecesorilor care, odată ieșiți de după gratii condiționat, oferă consultanță noului val de braconieri ai patrimoniului. O singură soluție există, refacerea compartimentelor de patrimoniu la nivelul IPJ-urilor, cu puteri depline și fără sarcini colaterale, Și asta dublată de o responsabilitate a justiției care, pe baza a ceea ce s-a judecat până acum, să ia decizii dure, ferme fără a trena procesele ani la rând. Altfel, vom ajunge să privim cuvintele Barbarei Deppert ca un amuzament. Istoria noastră, cea de șase mii de ani, scrisă în aur va fi doar o himeră a celor visători și iubitori de patrimoniu național.

Vladimir Brilinsky

*Primul administrator al complexului
muzeal Sarmizegetusa Regia*

BISERICA DE LEMN DIN ALBAC PE DRUMUL DESTINULUI

Prolog

În puține vetre ale Daciei getice credința neamului a fost apărută cu atâta dârzenie și spirit de sacrificiu ca în Țara Moților. Acolo, pe văile și crestele Munților Apuseni, apărarea credinței strămoșești – ortodoxia – a însemnat un act de eroism în fața agresiunilor confesionale ale imperiilor străine. În acea parte a vetrei neamului, puțin cunoscută, „*ortodox*” a fost sinonim cu „*român*” (valah) în pofida opresiunilor, piedicilor și diferitelor șicane la care au fost supuși românii.

Moții au respectat cu pioșenie credința străbună, iar atunci când împrejurările i-au silit, au luptat pentru ea pe viață și pe moarte. Așa se face că, în ciuda prigoanei la care au fost supuși după impunerea „*uniației*” (așa-zisa „*unire cu biserica Romei*”) la sfârșitul secolului al XVII-lea/începutul secolului al XVIII-lea, în Țara Moților au continuat să fie construite bisericuțe din lemn, înșirate ca boabele de grâu pe malurile Arieșului superior, „râul de aur al moților”, precum cele de la Vidra de Jos (1712) și Sohodol (1725). Moții n-au încetat să-și ridice biserici și după interzicerea de către autoritățile imperiale habsburgice a dreptului românilor de a mai construi biserici ortodoxe.¹ Dar, în pofida acestei interdicții și umilințe îndurate, românii ortodocși au construit alte mici biserici din lemn, precum cea din satul Albac, ridicată în anul 1752.

Însă în jurul anului 1760, peste bisericile de lemn din Transilvania și din Țara Moților a venit urgia confesională, când trupele habsburgice, comandate de generalul de tristă amintire Adolf von Bukow, i-au obligat să treacă cu forța la altă religie, numită „*uniație*”, aflată sub patronajul Romei catolice. A urmat răscoala împotriva „*uniației*” din anii 1759-1761, condusă de călugărul Sofronie din Cioara (azi, Săliște, jud. Alba).²

În represiunea care a urmat au fost distruse cu tunul sau incendiate peste 300 de biserici și mănăstiri ortodoxe din Ardeal, iar preoții și călugării au fost urmăriți, arestați, întemnițați sau uciși. Cu toate acestea, moții au continuat să înalțe biserici din lemn, precum cele de la Întregalde (1774) și Sartăș (1780).

¹ Vezi, pe larg, Teodor Damșa, *Biserica Greco-Catolică din România în perspectivă istorică*, Editura de Vest, Timișoara 1994.

² Teodor Bodogae, *Cuviosul Sofronie de la Cioara*, în „*Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești*”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1987, p. 450-460.

Abia în anul 1781, împăratul Iosif al II-lea a emis decretul de toleranță religioasă³ prin care a acordat libertate religioasă și creștinilor ortodocși. Astfel au oficializat habsburgii dezbinarea românilor din Ardeal pe fundament confesional, care a dus la multe decenii de lupte între frați.

A urmat apoi cea mai mare revoltă a țăranimii iobăgite din Ardeal, din anii 1784-1785, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, transformată în revoluție împotriva constrângerilor feudale și pentru apărarea credinței ortodoxe. Aceasta s-a ridicat împotriva statutului de *toleranți* al românilor din Transilvania, fiind reprimată cu sălbăticie. Conducătorii au fost trași pe roată, mulți țărani răsculați au fost aruncați în temnițe sau uciși, așezările lor incendiate, iar comunități întregi de iobagi au fost deportate în Banat sau în Bucovina. Patenta imperială publicată în 22 august 1785 a desființat șerbia, adică dependența țăranilor iobagi față de nobili și le-a acordat dreptul să se mute în alt sat, pe alt domeniu sau să se căsătorească fără acordul acestora. În pofida rezistenței și amenințărilor marii nobilimi ungare față de aceste măsuri de reformă, moții au continuat să construiască biserici, precum cele de la Arieșeni (1791), Vidra de Sus (1792), Gârda de Sus (1792), Valea Lupșii (1799) etc., semn că lupta pentru apărarea ortodoxiei continua cu vigoare.

Deci, construirea de biserici din lemn în pofida interdicțiilor era o formă de rezistență a ortodoxiei, demonstrând că neamul românesc nu poate fi nimicit de stăpâniri străine prin măsuri politico-administrative și confesionale. Una dintre cele mai frumoase construcții înălțate de moți este **Biserica de lemn din Albac**, numită „*Biserica lui Horea*”. Aceasta se află acum în stațiunea balneo-climaterică Băile Olănești, județul Vâlcea, remarcându-se atât prin măiestria artistică cu care a fost lucrată, cât și prin valoarea istorică dată de asocierea destinului ei cu „Horea”, pe numele lui Vasile Nicula Ursu, prima căpetenie a răsculaților din anul 1784.

1. Destinul tragic al unei biserici ortodoxe sub stăpânire străină

În anul 1752, în satul Albac din Munții Apuseni, pe valea Arieșului Mare, aflat în acel moment în Imperiul Austriac, s-a construit cu dalta (numită în grai local *mezdreală*) și rindeaua (*jilăul*) o bisericuță ortodoxă, cu pereții din bârne de lemn de molid (*sâlhă*), încheiate între ele cu cepuri lemnoase (*melciuri*) și cu acoperișul de șindrilă. Pentru bisericuța respectivă s-au folosit

³ Prof. dr. Ioan I. Todea, *Transilvania, vatra neamului românesc. Horea, jertfa românilor ardeleni pentru țară, neam și credință, 1784-1785*, Casa de editură „Dokia”, Cluj-Napoca, 2020, p.380.

50 de bârne din care s-au croit pereții și cam tot atâtea la acoperiș, iar clopotul bisericii a fost fabricat la Viena. Înălțarea bisericuței a fost susținută de către comunitatea țăranilor români ortodocși din Albac – sat atestat documentar pentru prima oară în 1733 (sub numele de Râul Mare, ungurește Fehérvölgy). Momentul ridicării acesteia a fost însemnat în stâlpii laterali ai ușilor de la iconostas: „*Această besearică s-au început la anii Domnului 1752, meseța maiu 25 de zile*”.⁴ Meșterii locali care au construit biserica au respectat tradițiile meșteșugărești și arhitecturale specifice Țării Moșilor, marcând în lemn pecetea ortodoxiei. Bisericuța, care a avut hramul „Nașterea Maicii Domnului”, a ținut de Protopopiatul ortodox din Câmpeni („capitala” Țării Moșilor), a fost ridicată de meșteri locali din bârne groase de lemn, îmbinate la colțuri, după sistemul „coadă de rândunică”. Avea o siluetă înaltă și un profil îndrăzneț, exteriorul fiind înfrumusețat cu măiestrie de meșterii locali, iar pe la mijlocul pereților a fost împresurată de un brâu sculptat, ca o funie groasă.

Bisericuța și-a îndeplinit cu prisosință menirea pentru care a fost înălțată. Se spune că în ea a fost cantor și epitrop Vasile Nicula Ursu zis „Horea”, născut în anul 1730 în cătunul Fericet, situat pe o culme muntoasă la 1191 metri înălțime, la trei kilometri de satul Arada (*aridus*=loc uscat, pădure uscată), azi Horea.

Între anii 1759-1761, în calea „balaurlui” politico-confesional habsburgic s-au ridicat, alături de călugărul Sofronie din Cioara și locuitorii din Albac, Arada și Fericet, precum și din alte sate din Munții Apuseni. Printre cei care au urmat povețele călugărului Sofronie s-a aflat și Vasile Nicula Ursu, care avea în acel moment 30 de ani. Este posibil ca vestitul călugăr să-l fi cunoscut personal pe acel tânăr cântăreț la strănă pe ceasloavele cărților bisericești, poreclit de consăteni „Horea”, pentru darul de a cânta din gură cu o voce demnă de luat aminte. Atunci s-a adunat în satul Albac o mare mulțime de țărani români, călugărul îndemnându-i să lupte pentru credința strămoșească. Răscoala „*antiuniție*” a culminat cu așa-numitul sinod de la Alba Iulia din 14-18 februarie 1761, în care românii au revendicat deplina libertate a cultului ortodox. Reprimarea care a urmat, distrugerea cu tunul și cu focul a peste 300 de biserici, mănăstiri și schituri, a arătat cât de nemiloasă a fost stăpânirea

⁴ Ioana Cristache-Panait, *Biserici de lemn monumente istorice din Episcopia Alba Iuliei, Mărturii de continuitate și creație românească*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1987, p.40-42.

habsburgică.⁵ Biserica de lemn din Albac a scăpat de distrugere, continuând, în condiții grele, să-și îndeplinească misiunea socială și confesională.

Se știe că în toamna târzie a anului 1784 Horea a tras clopotul bisericii din Albac, dând semnalul luptei împotriva asupritorilor. A urmat cea mai mare revoltă a țăranilor iobagi din Transilvania împotriva asupririi feudale și batjocoririi credinței ortodoxe. Răsculații au avut în frunte trei simboluri ale luptei pentru neam, vatră și credință: Vasile Nicula Ursu zis „Horea”, Ion Oargă, zis „Cloșca” și Gheorghe Giurgiu, zis „Crișan”. Răscoala iobagilor s-a transformat în revoluție,⁶ la aceasta participând, alături de iobagii români, unguri, sași de pe domeniile nobililor și statului, mineri din Munții Apuseni și ocnele din Maramureș, meșteșugari, preoți etc. A fost ca un trăsnet, a izbucnit la 2 noiembrie 1784, în satul Curechiu (comitatul Hunedoara) și s-a încheiat în 28 februarie 1785, când Horea și Cloșca, iar apoi și Crișan, capturați de autorități cu ajutorul unor trădători, au fost omorâți în chip sălbatic.⁷

Măsurile neomenești luate de autorități împotriva satului Arada au dus la dezmembrarea lui, localitatea refăcându-se cu mare greutate și cu multă precauție în vreme de mai multe decenii. După trecerea prigoanei sălbatice și liniștirea vremurilor, moșii au reluat acțiunea de înălțare de biserici ca semn al continuării cu tenacitate a luptei pentru identitate națională și libertate confesională. Astfel, în anii 1842-1847, în vremuri tulburi, în satul Arada a fost construită de meșteri din Trascău, cu ajutorul enoriașilor, din zidărie de cărămidă și piatră de râu, biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli”. Acest edificiu a înlocuit biserica veche de lemn de la care s-a păstrat clopotul datat 1776.

În 24 decembrie 1864 a fost reînființată Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei cu reședința la Sibiu, ierarhul Andrei Șaguna devenind mitropolit, iar în anul 1868 a fost adoptat *Statutul organic* al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. Astfel, românii ortodocși și-au recucerit dreptul de a-și construi, fără teamă de reprimare, biserici de zid, din cărămidă, pe fundație de piatră.

În Albac, sub motivul creșterii numărului credincioșilor ortodocși, în anul 1880 a început construirea „Bisericii celei Mari”, care a fost amplasată lângă vechea bisericuță din lemn. Aceasta a fost clădită în stil romanic și gotic

⁵ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării natiunii române*, Editura „Enciclopedia”, 2013, p.244-255.

⁶ Prof. dr. Ioan I. Todea, *op.cit.*, p.206-208.

⁷ Vezi, pe larg, Octavian Beu, *Răscoala lui Horia 1784-1785*, București 1935; Apud Ioan I. Todea, *op.cit.*, p.298.

în formă de navă, din cărămidă și piatră, la ridicarea căreia au contribuit, prin donații și muncă obștească, locuitorii satului. Biserica a fost terminată în anul 1884, a primit hramul Sfinților Mihail și Gavril, preluând de la vechea biserică clopotul fabricat la Viena, cu care „Horea” a dat semnalul începerii luptei împotriva împilatorilor. Astfel, „Biserica Mare” a preluat misiunea de aproape un secol și jumătate a vechii biserici. Însă, în acel an, 1884, turnul „Bisericii Mari” s-a dărâmat, fiind reclădit în perioada 1891-1892.

Moții din Albac au dorit să păstreze bisericuța ca pe o sfântă relictă, căci le aducea aminte de Horea și de vremurile sale.⁸ Însă autoritățile austro-ungare n-au văzut cu ochi buni această intenție, căutând o pricină pentru a o nimici. Sub pretextul că reprezintă pericol de incendiu, acestea au dispus demolarea bisericuței, urmând ca lemnul rezultat în urma dezmembrării să fie vândut fie pentru reparații, fie pentru foc. Dar demolarea bisericuței a fost mereu amânată de moți, întrucât nimeni din satul Albac sau din împrejurimi nu s-a oferit să cumpere „lemnul sacru” și să-l pună pe foc.

2. Epopeea salvării și refugierii la sud de Carpați

Pronia cerească a salvat biserica de la ștergerea ei de pe fața pământului. În anul 1905, prin Munții Apuseni a trecut istoricul Nicolae Iorga. El a pornit de la Deva pe ruta: Brad-Abrud-Cărpiniș-Câmpeni și Vidra de Sus (azi Avram Iancu). În lucrarea „*Priveliști din țară*”,⁹ el a descris succint natura și oamenii locurilor pe unde a trecut, adunând date despre gimnaziul românesc din Brad, despre Țebea și Baia de Criș. L-a impresionat orașelul Abrud, unde a fost găzduit de Laurențiu Pop, conducătorul Băncii „Auraria”. A trecut prin Cărpiniș – satul unde s-a născut Cloșca și s-a căsătorit Crișan – apoi prin Câmpeni, încheindu-și călătoria la casa lui Avram Iancu din Vidra de Sus.

În peregrinările ulterioare prin Munții Apuseni, Nicolae Iorga a ajuns în satul Albac, în „*lumea lui Horea*”, unde a aflat „*drama*” vechii bisericuțe din lemn, precum și „*manevrele*” autorităților austro-ungare pentru a o mistui cu foc. El s-a simțit dator să acționeze energic, dar cu precauție, pentru salvarea acelei bisericuțe care era o mărturie a istoriei însângerate a neamului românesc. Astfel, l-a pus în temă cu situația bisericuței lui Horea din Albac pe Ion I. C. Brătianu, în acel moment ministru de Interne în guvernul condus de Dimitrie A.

⁸<https://reintregirea.ro/articole/13408-tarnosirea-altarului-bisericii-din-parohia-albac-protopopiatul-campeni.html>

⁹ Nicolae Iorga, *Priveliști din țară*, Editura pentru turism, București, 1974, p.187-192.

Sturdza. Se spune că cei doi oameni de stat și de cultură au căutat împreună și au găsit soluția salvării acestui simbol al credinței și suferințelor moșilor.¹⁰

Astfel, la sfârșitul lunii august 1907, când încă nu se liniștiseră cu totul răzmerițele țăranilor din regatul României, Ion I. C. Brătianu și soția lui, Elisa (născută Știrbei, căsătoriti în 3 martie 1907, vorbea fluent limbile franceză, engleză și germană), sub motivul „*pasiunii pentru istorie*” și „*locuri pitorești*” au plecat cu automobilul, pe tăcute, în Transilvania, respectiv în Țara Moșilor. Ion I. C. Brătianu a ascuns faptul că era ministru de Interne în guvernul României, declarând oficial că împreună cu soția formau familia „*d-l și d-na Ionescu*”, ceea ce i-a făcut pe unii istorici să-l denumească chiar „*agent sub acoperire*”.¹¹ Această aventură riscantă în Țara Moșilor aflată în acele vremuri în Austro-Ungaria, stat ostil României a fost relatată ulterior într-o broșură intitulată *Amintiri din Țara Moșilor*, publicată în anul 1924,¹² precum și în cartea *Moșii*, scrisă de Ion Rusu Abrudeanu, în care un capitol a fost intitulat „*Ion I. C. Brătianu și moșii*”.¹³

După un popas la Sibiu și după ce proslăviră la Alba Iulia „*umbra lui Mihai Viteazul și martiriul lui Horea*”, „*d-l și d-na Ionescu*” au plecat prin Zlatna la Abrud, apoi la Câmpeni („*adevăratul cuib al moșilor*”). Pe drum au întâlnit bărbați cu falnică înfățișare și femei de o „*mândră frumusețe*”, cu un port și un grai care impresionau, cu munți semeți și cu băi de aur, cu ape limpezi. Automobilul a trecut prin locurile unde se derulaseră „*cele mai strălucite lupte ale lui Iancu și ale tovarășilor săi*”, călătorii văzând locurile unde s-au desfășurat „*fioroasele drame și vitejeștile izbânzii*” și constatând că „*din Abrud până în Munții Bihorului tot locul e sfințit de bărbăția neînfricată a moșilor*”. A doua zi s-au îndreptat spre Vidra, la casa lui Avram Iancu, o casă modestă, albă, cu obloanele închise, înălțată de părinții „*nefericitului erou*”. Ion I. C. Brătianu a fost convins că Iancu, la fel ca Horea, „*fusesse victima încrederii sale în împărat*”.

După o noapte petrecută în Câmpeni, „*d-l și d-na Ionescu*” au plecat spre Albac, satul lui Horea. Aici Ion I. C. Brătianu s-a oprit în dreptul bisericii de lemn, „*întocmită din grinzi și bârne groase, de câte 8 metri lungime, și cu*

¹⁰ https://www.dacoromania-alba.ro/nr65/ion_bratianu.htm (Ilie Furduiu, *Ion I.C.Brătianu și românii moși*).

¹¹ <http://arhiva.formula-as.ro/2011/969/societate-37/biserica-din-albac>

¹² Ion I.C. Brătianu, *Din Țara Moșilor. Amintiri*, Imprimeriile „*Independența*”, București, 1924.

¹³ Ion Rusu Abrudeanu, *Moșii*, Editura Cartea Românească, București, 1928, p.487-494.

un turn înalt ca de cetate". Pentru a pătrunde în bisericuță i-a venit în ajutor un tânăr teolog pe care îl atrăsese zgomotul motorului. Ion I. C. Brătianu își exprimă mirarea văzând că la numai câțiva pași se ridicase o biserică de zid. L-a întrebat pe tânărul teolog despre rostul ei, iar acesta i-a spus că „*biserica de lemn data din veacul al XVIII-lea*", însă, clădindu-se alta de zid, mai mândră, mai frumoasă, „*autoritățile reclamau distrugerea celei dintâi de teamă de foc*". De aceea se hotărâse „*desfacerea și vânzarea ca lemn vechi*", dar „*prețuirea prea scumpă, după gustul meșterilor* (cumpărătorilor, n.n.), *o scăpase până atunci de desființare*" (demolare, n.n.). Cu tristețe în suflet, Ion I. C. Brătianu a consemnat: „*Ne durea în suflet să aflăm că acel locaș, în care se rugaseră și se împărtășiseră Horea și vrednicii lui tovarăși în clipele hotărâtoare, era să piară*". Împreună cu soția părăsi acel loc, cu „*truda în minte*" cum ar putea salva și transporta acel monument la moșia Florica a familiei Brătianu, reclădindu-l acolo „*în memoria eroilor moți*".¹⁴

Munciți de acest gând, Ion I. C. Brătianu și soția au plecat mai departe cu automobilul spre grotă de gheață din Scărișoara. Drumul muntos și pitoresc era anevoios, automobilul respectiv fiind primul care se încumeta să pătrundă până în acele funduri ale ținutului moților. „*La dus merse el cum merse*" – a scris el – dar la întoarcere pe un povârniș în marginea unei râpe, o mișcare greșită a „*mecanicului*" (șoferului, n.n.) a frânt diferențialul și era cât pe-aici să-i prăvălească în prăpastie, dacă automobilul nu s-ar fi izbit de un copac și nu s-ar fi proptit în el. Ion I. C. Brătianu lăsa automobilul „*în nemișcare și în neputință*", făcu câțiva kilometri pe jos până în Albac, de unde cu ajutorul unui „*învățător îndatoritor*", trimiseră două perechi de boi ca să tragă a doua zi automobilul până la Câmpeni, iar pentru el și soția sa găsiră o „*brișcă cu doi cai*", care-i duse chiar în acea noapte la conacul unde erau cazați.

În vreme ce boii și caii erau pregătiți pentru transport, soții Brătianu stătura la cină cu învățătorul din Albac și cu „*drăguța sa soție*", precum și cu preotul din sat și cu tânărul teolog, cunoștința lor de dimineață. Aceștia știau cine era „*domnul Ionescu*" și pentru ce a venit în satul lui Horea (înseamnă că

¹⁴ Ion Rusu Abrudeanu, *op.cit.*, în subsolul paginii 489 a descris astfel bisericuța: „*Vechea biserică din Albac se distinge printr-un turn mic și ascuțit, având două intrări: una pe sub turn la femei și alta dinspre miazăzi la bărbați. Bârnela de brad (s.n.) sunt de lățime mijlocie. Bolta sau catapeteasma este înzestrată cu sfinți pictați pe timpul lui Horea de un pictor Szilagyi din Abrud. Altarul are trei ferestre, despărțământul bărbaților tot 3 și anume 2 spre miazănoapte și una spre miazăzi, iar la despărțământul femeilor 2 ferestre*".

fuseseră înștiințați, de cine și când, nu știm!). Oaspeții căutară să afle de la fruntașii albăceni „amintirile rămase de la Horea în localitate” și să chibzuiască împreună cum ar putea scăpa biserica de distrugere.

Cu ajutorul preotului și al învățătorului „*puseră lucrul la cale*” și „*mulțumită lor* – avea să consemneze Ion I. C. Brătianu – „*o cumpărare în cursul toamnei*”. Însă pentru mascarea adevăratelor intenții, cumpărarea și transportul trebuiau declarate oficial drept având ca marfă „*lemn de foc*”. „Afacerea” a fost consemnată în „*Protocolul comitetului parohial din Albac din 9 septembrie 1907*”, în care au fost menționate următoarele:¹⁵ „*la 30 august (st.v.), anul curent, Excelența Sa Domnul ministru de Interne al României, Ionel Brătianu*” – „*iubitor de antichități*” – a călătorit împreună cu „*ilustra doamnă*”, prin „*munții noștri apuseni*”, „*pentru a cerceta mai multe locuri romantice, însemnate*”. În acel context a declarat parohului Ion Todea și învățător (și notar) Romul Todea că ar cumpăra biserica, „*dacă corporațiunea bisericească ar fi aplecată a vinde biserica cea veche, dacă aici s-ar afla atari maeștri, care să o refacă*”. În urma celor împărtășite, Comitetul parohial a luat „*spre cunoștință efortul Excelenței Sale domnul ministru*”, hotărând cu unanimitate de voturi „*a se da biserica veche fără ceva condițiuni Excelenței Sale*”. Excelența sa domnul ministru și-a exprimat dorința de a i se recomanda un „*maestru*” care să desfacă și să ducă în România biserica pentru a fi refăcută. La această cerere au fost recomandați *Dumitru Todea fecior și Nicolae (lui) Visalom*, membri ai comitetului parohial, „*ca oameni de frunte pricepuți și oameni de încredere*”.

Cu acel prilej, Ion I. C. Brătianu și soția sa, Elisa, au făcut și un act de binefacere, donând 50 de coroane pentru înființarea și dotarea unei biblioteci în școala din Albac, precum și alte 20 de coroane pentru procurarea cărților școlare pentru copiii lipsiți de mijloace financiare.¹⁶ Comitetul parohial, în aceeași ședință, a luat cunoștință de donație, hotărând ca biblioteca să poarte numele fondatorului ei, „*Brătianu*”, iar mulțumirea urmând să fie publicată în

¹⁵ Arhivele Naționale ale României, *Fondul familiei Brătianu*, Dosarul 278, filele 4-6; Apud Ioan Todea, *Ion (Ionel) Brătianu, întregitor și făuritor al României moderne (1864-1927)*, (capitolul VII, *Ion I.C.Brătianu și Biserica din Albac*), Editura Universitară, București, 2014, p.52.

¹⁶ Ioan Todea, *op.cit.*, p.54.

ziare, atât în „*Telegraful Român*” – organul bisericii ortodoxe, cât și în România într-un ziar, pe spezele bisericii locale.¹⁷

Deci, „d-l. Ionescu” dispunea de coroane austro-ungare pentru a-și duce la bun sfârșit misiunea tainică. La sugestia preotului din Albac, Ion I. C. Brătianu îl tocmi pe meșterul Nicolae Vesa din Sohodol, „*care se însărcină cu desfacerea și reclădirea ei*”. Ion Pillat, în cartea sa *Florica. Via și casa Brătienilor*, publicată în anul 1944, a consemnat: „*La Albac i s-a plâns poporul că ungurii vor să dărâme vechea biserică de lemn a eroului martir și s-o pună pe foc. Atunci Ionel Brătianu n-a pregetat o clipă să cumpere cu banii lui bisericuța și s-o aducă la Florica, unde, bârnă cu bârnă, meșteri dulgheri din Albac au înălțat-o iar. Astfel, prin bisericuța din Albac, Florica participă direct la martiriul Ardealului*”.¹⁸

După ce a făcut „*afacerea*”, Ion I. C. Brătianu și soția s-au întors în țară, la fel de enigmatic cum veniseră. Înainte de plecare, Ion I. C. Brătianu a dat celor doi „*oameni de încredere*” indicațiile necesare, precum și o sumă apreciabilă de coroane austro-ungare, pentru a opera fără ezitare cheltuielile legate de transportul „*lemnurilor de foc*” și, la nevoie, de a-i „unge” pe funcționarii imperiali întâlniți în cale.

Astfel, meșterul Nicolae Vesa din Sohodol, ajutat de Dumitru Todea fecior și Nicolae (lui) Visalom din Albac, „*oameni de încredere*”, precum și de unii săteni, au demontat biserica de lemn, bârnă cu bârnă. Potrivit cerinței lui Ion I. C. Brătianu, bârnele au fost stivuite în apropiere, la marginea drumului, și protejate cu materiale vegetale (stuf, paie și iarbă uscată), pentru a fi ferite de ploi sau de zăpadă. Acestea urmau să fie transportate spre România pe timp de iarnă, pe un itinerar bine chibzuit, pe sănii trase de boi și apoi cu trenul, sub denumirea „*lemnuri de foc*”, pentru a nu trezi riposta autorităților austro-ungare.

În cel mai mare secret, bisericuța a fost transportată, după cum a consemnat Ion I.C.Brătianu, „*pe sănii (trase de boi, n.n.) o sută de kilometri până la calea ferată de la Turda și de acolo, fiind dată lungimea grinzilor, în vagoane speciale la Florica*”. La Turda, dând obolul convenit funcționarilor căilor ferate, au fost obținute, într-un timp record, vagoanele de marfă necesare, precum și aprobarea de „*drum liber*”.

¹⁷ Arhivele Naționale ale României, *Fondul familial Brătianu*, Dosarul 278, filele 3-4. Apud Ioan Todea, *op.cit.*, p.54.

¹⁸ Ion Pillat, *Ion. Florica. Via și casa Brătienilor*. București, 1944, p.7.

Autoritățile austro-ungare, vigilente în Țara Moților, „lumea lui Horea”, „s-au prins” târziu sau cineva a „ciripit” că „d-l. Ionescu”, cumpărătorul bânelor bisericii de lemn din Albac era, în fapt, Ion I. C. Brătianu, ministrul de Interne al regatului României. Acestea au plecat urgent în satul Albac și au început cercetarea. Probabil că preotul și învățătorul au explicat, sub presiune, că biserica demolată a fost vândută în România, „*excelenței sale, Ion I. C. Brătianu, ministrul de Interne al României*” (aveau și un document în acest sens, Protocolul întocmit în ședința din 9 septembrie 1907 a comitetului parohial). Astfel, zvonul fiind confirmat, autoritățile austro-ungare au apreciat că acțiunea era, în fapt, „iredență”, iar acel „domn Ionescu”, în realitate Ion I. C. Brătianu, a acționat ca „agent sub acoperire”, cumpărând biserica în scop politic și nu ca „lemn de foc”.

Nu trecuse bine trenul granița în România (atunci la Juvala) cu prețioasa încărcătură, când la Turda a sosit telegrafic ordinul de interdicere a transportului.

În cartea *Din viața familiei Ion I. C. Brătianu*, sora acestuia, Sabina Cantacuzino, a scris: „*Abia trecuse granița noastră... și autoritățile ungare, vestite prea târziu, voră să o poprească, fiind prilej de iredență, ziceau ele. Prea târziu, intrase pe pământul României libere, de unde nu o mai puteau răpi, și unde făuritorul României Mari putu să o arate, câțiva ani în urmă, ardelenilor dezrobiți, frumos așezată între copaci, flori și pajiște. Ionel plănuia să facă într-însa un muzeu de obiecte românești, deoarece două biserici sfințite nu se puteau pe o moșie*”.¹⁹

Deci, biserița din Albac, din inima Munților Apuseni aflată în stăpânire străină, a fost salvată de la mistuirea în foc, în mod ingenios, în iarna anului 1907, de Ion I. C. Brătianu, ministru de Interne în guvernul României, și transportată, tot în mod ingenios, peste Munții Carpați, sub înscrisul „lemn de foc”, amplasată și refăcută pe moșia Florica a familiei Brătianu, lângă orașul Pitești, în Regatul României.

3. Reconstruirea bisericii de către familia Brătianu

Ion I.C. Brătianu avea să consemneze în amintirile sale: „*Curând după biserică veni și meșterul Nicolae, însoțit de trei tovarăși dulgheri, unul și unul*

¹⁹ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu, 1821-1891*, Ediția a III-a revăzută, Introducere, note, indice și ediție îngrijită de dr. Elisabeta Simion, Editura „Humanitas”, București, 2013, p.244.

de voinici, cel mai mic având 1,90 m". Aceștia au reînviat bisericuța de lemn din bârnele botezate „lemn de foc”, redându-i strălucirea de altădată.²⁰ Misiunea a fost ușoară, întrucât doar câteva dintre grinzile inițiale s-au pierdut sau au fost deteriorate pe timpul transportului.

Drept recunoștință pentru fapta fără pereche a lui Ion I. C. Brătianu, precum și pentru reunirea celor trei martiri ai neamului românesc într-un tricolor al identității și unității naționale, părintele Piso din Brad a dăruit „bisericii lui Horea” porțile împărătești de la biserica lui Cloșca din Cărpiniș, precum și potirul de lemn de cireș de la biserica din Mesteacăn, unde jurase Crișan. Astfel, triada Horea-Cloșca-Crișan era reunită simbolic, prin intermediul acestei bisericuțe, în mijlocul românilor de peste Carpați.²¹

„Bisericuța călătoare” i-a impresionat nu numai pe fruntașii politici de dincolo de Carpați, ci și pe marii poeți români. În anul 1908, Octavian Goga, „poetul pătimirii noastre”, aflat la Florica, moșia Brătienilor, a văzut bisericuța în toată splendoarea ei, fapt care l-a determinat să scrie poezia „*Bisericuța din Albac*”:²²

Bisericuță din Albac,
Tu ești al vremurilor semn
Tot bietul nostru plâns sărac
E-nchis în trupul tău de lemn.

Din ce-am cerut, din ce-am gândit,
Atâtea rugăciuni cuprinzi
Și-atâta vis neizbândit
Sub vechiul tău tavan de grinzi.

Tu știi cum ne-am trudit stingher
De-a pururi fără crezământ
La Dumnezeu, acolo-n cer,
Și la-mpăratul pe pământ...

De-aceea, ostenit-acum,
De zile rele câte-au fost,

²⁰ Augustin Păunoiu, *Trecutul nostru trăiește în fiecare grindă*, în ziarul „Lumina”, 2 septembrie 2012.

²¹ Vezi, pe larg, Viorica Popovici, *Biserica lui Horea din Olănești*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, 1973.

²² Octavian Goga, *Poezii*, Ediție îngrijită, postfață, tabel cronologic și crestomație critică de Simion Mioc, Editura „Facla”, Timișoara, 1984, p. 331-332.

Bătrână, te-ai pornit la drum,
Să-ți deie frații adăpost.

Rămâi aici... fă-ți un popas
Fii sfetnic bun, din veac în veac,
Și spune-acasă ce-a rămas,
Biseriță din Albac!

O informație valoroasă referitoare la destinul bisericuței a lăsat Sabina Cantacuzino.²³ Aceasta își aduse aminte că prin anul 1910, micul Ion Niculescu-Dorobanțu (un nepot de-al ei) privea biserița și se mira de ce „nenea Ionel” a luat-o fără clopot. *„Clopotul a rămas în Ardeal, i se spuse, ca să-l tragă într-o zi un român zdravăn, să se scoale tot neamul și să ia Ardealul”*. *„Dar clopotul e mic și noi aici nu-l vom putea auzi” - obiectă întristat copilul*. *„E mic, dragă, dar e fermecat, când va bate acolo, va răsună în fiecare inimă a noastră și-l vom auzi toți”*. În 15 august 1916, când toate bisericile își legăneau clopotele, băiețelul, devenit înțelegător, îi spuse Sabinei Cantacuzino: *„A sunat clopotul lui Horea, a răsunat în inimile noastre și acum îi răspund bisericile”*. Profeția se împlinise: în noaptea de 14/15 august 1916, armata română a trecut Carpații în Ardeal, pentru a-i elibera pe frații români aflați sub ocupația austro-ungară.

Este interesant de reținut că unii moți din Albac, în drumurile lor dincolo de Carpați, pentru a vinde „cercuri și ciubere”, îi aduceau lui Ion I. C. Brătianu câte o bârnă veche pentru a ajuta la ridicarea bisericii. Această practică a continuat, de altfel, și după anul 1911, când lăcașul, în noua sa viață avea o vechime de 3 ani.²⁴

4. Căderea în uitare și a doua salvare

În amintirile sale din Țara Moșilor, publicate în anul 1934, Ion I. C. Brătianu a consemnat în scris, să rămână pentru istorie, că s-a întors în Munții Apuseni în anul 1919, după ce, *„prin mari și cumplite jertfe ostașii României făcuseră să rodească în plin tot sângele vărsat în veacuri pentru apărarea națională”*. Țara Moșilor devenise ținut al României Mari, împlinindu-se astfel

²³Sabina Cantacuzino, *op.cit.*, p. 244-245.

²⁴ Dr. Lucian Ienășescu, *Ion I. C. Brătianu și românii transilvăneni*, în revista „Art-Emis”, 15 septembrie 2012.

visul de unitate națională al multor generații de români, pe care, afirma Ion I. C. Brătianu, „*nu îndrăzneam să sper că o voi vedea*”.²⁵

Însă după moartea lui fulgerătoare în 24 noiembrie 1927, bisericuța a început să fie dată uitării. În anul 1934, Ion Pillat, văzând că-i pustie și fără brazi la poartă, a scris poezia de jale intitulată „*Biserica lui Horea*”, cu regretul că a ajuns într-o situație de milă, și că nici un preot nu-i cântă din psaltichie:²⁶

Mai stai visând la munții, ce șoimi și aur poartă?
Pe vale Arieșul șoptind îl mai auzi?
Pribeagă lângă Argeș, vădană printre duzi,
Biserica pustie și fără brazi la poartă.

Cioplită din puterea molidului și din
Credință strămoșească legată-n bârna dură,
Ce meșter vechi de țară, cu greaua lui secură
Ți-a hotărât altarul lui Horia, destin?

În jurul tău cresc duzii cu fragedă verdeață
Și iarba crudă-ntinde la soare plase verzi
Să prindă rândunele de umbră. Tu îți pierzi
Deasupra lor, în frunze, clopotnița-ndrăzneată.

Pe Moții tăi zadarnic îi mai aștepți, și nici
Un preot nu-ți mai cântă, bătrân, din psaltichie...
Dar azi, cu primăvara, cerească și pustie,
Slujești botez la granguri și nuntă la furnici.

Lăcașul a fost târnosit în 4 mai 1941, în timpul păstoririi ierarhului Dionisie Erhan, locțiitor al episcopiei Argeșului, la ceremonie luând parte personalități ale vieții culturale și politice, precum și un numeros public. Cu acel prilej a fost așezată următoarea pisanie: „*Această sfântă biserică, cu hramul sfinților Arhangheli, au fost durată prin smerenia și cu arginții credincioșilor țărani români, în satul Albac din Munții Apuseni, la anul de la Hristos 1746 (diferență față de însemnarea în stâlpii laterali ai ușilor de la iconostas!, n.n.). Ci în curgerea anilor, înmulțindu-se norodul, s'au zidit biserica mai mândră în locul acestei sfoase bisericuțe de lemn, care, așa, ajunse în prag de pieire. Și, aflând-o spre pieire Ion I. C. Brătianu în anul 1907, când străbătând drumurile Ardealului ajunse în Albacul lui Horia, nu s'au îndurat de dânsa, ci au adus-o*

²⁵ Vezi Ion Rusu Abrudeanu, *Moții*, Editura „Cartea Românească”, București, 1928, p.487-494.

²⁶ Ion Pillat, *Poezii*, Editura „Minerva”, București, 1989, p.104.

lemn cu lemn de au înălțat-o aici, pe dealul Floricăi. Și au vrut Ion I. C. Brătianu să fie târnosită această biserică în care s'au rugat odată Horia pentru norodul său și să fie închinată celor care fără de număr și fără de nume s'au jertfit pre ei întru slava și mărirea norodului român. Și, de preste moarte, împlinindu-se gândul lui Ion I. C. Brătianu, s'au târnosit această sfântă biserică acum, în anul dela Hristos 1941, luna Mai, ziua cea de-a patra”.²⁷

Despre acest lăcaș de cult, George Fotino, în lucrarea sa *Biseriçuța din Albac*, publicată tot în anul 1941, a scris că aceasta „ajunsesse bătrână de mai bine de un veac și jumătate”, când, prin anul 1907, Ion I. C. Brătianu împreună cu doamna lui Elisa, „colindând pe drumurile Ardealului, poposiră în Albacul lui Horea, din Țara Moșilor, unde aflară biseriçuța noastră gata de pieire”. În aceasta mai slujea, de vreun pătrar de veac, popa Ion Todea. Cei doi „peregrini” s-au gândit să o scape de la pieire, cerând-o credincioșilor din Albac, „pe cât vor vrea aceștia să-i socotească prețul”. Dar „parohienii din Albac” „n-au vrut nicicum să-i facă preț, ci l-au lăsat la simțul mărinos și nobil al Excelenței Sale și al Ilustrei sale Doamne”.²⁸

După al doilea război mondial, biseriçuța de lemn din Albac a fost lăsată în părăsire. Meritul scoaterii acesteia din situația grea în care se găsea a revenit Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Iustinian Marina (pe numele de mirean Ioan Marina, născut în 22 februarie 1901, în Suiesti, județul Vâlcea).²⁹ Acesta obișnuia să meargă vara la tratament în stațiunea Băile Olănești, unde erau izvoare minerale cu apă curată și răcoroasă, atestate într-un hrisov din anul 1760, numite „ape tămăduitoare”. În anul 1954, Patriarhul a văzut biseriçuța lui Horea de pe moșia Florica, rămasă în părăsire, aproape dărăpănată. De aceea, a decis mutarea ei la Băile Olănești, în Vâlcea, unde nu era lăcaș de închinăciune. Biseriçuța urma să fie reclădită din temelie, pe un fundament solid, din piatră, pictura urma să fie refăcută prin munca zugravilor Dimitriu Nicolaide și Hortensia Masichievici și înzestrată cu odoare sfinte, pe cheltuiala Patriarhiei Române.

²⁷ George Fotino, *Biseriçuța din Albacu, cu un desen de Maria Pillat-Brateș*, Editura Așezământul Cultural „Ion I.C.Brătianu”, București, 1941, p.3-4.

²⁸ George Fotino, *op.cit.*, p. 8-9; Apud, Ioan Todea, *op.cit.*, p. 53.

²⁹ Vezi, pe larg, Constantin Tudosă, *Patriarhul Iustinian Marina, 1948-1977*, Editura „Cetatea de scaun”, 2016.

Autoritățile locale n-au fost de acord cu așezarea bisericii de lemn în Băile Olănești, sub motivul că nu dispun de teren pe care să fie amplasată. În acel context, un fost parașutist, luptător pe front, pe nume Baicu Gheorghe, din satul Pietriș, aflat la 3 kilometri de Olănești, s-a prezentat la patriarhul Justinian Marina și a donat bisericii un teren cumpărat pentru ridicarea propriei case, deși avea deja pregătite materialele de construcție.³⁰ Deși prin donație terenul aparținea Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Justinian Marina a obținut aprobare pentru a aduce în stațiune „biseriцута lui Horea” numai după apeluri repetate la autoritățile statului.³¹

Astfel a fost reluată acțiunea privind reînvierea biseriцutei de lemn adusă de Ion I. C. Brătianu din Țara Moșilor. Pentru desfacerea bânelor au fost aduși meșteri moți, care le-au transportat la Băile Olănești, unde biseriцuta a fost reconstruită din temelie, sub formă de corabie, pe malul stâng al văii râului Olănești, așezată pe fundament de piatră (bolovani de râu) și pe tălpi masive de stejar, respectând vechile însemnări.

Biseriцuta a păstrat forma inițială și turla înaltă, care se ridică la 21 metri deasupra solului, iar îmbinările grinzilor s-au făcut după coduri străvechi, încrustate în lemn, vizibile și astăzi. Interiorul bisericii impresionează prin bânele vechi de lemn și pictura veche, care prezintă scene din viața Mântuitorului și a sfinților.

Biseriцuta a fost resfințită în 12 octombrie 1958 (duminica), slujba fiind săvârșită de patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Iustinian Marina, și de Iosif Gafton, episcopul Râmnicului și al Argeșului. Înăuntru, la loc de cinste, lângă portretele Patriarhului și Episcopului, tronează portretul Cuviosului Sofronie de la Cioara și cel al lui Horea, „al cărui nume îl poartă această sfântă biserică”,

Ultimul popas al „Bisericii lui Horea” – Băile Olănești

³⁰ Augustin Păunoiu, *Trecutul nostru trăiește în fiecare grindă*, în ziarul „Lumina”, 2 septembrie 2012.

³¹ Patriarhul Justinian și-a datorat ascensiunea în ierarhia Bisericii Ortodoxe Române faptului că îl ajutase pe Gheorghe Gheorghiu-Dej să se ascundă în casa parohială din Râmnicu Vâlcea în urma evadării acestuia din lagărul de la Târgu Jiu în anul 1944. Vezi, Lavinia Betea, *Marx și lumea de ieri, Mărturii despre stalinizarea României*, Fundația Ioan Slavici, Editura „Felix”, Arad, 1995, p. 44-45.

iar deasupra, pe portalul care desparte picturile părinților spirituali ai bisericii, stă sculptată în lemn, ca o icoană scumpă, poezia „*Bisericuța din Albac*”, scrisă de poetul Octavian Goga.

Bisericuța a primit hramul „Sfântul Pantelimon”, întrucât în acel loc oamenii își tratau bolile din izvoarele pământului, iar Sfântul Pantelimon este ocrotitor al medicilor și suferinzilor. Unul dintre martorii acelui mare eveniment avea să relateze că „*Așa sărbătoare n-am mai văzut cât am trăit eu. Plin a fost aici, parcă-i văd pe toți oamenii întinși pe deal, că pe atunci era aici un câmp frumos, până jos, în oraș*”.

Deci, biserica de lemn din Albac a trecut prin vitregiile istoriei, asemenea neamului românesc: s-a născut dintr-o nevoie etnospirituală, a fost salvată de la demolare violentă și de a fi arsă din porunca autorităților austro-ungare, a fost demontată și adusă pe ascuns de Ion I. C. Brătianu în România, apoi a fost amplasată și reconstruită pe moșia acestuia de la Florica și a fost mutată de Preafericitul Patriarh Iustinian Marina în Băile Olănești, unde a renăscut ca pasărea Phoenix din cenușă.

Epilog

După evenimentele din decembrie 1989, bisericuța de lemn din Albac a trecut printr-un proces de consolidare, conservare și restaurare, finalizat în anul 1996, când s-au aniversat 250 de ani de la construirea ei (luându-se ca bază de calcul anul 1746!).

Bisericuța de lemn din Băile Olănești este cunoscută în popor ca „Bisericuța lui Horea”. Aceasta a fost folosită și după ce credincioșii din Băile Olănești și-au mai construit o biserică, în centrul localității. Aici se țin slujbele de peste săptămână, liturgiile care urmează în zilele de după marile praznice, precum și nunți, botezuri sau înmormântări. Un steag românesc a fluturat și va flutura mereu din turnul bisericii, iar portretul lui Horea îi întâmpină pe credincioși la intrare.

Astăzi, „Biserica lui Horea” poartă hramurile „Nașterea Maicii Domnului” (hramul inițial) și „Sf. Mare Mucenic Pantelimon” (cel primit odată cu redeschiderea sfintelor uși, în anul 1958). Această bijuterie-simbol a arhitecturii românești este o dovadă a măiestriei meșterilor din Munții Apuseni, unicat în patrimoniul cultural, istoric, religios și arhitectural românesc, precum și un reper al destinului românesc și al identității și unității naționale.

Satul Albac s-a înfrățit cu Băile Olănești, moșii merg anual, de Sfântul Pantelimon (27 iulie) să vadă „Bisericuța lui Horea”, iar locuitori din Băile Olănești pleacă la Albac să vadă locurile de unde se trage „Bisericuța lui

Horea”, clopotul cel vechi, precum și sfintele odoare care au rămas în biserică. În anul 2010, învățătorul Barbu Todea din Albac, autorul „*Monografiei comunei Albac*”, a scris poezia *Bisericiuței din Albac*, în care vorbește despre dorul moților pentru lăcașul unde glasul părintelui lor Horea se mai aude și astăzi în dangățul clopotului:³²

Trecutul nostru mai trăiește
Aici, în fiecare grindă
Albacul își privește chipul
Aici, precum într-o oglindă.

Și glasul muntelui se-aude
În turnulețul țuguiat
Și-n clopot e glasul lui Horea
Și-al moților care-au luptat.

Și care-au plâns lângă altarul
Ce greu gemea de suferință
Rugând pe Domnul să-i ajute
Ca să reziste prin credință.

Îngenunchem acum, aicea
Și sărutăm bătrânul prag
Și de la moți noi îți aducem
O închinare și-un gând drag.

Nu te-am vândut în țări străine
Și nici uitării nu te-am dat.
Ci te-am lăsat să pleci departe
Căci numai astfel te-am salvat.

Trăiești în inimile noastre
Și vei trăi din veac în veac
Chiar dacă ești așa departe
Bisericiuță din Albac.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

³² Ioan I. Todea, *op.cit.*, p.447-448.

ECATERINA TEODOROIU

VITEJIE, DEVOTAMENT ȘI JERTFĂ PENTRU PĂMÂNTUL STRĂMOȘESC

„Cătălina noastră trăiește prin noi, prin cei ce vor veni. Cătălina s-a născut cu noi și se va naște mereu, ca o primă chemare”. (Ion Mocioi)

1. Cătălina, un destin eroic

Fiecare popor are eroi și legende, destine și istorie. Ecaterina (Cătălina) Teodoroiu a impresionat prin dăruirea de sine născută dintr-o tinerețe profundă. Povestea ei aparține poporului ce a luptat secole cu arma în mână pentru păstrarea țării și identității naționale, fără întrebări inutile sau jocuri murdare.

2. Zămislită din neam de țărani clăcași din vatra Gorjului

Se naște la 14 ianuarie 1894 în localitatea Vădeni, lângă Târgu Jiu, jud. Gorj. Face parte dintr-o familie numeroasă de țărani români. Crește și trăiește în respectul și dragostea pentru pământul strămoșesc, sentimente cultivate simplu, prin puterea exemplului, de întreaga sa familie. Fata lui Vasile Toderoiu, clăcaș pe moșia boierului Pleniceanu, nu avea alte șanse decât să rămână și ea în slujba boierului.

3. Răzvrătită împotriva sorții apăsătoare

Totuși, nu-și dorește o soartă așa apăsătoare. Curajoasă, îi spune mamei sale că vrea să învețe, iar aceasta se bucură pentru dragostea de carte a fiicei. Școala primară o începe în satul natal. Apoi, plină de energie și ambiție se transferă la Târgu-Jiu. Cursurile liceale le face în Capitală, înscriindu-se la un gimnaziu-pension de pe lângă Cișmigiu, iar în 1916 o găsim elevă la o școală de infirmiere. Familia o susține moral și, fiind o fire puternică, va face față multor neajunsuri. Cu o minte ageră, tărie de caracter și o mare voință, reușește să se impună în fața profesoarelor, uimindu-le prin cunoștințele temeinic dobândite. Urmarea acestei atitudini serioase este obținerea unei burse prin concurs, ceea ce reprezenta un mare succes pentru acele timpuri. Cătălina citește mult, în special cărți de istorie românească, dorindu-și să devină învățătoare în satul natal. Ce gânduri frumoase, tinerești! Fata cea mică, firavă, cu ochi negri, în a căror privire arde flacăra unei puternice hotărâri de a-și servi

țara cu orice preț, mereu serioasă și încrezătoare în atitudinea ei, se înrolează într-una dintre primele unități de cercetașe din București.

4. Cercetășia – primii pași spre un destin eroic

Între anii 1914-1915 revine la Târgu-Jiu în vacanțe, acționând în cadrul cohorței de cercetași „Domnul Tudor”. Activitatea rodnică de aici, ca simplu membru, apoi în fruntea unei grupe de elevi cercetași, o face să fie remarcată și apreciată. Aceștia erau mereu în legătură cu militari și alți oameni de seamă din localitate, participând la întâlniri și acțiuni educative, acordând sprijin sau oferind servicii celor neputincioși. În acest context, Cătălina dădea dovadă de curaj și inițiativă, de stăpânire de sine, având pentru oricine un zâmbet, o vorbă bună. Indiferent dacă o întâlneai o singură dată sau reușeai s-o cunoști mai bine, nu ai fi putut să-i mai uiți vocea blândă, privirea pătrunzătoare sau surâsul de pe buze.

Vara anului 1916 o găsește în Târgu-Jiu. Împlinise 22 de ani, iar studiile și anii petrecuți în Capitală o transformaseră mult. Avea o cultură aleasă, o maturitate dată de greutatea și nevoile prin care trecuse departe de casă. La sfârșitul verii se decretează mobilizarea. Cătălina este angrenată în activități de îngrijire a răniților, împreună cu cohorta de cercetași, făcându-și datoria cu conștiinciozitate și dăruire deplină. Unul dintre frați face parte din Regimentul 18 Gorj, cu misiunea de a sta de pază la frontiera cu Austro-Ungaria. În acest context, Cătălina era extrem de mândră și grijulie, ducându-i alimente ori de câte ori se putea, fiind hotărâtă ca, la un moment dat, să participe, cu arma în mână, în lupta împotriva dușmanilor țării.

În dimineața zilei de 15/28 august 1916, este chemată la sediul Crucii Roșii din Târgu-Jiu împreună cu toți cercetașii. Subprefectul Gorjului le citește ordinul de zi al comandantului Marii Legiuni a Cercetașilor, iar cuvintele acestuia le dau aripi: „*Cercetași! A sosit clipa în care România e chemată să arate în fața lumii întregi că vitejia strămoșească n-a pierit(...) A sosit ziua cea sfântă în care să dovediți frumusețea numelui de cercetaș. Sunt sigur că veți fi la înălțimea așteptărilor(...).*”¹

5. Fiica de țăran înfruntă cu dârzenie grozăviile luptelor

Se știe că 1916 este anul intrării României în război, după o perioadă de doi ani de neutralitate. În urma solicitărilor insistente ale Franței și Rusiei, dar

¹ Manoliu Ioan, *Cătălina Teodoroiu*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1941, pg.73-74

și cu scopul îndeplinirii marelui vis de reîntregire națională, țara noastră se angajează să intre în război împotriva Austro-Ungariei, cel mai târziu la 15/28 august 1916. Deci în acea zi se decretează mobilizarea, iar Armata I din Oltenia este solicitată să apere granița carpatică pe o lungime de 260 km între Vârciorova și izvorul Argeșului. La Vădeni, în acea noapte fiecare bărbat apt își ia ranița cu mâncare, un minim de îmbrăcăminte și pornesc pe defileul Jiului, chemați la datorie. Începuse cu adevărat războiul!

Pentru Cătălina totul se va desfășura cu o repeziciune grozavă, iar viața îi va fi asaltată de un vârtej nesfârșit de gânduri, sentimente, trăiri. În următoarele zile încep să sosească la Târgu-Jiu primii răniți de pe front. Vine mereu la spital pentru a îngriji soldați aduși de pe câmpul de bătălie. Astfel realizează că războiul este o jertfă pe care trebuie să fii capabil să o îndeplinești! Chiar dacă este speriată, impresionată, se comportă exemplar, fiind plină de dinamism și dăruire, având sentimentul iubirii de țară și al sacrificiului de sine.

6. Dorința arzătoare de a participa direct la luptele armate

Neobosită, o vedem lucrând de dimineață până seara în spital: pansează răni, veghează la căpătâiul suferinzilor, alină dureri cu vorbe calde, izvorâte din inima ei tinerească și generoasă. Plină de vitalitate și curaj nu se mulțumește doar cu atât. Își dorește să fie tot timpul aproape de focul luptelor. Va însoți ambulanțele spre linia frontului, având credința că acolo, în apropierea primelor linii de bătaie, poate fi de un și mai mare folos. În saloanele pline de răniți sau în apropierea tranșeelelor, toți soldații se întrebau de unde atâta suflet și atâta putere în trupul mic al unei fete?

De asemenea, în timpul primei ofensive germane peste Munții Gorjului, Cătălina ia parte, alături de populația civilă, cercetași și o companie de milițieni, la luptele de la Podul Jiului, unde a fost respins atacul companiei bavareze inamice. În luptele de la Lupeni s-a aflat pe linia frontului doar ca să dea ajutor soldaților cu tot ce se poate, de la a aduce mâncare și până la cules de gloanțe rătăcite. După un timp, în memoriile sale, scrise la Iași, încearcă să-și înțeleagă trăirile, schimbările ce i se produc brusc în suflet și în minte. Acestea dovedesc o mare putere de analiză și de cuprindere a faptelor de război. Profilul psihologic al Cătălinei are parte de transformări radicale într-un timp record. Tânăra ieșită de pe băncile școlii, cu idealuri și vise de a deveni învățătoare, de a preda copiilor tocmai iubirea de patrie, se trezește sfâșiată de drama reală a

războiului ce o cuprinde și pe dinăuntru și pe dinafară cu lianele lui ucigătoare, maturizând-o profund și dureros. Astfel, își descrie cu sinceritate toate gândurile și emoțiile trăite în clipele grele prin care trece inevitabil oricine într-un război: *„Rămasă singură pe lume, am jurat să mă răzbun și m-am rugat să fiu înrolată chiar în compania fratelui meu (...)”*².

Din mărturiile ei sau ale celor care au cunoscut-o, putem trage concluzia că era o luptătoare înnăscută, capabilă de un angajament total, un caracter puternic, în ciuda tinereții sale. Avea o fire inimoasă și întreprinzătoare, descurcându-se foarte bine și cu mânuirea unei arme de foc. Din perioada în care a stat internată la Iași, avem amintiri sensibile despre acest suflet mare, o adevărată Jeanne d'Arc a noastră. Îndată ce s-a simțit bine, a avut grija răniților. Cătălinei îi plăcea să stea de vorbă cu aceștia, să-i încurajeze, să le aline durerile, să le citească scrisorile primite de la cei dragi celor care nu știau carte sau să răspundă în locul lor prin cuvinte calde, pline de îmbărbătare.

Acele zile de convalescență aveau să vină și cu bucuria recunoașterii vitejiei sale de către țara pe care o iubea și o servea cu atâta devotament, prin conferirea, în spital, a gradului de sublocotenent onorific, grad căruia avea să-i facă cinste deplină până în ultima clipă a vieții.

7. Înrolată ca ofițer în armata țării

La începutul anului 1917, Ecaterina a fost încadrată în Regimentul 34/59 Infanterie (cantonat la Codăești pentru refacere), în calitate de comandant de pluton în Compania a 7-a, în subordinea sublocotenentului Mănoiu. Aici, ea face față cu aceeași energie atât pregătirii militare, cât și sarcinilor gospodărești, îngrijirii bolnavilor sau luptei dure dusă împotriva epidemiei de tifos exantematic. Distincțiile, precum și gradul de sublocotenent duc la creșterea autorității, prestigiului Cătălinei în rândul soldaților regimentului în care activa cu neconținut și tineresc avânt. Ele constituiau cea mai elocventă confirmare a însușirilor de bună luptătoare, mărturie a unui devotament nemărginit față de patrie.

Pentru țara noastră, 1917 a fost un an plin de evenimente ce au marcat memoria colectivă a poporului român într-un mod dureros, momentele de luptă

² Gîju Dan, jurnalist militar, *„Înger al răzbunării și cronicar de front”*, ”Observatorul militar”, nr.6, 10-16 februarie 2010

fiind extrem de grele. Dușmanul cotropise cea mai mare parte din pământul țării: „*Ardealul e mut, mută e azi și Oltenia, Muntenia și Dobrogea(...)*”.³

La începutul anului, soldații armatelor noastre se pregăteau intens, fiind hotărâți să lupte până la sacrificiul suprem. În acele clipe grele, generalul Eremia Grigorescu sublinia că „*numai acela este învins, care se crede învins*”.⁴

Însăși Regina Maria, într-o scrisoare către mama sa din data de 19 septembrie/2 octombrie 1916, avea să spună: „*Fiecare țară are idealul ei, iar țara noastră a nutrit un vis de secole, visul că într-o bună zi toți românii vor fi uniți sub o singură coroană (...)*”.⁵

8. „Dacă nu mă lăsați să lupt, mă împușc!”

În mijlocul plutonului său, Cătălina trăiește viața de campanie cu toate vicisitudinile ei, devenind o neprețuită pildă de energie și voință: nu se plânge niciodată de greutate, nu se arată niciodată prea obosită și suportă, cu o dârzenie și cu o tenacitate rar întâlnite, privațiunile inerente instrucției militare și, în general, vieții grele de pe front. Deși tânără, micuță, se bucură de o sănătate robustă, rezistând în fața îmbolnăvirilor. Îndură cu stoicism marșurile lungi, istovitoare, însuflețindu-și soldații cu energia și voința ei de a trece peste orice pericole. Conștientizează iminența clipei în care va lupta efectiv pe câmpul de luptă, dar nu consideră că este un act de bravură, ci un act de voință proprie. Cu toate acestea, toți cei din jurul ei, fiind conștienți de tinerețea și frumusețea ei sufletească, au încercat, în felul lor, s-o apere de eventuale tragice urmări din probele de foc prin care urma să treacă armata română. Regina Maria i-a sugerat să se mute din nou la Crucea Roșie. Amintindu-și, Cătălina scria în jurnal: „*(...) să-mi părăsesc plutonul meu și să las camarazii mei, să las soldații pe care i-am instruit, i-am povățuit, i-am format eu, să trec la o ambulanță ori în vreun spital...mi se frânge inima. Dar soldații mei, căroră le-am stârnit curajul cu exemplul meu, ce vor simți ei, ce vor gândi ei (...) despre sora lor de arme, care aci, înapoia frontului, le-a vorbit de nevoia jertfei, iar mâine, când va fi să intre plutonul în foc, ea se rupe de ei, și rămâne înapoi?*”⁶ Ajunge până

³ Ziarul „*România*” din 27 februarie 1917

⁴ General-maior în rezervă Ionescu Nicolae, *Eremia Grigorescu*, Editura Militară, 1967

⁵ Mandache Diana, *Viva Regina Maria!, Un destin fabulos în reîntregirea României*, Editura Corint Books, 2016, pag.243

⁶ Călugăreanu Atenia, *Ce poate fi o femeie*, (Apel către sculptorii români), în *Cultul eroilor noștri*, III, nr.6, septembrie 1922; Mocioi Ion, op.cit., pag.145

la generalul Broșteanu, comandantul diviziei din care făcea parte, spunându-i clar și direct: „*dacă nu mă lăsați să lupt, mă împușc*”.⁷ La o așa atitudine extraordinară, generalul a rămas fără cuvinte, plin de admirație. Și hotărârea Cătălinei de a lupta a fost de neclintit. Nicio greutate a vieții de soldat nu a oprit-o! Tuturor le-a răspuns: „*Merg să lupt alături de soldații din regiment contra dușmanilor României și să contribui și eu la întregirea neamului*”.⁸

9. Jertfa supremă – recunoașterea și cinstirea faptelor eroice ale Cătălinei

În acele ultime zile, eroina noastră va avea presimțiri nedefinite. Simțea cum realitatea dură se preschimbă în ceva mult mai trist, dramatic, obositor. Brusc, își dădea seama că trăiește între două coordonate ce nu se mai sfârșesc: cerul greu și cenușiu și pământul plin de plumbul mortal ce-i pătrunde în toată ființa. Ultimele gânduri tainice vor zbura spre casă și părinți, scriind, cu un dor infinit, în puține cuvinte, tot zbuciumul, pe singura fotografie ce o avea asupra sa: „*D-lui V. Toderoiu, Târgu-Jiu/ De dorul mamei și a lui tata, le/ofer kipul meu, din nefericire vii/ sau morți departe de mine, fiica/dânșilor. Lili/Voluntară în războiul/din 1916 și 1917/Plâng părinții mei și/voi plânge,/fiica dânșilor,/Lili*”⁹

În data de 21 august/3 septembrie 1917, detașamentul generalului Ernest Broșteanu, format dintr-o brigadă a Diviziei a XI-a și a Diviziei a XII-a Infanterie, a primit sarcina de a cucerii Muncelul, executând „*una dintre cele mai grele faze ale bătăliei de la Mărășești*”.¹⁰

În fatidica zi de 22 august/4 septembrie 1917, timpul și spațiul au început să se comprime, clipele nu au mai ajuns să se scurgă prin Clepsidra Vieții, Cătălina rămânând prinsă în legendele istoriei neamului românesc ca o floare de primăvară veșnic proaspătă.

„*(...) nimic n-a putut-o opri pe eroina noastră ca să iasă singură din tranșee, în clipa când ea observase cu binoclul că forțe inamice porniseră către liniile noastre, la un contraatac. Suindu-se în picioare pe parapetul șanțului-*

⁷ Mocioi Ion, op.cit., pag.145

⁸ Apelul d-nei Atenia Călugăreanu către sculptorii români în „Cultul eroilor noștri”, III, nr.6, septembrie 1922, *ibidem*, pag.8

⁹ Mocioi Ion, *Ibidem*, pg.148

¹⁰ Boerescu Pîrnu, *Jurnal de front. De la Jiu, la Mărășești (1916-1917)*, Craiova, Editura „Scrișul românesc”, 1975, pg.86

*adăpost, în care se afla, strigând cuvinte de înflăcărare, și-a chemat ostașii să deschidă focul și să pornească la atac. Fiind probabil zărită de atacanți și auzindu-se din depărtare glasul ascutit al acestui tânăr ofițer, a urmat o puternică răpăială a mitralierelor inamicului, care au lovit-o mortal”.*¹¹

Pe 23 august/5 septembrie 1917, a fost citată prin Ordinul de Zi nr.1 al Regimentului Lupeni.

Cotidienele au subliniat faptele de arme ale eroinei noastre, exprimând compasiunea națională față de viteaza ce s-a jertfit pentru libertatea și unitatea țării: „(...) *Dormi în pace, sub brazda stropită cu sângele tău cel cald, (...) crăiasă iubită a neamului românesc* (...).¹²

A fost înmormântată cu paradă, ridicându-i-se o cruce mare de stejar în valea Zăbrăuciorului.

10. Destin și exemplu unic în istoria patriei

În Capitala Țării, în clipa când trenul cu vagonul național, acoperit de flori, îmbrăcat în verdeață și tricolor a staționat în Gara de Nord, a fost primit cu multă pioșenie, dar și însuflețire de către oficialități, elevi și numeroși cetățeni. Cortegiul, format din două tunuri dintre cele capturate de gorjeni la Jiu și Mărăști, a parcurs străzile Bucureștiului în uralele mulțimii.

Cătălina noastră a rămas în istoria patriei un exemplu deosebit pentru extraordinara ei dăruire de sine pentru pământul strămoșesc. A fost dezmiardată cu vorbe calde, sincere, iar sufletul i-a plutit deasupra țării sale iubite, precum o zână purtătoare de noroc, pentru împlinirea idealurilor de unire.

Mădălina Gavrea

¹¹ Mocioi Ion, *Ibidem*, pg.153

¹² Mocioi Ion, *Ibidem*, pg.157

„DUDUIA” ȘI SERVICIUL EI DE INFORMAȚII

După o „rețetă” care funcționa în acea perioadă și în alte țări, Elena Lupescu (1896-1977), „femeia din spatele tronului României”, cum avea să o denumească presa internațională, a înțeles că „informația înseamnă putere”, astfel încât, pentru a-și păstra influența pe lângă Carol al II-lea și a o exploata în interesul ei și al apropiaților a trecut, încă din prima parte a deceniului patru al secolului trecut, la organizarea unui serviciu privat de informații și influențare. Mijloacele prin care funcționa acest „serviciu” erau inspirate din cele mai clasice metode informative, de la ascultarea convorbirilor telefonice la interceptarea corespondenței. Bineînțeles că, pentru a desfășura asemenea activități, „Duduia” a trebuit să-și asigure colaborarea unor profesioniști ai spionajului.

Acestea sunt și concluziile la care ajunge și o analiză întocmită la 29 iunie 1935 de către Corpul Detectivilor din cadrul Direcției Generale a Poliției (*„Nota referitoare la Elena Lupescu - influența sa asupra unor personalități politice”*¹), după ale cărei concluzii „Duduia” „regiza cu diavolească speculă pe spinarea țării”. Unul dintre obiectivele serviciului de informații inițiat de Elena Lupescu era atât controlul Siguranței Generale (cu ajutorul, între alții, al viitorului șef al Poliției, Gabriel Marinescu), cât și obținerea de informații din interiorul Armatei. În chestiunile financiare și economice, principalul informator al Elenei Lupescu a fost bancherul Max Auschnitt. Monitorizarea convorbirilor telefonice și a corespondenței se realiza prin intermediul lui Ion Pitulescu, directorul Poștelor.

Având în vedere că o altă țintă a serviciului inițiat de Elena Lupescu era spionarea oamenilor politici, unii dintre aceștia, printre care Gen. Averescu și I. C. Brătianu, au luat măsuri de contracarare. Printre opozanții Elenei Lupescu s-a numărat și Nicolae Titulescu, care ar fi informat *Intelligence Service*, serviciul de informații britanic, despre activitățile desfășurate de ea pe plan intern și extern. Un alt opozant de marcă a fost Eugen Cristescu, fost director al Direcției Generale a Poliției, care îi transmitea regelui informații privind-o pe Elena Lupescu, informații care ajungeau la cea în cauză. Probabil din acest motiv, Cristescu a fost demis de rege, abia în 1940 fiind numit de Ion Antonescu șef al SSI, unde va activa până în 1945.

În cele ce urmează vom prezenta câteva din confruntările ce au marcat, inclusiv în plan informativ, anii premergători instaurării dictaturii regale, precum și textul unei informări elaborate de structura ce acționa în beneficiul Elenei Lupescu.

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Elena Lupescu, figură principală a camarilei regale

Iuliu Maniu i-a cerut insistent lui Carol, după sosirea acestuia în țară, atât prin V. Madgearu, cât și personal, să rupă orice legătură cu Elena Lupescu și să respecte Constituția din 1923. El a încercat să-l determine pe prinț să nu admită revenirea în țară a Elenei Lupescu și să fie de acord cu refacerea

¹ Document aflat la Direcția Generală a Arhivelor Naționale, Fond I.G.J., Dosar 16/1934.

căsnicieii cu principesa Elena, mama lui Mihai. Carol nu și-a luat nici un angajament formal, dar a continuat consultările cu diferiți oameni politici, printre care și cu unii național-țărăniști, care au fost de acord cu proclamarea sa ca rege. Neputând realiza un acord asupra constituționalității problemei, Iuliu Maniu și-a prezentat demisia în seara de 7 iunie 1930. S-a constituit un alt guvern național-țărănesc, condus de Gh. Mironescu, care a realizat restaurația din 8 iunie 1930.

La 12 august 1930, Elena Lupescu revenea în țară cu pașaport fals (de altfel și Carol revenise în România tot cu un pașaport fals). Iuliu Maniu i-a cerut lui Carol al II-lea să ordone expulzarea ei peste graniță, dar Carol a negat că ar avea cunoștință despre revenirea în țară a Elenei Lupescu și a cerut un răgaz de gândire. De fapt chiar regele o rechemase în țară pe Elena Lupescu, iar cei doi s-au înconjurat de o camarilă fără scrupule din care unii urmăreau o îmbogățire rapidă, iar alții erau în slujba unor interese străine țării. Personajul central al camarilei regale a fost Elena Lupescu, cunoscută în epocă prin apelativele „Duduia”, „Domnița”, „Femeia Nefastă” sau „Geniul râului”.

Între anii 1934-1938 acest grup de interese a pregătit terenul pentru instaurarea dictaturii regale, fapt confirmat și de existența unui serviciu de informații neoficial, condus de Ion Pitulescu, directorul Poștei, care avea misiunea de a prezenta toate informațiile obținute nu regelui Carol, ci chiar Elenei Lupescu.

Inspectoratul General al Jandarmeriei și Direcția Poliției și Siguranței Generale aveau cunoștință despre existența structurii care o informa pe Elena Lupescu în legătură cu activitatea unor personalități și partide politice, precum și a unor publicații nemulțumite de influența pe care ea o avea asupra regelui Carol al II-lea.

Un „raport informativ” de senzație

Unul dintre cele mai importante rapoarte transmise Elenei Lupescu, din data de 1 decembrie 1934, ajuns în posesia Poliției și Jandarmeriei, cuprindea informații despre personalitățile politice care luptau pentru înlăturarea Elenei Lupescu din viața regelui și a țării.

În partea a doua a raportului se făceau referiri la guvern și la diferite partide politice din țară potrivnice prezenței Elenei Lupescu în preajma regelui Carol al II-lea. Se analiza situația guvernului condus de Gh. Tătăărăscu, modul de comportare a acestuia față de rege și de Elena Lupescu, precum și

„atitudinea ostilă” a partidelor politice față de influențele exercitate de aceasta asupra regelui.

Ultima parte a raportului conținea relatări cu privire la atitudinea „presei române” față de Elena Lupescu. Se preciza că toți gazetarii de seamă erau pătrunși de o adâncă repulsie față de Elena Lupescu, supranumită „*geniul răului*”. În raport se mai arăta că ziarele „*Cuvântul*”, „*Calendarul*” și „*Dacia*” strângeau date pentru un material „*senzațional*” contra d-nei Lupescu ce urma să fie publicat după ridicarea cenzurii și a măsurilor excepționale.

Prezentăm mai jos conținutul acestui document:

Înaltă Doamnă,

În popor s-a încredințat ideea că M. S. Regele are intențiunea francă de a se despărți de Dvs. Dar nu poate realiza acest lucru pe cale directă, din cauza amenințărilor ce Dvs. exercitați asupra M. Sale bazată pe acte ale trecutului, care n-ar conveni Suveranului să fie cunoscute, fiindcă atunci s-ar periclita existența Tronului Său.

Totuși se spune de către opinia publică că M. Sa va ajunge la realizarea acestui fapt pe cale indirectă prin intențiunea ce are de a vă arunca în brațele lt. colonel adjutant Udereanu.

Asupra acestui punct opinia publică vine cu date și spune că D-stră l-ați vizitat acasă pe acest ofițer și că legătura Dvs. cu acesta ar avea ca rezultat o căsătorie pe care Suveranul o încurajază și o dorește.

În afară de acest fapt pentru distrugerea legăturilor dintre M.S. Regele și Dvs. lucrează și Dușmanii Dvs.²

Redăm mai jos din activitatea lor câteva fapte care denotă acest lucru.

Domnul N. Titulescu - se dovedește din zi în zi că devine un element tot mai periculos M. Sale după cum vom arăta în altă parte a raportului de față și D-sa continuă să constituie și pentru Dvs. dușmanul de moarte. În surdină și pe căi subtile lucrează la distrugerea Dvs. atât în țară cât și în străinătate. În țară încurajează în mod direct și indirect pe acei care duc campanii contra Dvs., întreține spiritul clevetitor și prin oamenii devotați D-sale pe care căutăm să-i descoperim lansează știrile cele mai defăimătoare la adresa Dvs. Prin „Biroul de Informații” din țară care este sub directa conducere a D-lui Savel Rădulescu, cât

² Nicolae Titulescu, Iuliu Maniu și Eugen Cristescu erau considerați cei mai înverșunați dușmani ai Elenei Lupescu

și prin intermediul altor birouri de informații despre care ne vom ocupa în altă parte a raportului, spionează orice activitate a Dvs., iar prin „Intelligence Service of Romania” controlează toate legăturile Dvs. cu străinătatea.

În ce privește relațiunile intime cu M.S. Regele și Dvs., ele îi sunt făcute cunoscute de către însuși Mareșalul Palatului, așa după cum s-a putut constata din filajul telefonic făcut.

În străinătate, Dl. Titulescu finanțează toate știrile ce apar în legătură cu Dvs. Avem indicațiuni precise de la persoane care sunt în legătură cu Dsa. și Dl. Puiu Dumitrescu, cu apariția romanului despre care a vorbit ziarul „Daily Mail” ce se va face în „People” va fi subvenționată de Dl. Titulescu, în care scop D-sa a și luat contact cu scriitorul Maurice Lewis și cu Dl. Barbu Ionescu și cu Puiu Dumitrescu.

În afară de cele de mai sus, vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, atât din convorbirile telefonice, pe care Dl. Titulescu le are atât în străinătate cât și în țară cu M.S. Regele cât și din informațiunile culese de noi, reiese că ori de câte ori Dsa. ia contact cu M. Sa, nu pierde din vedere de a-i atrage atențiunea asupra dezastruoaselor consecințe ce ar constitui pentru M. Sa continuarea legăturilor cu Dvs.

Dl. Iuliu Maniu continuă și Dsa. ca și Dl. Titulescu să constituie unul din cei mai înverșunați dușmani ai Dvs. Activitatea sa se limitează numai în țară. Ca și Dl. Titulescu își are constituit un „Birou de informațiuni” din care fac parte în mod absolut secret mai mulți ziariști din care dăm numele lui Fermo (Universul) cât și câțiva devotați puși în legătură cu Comandamentul Gărzilor Maniste din București, domnul Templea și cu secretarul particular al domnului Maniu, domnul Petrescu, care stă în mod continuu în București, în vederea acestui scop.

Atât din filajul telefonic cât și din informațiunile culese din filajul scrisorilor, dintre care v-am înaintat unele copii fotografice, rezultă că domnia sa se interesează în modul cel mai amănunțit despre tot ceea ce face „doamna Lupescu”. Pentru exemplificare vă relatăm convorbirea telefonică dintre domnia sa și domnul Madgearu avută în ziua de 23 noiembrie 1934.

„Ce mai e nou cu șeful de Stat Major? Am auzit că este în Străinătate”.

„Nu e încă aicea, și e încă tare pe poziție”, a fost răspunsul.

Atunci domnul Maniu a ripostat: „Se va isprăvi odată și cu asta”.

Din activitatea sa se constată că încearcă atât personal cât și prin persoane înregimentate în gărzile maniste să revolte spiritele contra Dvs.

pregătind astfel drumul spre un atentat, pe care domnia sa dorește ca poporul să-l săvârșească asupra Dvs.

Dl. Tiancu-Iași, deși a încetat deocamdată activitatea dusă în comun cu Doctorul Gerota, Dr. Gomoiu și Generalul Bădulescu, prin sistemul manifestelor incendiare, nu încetează totuși activitatea contra Dvs. A adoptat încă un alt mijloc de defăimare, la întrunirile partidului, la ședințele Comitetului Capitalei, în familii, la Academia de înalte Studii Comerciale, unde își are catedra în mijlocul prietenilor și al cunoscuților, nu pierde ocazia de a face aluzii la „Domnița”, „Duduia” sau „Femeia nefastă”.

În domnia sa clocotește mânia ce o poartă de atâta timp și contribuie la dezvoltarea spiritului de atentat contra Dvs.

Generalul N. Bădulescu, pe lângă că este dușman neîmpăcat al Majestății Sale, continuă să fie și pentru Dvs. un adversar gata oricând să-și pună viața în joc pentru a vă înlătura ajungând chiar până la atentate. La întrunirea „Averească” de la Iași din 16 noiembrie 1934 v-a atacat sub titlul de „Femeie Galantă” care influențează pe conducătorul ce irosește o moștenire atât de frumoasă lăsată de M. Sa Regele Ferdinand, iar în ședința Comitetului intim al partidului din 13 noiembrie 1934 a propus ca Mareșalul Averescu să se prezinte M. Sale și să ceară categoric ca să se despartă de Dvs.

Domnul Grigore Filipescu și Dl. Virgil Madgearu au devenit dușmanii Dvs. prin domnul Iuliu Maniu. Aceștia constituie noii pivoți puternici pe care domnul Maniu se sprijină în țară pentru distrugerea Dvs. În ceea ce privește însă pe domnul Grigore Filipescu, D. Sa se deosebește de ceilalți dușmani ai Dvs. prin felul de luptă deschisă ce o duce la toate ocaziunile.

D. Sa a instituit în Palatul Telefoanelor un serviciu de filaj cu ajutorul căruia urmărește orice activitate a M. Sale Regelui și a Dvs., activitate ce o comunică imediat D. Iuliu Maniu și domnului Titulescu. E un dușman periculos, care poate fi însă contracarat din cauza luptei deschise ce o practică.

Dl. Nae Ionescu, sosit în țară abia de câteva zile din călătoria întreprinsă în Germania și Elveția, a reluat relațiunile cu Garda de Fier și în special cu acei fruntași care au manifestat din totdeauna sentimentul de antipatie, întotdeauna față de Dvs. Din filajul telefonic și din informațiunile culese rezultă că D. Sa caută să contracareze o apropiere pe care ați reușit să o faceți cu unele căpetenii ale gardiștilor, împingând acest lucru până la nașterea ideii de a suprima acele căpetenii, care mențin încă contactul cu Dvs.

în mod direct sau indirect. Se observă la D. Nae Ionescu o vie dorință de a se apropia de M. Sa Regle. Sub acest raport ziaristul Nestor, unul dintre intimii colaboratori ai ziarului „Cuvântul” și al D-lui Nae Ionescu spune categoric că această apropiere se va efectua prin ajutorul dat chiar de M. Sa Regina Maria și Prințul Nicolae. Suntem informați că odată cu vizita sa în străinătate a luat contact cu Puiu Dumitrescu, punând la cale editarea unei broșuri în țară care să trateze felul Dvs. de viață, atât anterior cunoașterii Prințului Carol, cât și după aceea... Dl. Nae Ionescu continuă să constituie pentru Dvs. dușmanul care colaborează la opera de asasinat ce se pregătește în țară contra Dvs.

Dl. Eugen Cristescu, deși plecat de la Siguranța Generală în urma intervenției Dvs., continuă să constituie unul din cele mai serioase elemente. Din filajul telefonic cât și din supravegherea ce se execută asupra persoanei și activității sale, rezultă că își continuă acțiunea de spionaj ce o exercita când era la Siguranța Generală. Are o mulțime de legături și foarte mulți informatori ai Siguranței care îi procură o serie de informațiuni.

Deși de atâta vreme nu mai e în „Siguranță”, totuși prietenii pe care a știut să și-i formeze și o serie de devotați îi sunt instrumente informative de mare valoare. Dl. Cristescu a realizat un adevărat Birou de spionaj relativ la M. Sa Regele și Dvs. în favoarea partidului Național Țărănesc, cu care întreține cea mai strânsă legătură prin dl. Armand Călinescu și în favoarea d-lui Titulescu, în speranța că prin dușmanii Dvs. și prin partidul Național Țărănesc va putea să revină cel puțin la postul avut la Siguranță. Suntem de asemenea informați că D. Sa caută, prin dl. Titulescu, să schimbe părerea M. Sale că ar fi lucrat vreodată potrivit M. Sale. În acest scop strânge tot felul de date cu privire la Dvs., care sunt făcute cunoscut M. Sale Regelui prin Dl. Titulescu.

În afară de persoanele mai sus arătate, în popor mai sunt și alții care întrețin acest spirit de dușmănie contra Dvs., ceea ce trebuie luat în considerație este faptul că și anumite instituții de stat cât și câteva asociații luptă pentru înlăturarea Dvs. din viața Regelui și a țării. Astfel, Siguranța Generală a Statului se ocupă în mod deosebit cu strângerea tuturor informațiilor privind felul Dvs. de comportare, informații care sunt aduse la cunoștința M. Sale prin rapoarte săptămânale. Aici e cazul să vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, că ați fost înșelată prin felul cum a fost schimbată Direcțiunea Generală a Siguranței.

Dl. Stăncescu, actualul director general al acestei instituții e departe, de a fi omul cerințelor și al obligațiunilor ce îi revin, mai ales în ceea ce vă privește pe Dvs., căci D. Sa nu va putea fi niciodată unul din acei devotați

necesari la o asemenea instituție. În plus nici până azi Siguranța nu a fost curățată de „pigmenții național-țărăniști”.

„Cultul Patriei” care de la venirea la putere a Partidului Liberal își încetase aproape orice activitate de defăimare a Dvs. prin Generalii Dragu, Rădescu, Diaconescu etc., caută în surdina să rănească spiritul de revoltă contra Dvs. Suntem informați că imediat după sărbători vor întreprinde un turneu în țară având ca scop fâțiș propaganda politică, iar ca scop subsidiar ațâțarea maselor contra Dvs.

„Uniunea Ofițerilor de Rezervă” condusă de Dl. Dr. Gomoiu, acel devotat exaltat al principesei mamă Elena, se agită și ea din nou, în surdina deocamdată. Avem informațiuni precise că la Dr. Gomoiu acasă au loc ședințe la care participă mai rar și Dr. Gerota și în mod deosebit Dnii. Bibancu, Dr. Paulian, Av. Costăchel Sturza, Lt. colonel Băgulescu și alții care discută asupra planului de înlăturare a Dvs. Tot în casa D-lui Gomoiu se întocmesc diferite rapoarte informative relativ la starea de lucruri între M. Sa și Dvs. care sunt trimise principesei Mame Elena prin intermediul Legațiilor Italiene și Engleze.

Guvernul Tătărăscu³, născut din voința Dvs., după asasinarea celui mai temut dușman al Dvs. I.G. Duca, are o comportare mai ales în ultimul timp, stranie și care se depărtează de așteptările ce v-ați manifestat. În documentarea acestor informațiuni vă aducem la cunoștință că între partid și guvernul Tătărăscu continuă să existe un complex dezacord născut din divergența de principii politice cât și din cauza anumitor obligațiuni pe care oricât s-ar strădui Dl. Tătărăscu să le realizeze față de Dvs. și față de M. Sa Regele nu-i va fi cu putință. Problema vechii practici constituționale pe care bătrânii liberali vor să o întroneze pentru așa-zisul prestigiu al Partidului Național Liberal, constituie pentru M. Sa Regele și mai ales pentru Dvs. arma periculoasă care trebuie împiedicată cu orice preț. În ceea ce privește comportarea personală a Dl. Tătărăscu, D. Sa a ajuns în fața talerului cu 2 fețe. Una spune și promite M. Sale Regelui și cu totul altceva e nevoit să facă. Nu se poate pune bază pe sinceritatea afirmațiilor și obligațiunilor ce le ia față de M. Sa și față de Dvs. În ceea ce privește pe ceilalți domni miniștri, din informațiunile ce le avem putem afirma că în afară de activitatea Dl. Franasovici, nici unul dintre ei nu este sincer față de Dvs.

³ Guvernul Tătărăscu și partidele politice aveau atitudini ostile față de Elena Lupescu și față de influența sa asupra Regelui Carol al II-lea

Până și Dl. Inculeț, în care Dvs. aveți atâta încredere se comportă într-o situație falsă. Deși are posibilitatea să vă informeze asupra tuturor uneltirilor și a clevetirilor ce se fac pe socoteala Dvs., nu o face, D. Sa este cu toate acestea devotat M. Sale Regelui, purtând însă în suflet aceeași dorință a majorității membrilor guvernului de a vă înlătura din viața Regelui și a țării. Cel care întreține spiritul actual al guvernului față de Dvs. este tot dușmanul Dvs. de moarte Dl. Titulescu, cu toată strădania Dl. Franasovici de a-l înlătura pe acest om din viața politică a țării și a Partidului Liberal. Totuși el rămâne tare pe poziția politică ce deține, dată fiind preponderența politicii externe, pe care și-a câștigat-o cu concursul Franței pe care o servește mai mult decât pe țara sa, numai ca să se poată menține pe poziție. M. Sa Regele e convins că acest om a devenit un pericol pentru M. Sa și deși se străduiește ca să diminueze, cel puțin puterea acestui om, totul este zadarnic fiindcă forța politică din țară este prizoniera Dl. Titulescu.

Partidul poporului, din punct de vedere politic constituie pentru M. Sa și pentru Dvs. același dușman din trecut. Acest partid încearcă să realizeze criteriile politice preconizate de Mareșalul Averescu printr-o apropiată mișcare violentă care să conducă la instaurarea unui regim dictatorial. Partidul poporului nu prezintă nici un pericol prin numărul de membrii ci prin ideile revoluționare ce le propagă în popor contra M. Sale și în special contra Dvs.

Suntem de părere că ar trebui să se păsească la o apropiere a Mareșalului Averescu atât de către M. Sa Regele cât și de Dvs. având în vedere ca scop principal, că acest partid este cel mai neîmpăcat dușman al Dl. Titulescu, pe care-l veți putea înlătura din calea Dvs. mult mai ușor cu ajutorul acestui partid.

Partidul Național Țărănesc continuă să fie divizat în aceleași 3 grupe distincte, datorită constituționalismului Dl. Maniu, ideile de stat țărănesc ale Dl. Mihalache, cât și a sentimentelor preconizate față de coroană de așa-zisul grup Vaida. Vă aducem la cunoștină, Înalță Doamnă, între devotații grupului Vaida, nu mai puteți conta decât numai pe domnii Mirto, Potârcă și Gusti. În ceea ce privește pe Dl. Vaida, domnia sa, ca toți fruntașii partidului Național Țărănesc, e gata oricând să se alăture dușmanilor ce vă vor pieirea. Divergența cea mai mare însă în Partidul Național Țărănesc o formează „problema Skoda”, care în ultimul moment a creat disensiuni grave. Din acest punct de vedere se observă că Dl. Iuliu Maniu vrea să-i dea acesteia o turnură care să lovească în familia regală și în special în Dvs. A reușit până în prezent

să nască în popor credința mai ales în Ardeal și Banat, că afacerea Skoda este o afacere regală, înscenare regală în urma unei sugestii din partea Dvs. spre a compromite pe Dl. Maniu și apoi Partidul Național Țărănesc care a devenit un dușman al Dvs. și un adversar al practicii constituționale a M. Sale. Dl. Iuliu Maniu se străduiește să impună acest criteriu întregului partid deși deocamdată pare irealizabil acest fapt datorită rezervei Dl. Vaida care își ia răspunderea în afacerea Skoda numai în ce privește guvernarea cât și atitudinii Dl. Mihalache, care nu poate accepta să târască partidul într-un conflict cu Coroana pe această temă. Totuși până la sfârșit Dl. Iuliu Maniu va ieși învingător datorită faptului că autoritatea de președinte a Dlui. Mihalache a slăbit foarte mult în special în timpul din urmă de când majoritatea frunzașilor de seamă din partid în cap cu Dl. Madgearu s-au atașat atât de mult de Dl. Iuliu Maniu, căzându-se pe unanimitate de acord asupra faptului de a se continua din ce în ce mai temeinic să pună la izbândă campania contra Dvs. Vă aducem la cunoștință că atacul Dl. Maniu contra M. Sale Regelui și în special contra guvernului în „chestiunea Skoda” își va avea debutul chiar în actuala sesiune parlamentară, adică nu cu ocazia discuției la Mesaj, atunci la discuțiunile asupra raportului comisiei de anchetă parlamentară în afacerea Skoda. Asupra acestei chestiuni facem investigațiuni printre omenii de încredere ai Dl. Maniu și Mihalache pentru a stabili punctele principale ale atacului ce va avea loc la Cameră. Trecând peste această parte care frământă în mod serios partidul Naț. Țărănesc vă aducem la cunoștință că se fac pregătiri mari pentru începerea campaniei de răsturnare a guvernului Tătăărăscu. „Biroul de Informații” al partidului este condus de Dl. Armand Călinescu și are o foarte rodnică activitate. Nu există departamente, instituțiuni de Stat sau om politic în jurul lui căruia să nu i se facă cele mai subtile încercări de a obține informațiuni. Toate aceste informațiuni întocmite în rapoarte săptămânale sunt discutate de conducerea partidului și în același timp ele sunt comunicate Dlor. Titulescu și Maniu.

Referitor la legăturile dintre Dl. Titulescu și Partidul Naț. Țărănesc vă facem cunoscut că ele sunt atât de înaintate încât ne dau dreptul să afirmăm că dușmanul de moarte face parte integrantă din Partidul Naț. Țărănesc. Acest partid constituie într-adevăr un pivot puternic al lui Titulescu în politica internă, de care de altfel acesta și face uz în toate mașinațiunile sale din țară. Datorită acestui fapt Part. Naț. Țărănesc devine din zi în zi o primejdie tot mai mare pentru Dvs. și pentru sistemul de guvernare al M. Sale.

În ce privește celelalte grupări și partide politice putem afirma că deși își manifestă o atitudine fățișă în legătură cu activitatea Dvs. totuși în surdină sunt contra Dvs. în special partidul conservator de sub președinția Dlui. Gr. Filipescu s-a raliat complectamente tezei susținută de Dl. Maniu și vă putem aduce la cunoștință că această grupare devine din ce în ce mai primejdioasă persoanei Dv.

LANC, prin șeful ei, Dl. Ioan Cuza, continuă să rămână pe vechiul plan.

Blocul cetățenesc al Dlui. Gr. Forju datorită măsurilor excepționale ce le avem azi și în special energicei măsuri luată de Dl. Col. Gabriel Marinescu și-au încetat activitatea. Micile excepții ce se fac la reuniunile familiare sunt inofensive.

Faptul principal însă care se produce în zilele de zi îl constituie (opoziția, n.n.) pe cât de discretă pe atât de hotărâtă și eficace din rândurile Gărzii de Fier. Cu toată apropierea ce ați reușit a realiza pe lângă Corneliu Codreanu, vă aducem la cunoștință că Moța, preotul Dumitrescu și Voicu luptă pentru ca să renască în mijlocul Gărzii de Fier același vechi spirit de dușmănie contra dvs. La acest fapt contribuie foarte mult următoarele două motive: (A) Dl. Codreanu în dorința de a-și reface Garda de Fier caută un pedestal politic și se pare că este pe punctul de a-l găsi în Partidul Poporului sau Agrar. (B) Dl. Mihai Stelescu caută recucerirea terenului pierdut și în acest scop sădește în rândurile gardiștilor ideea că depărtarea sa de Corneliu Codreanu s-a realizat numai datorită mașinațiunilor Dvs., susținând că numai Dvs. aveți interesul de a destrăma orice formațiune naționalistă din țară. Datorită acestor lucruri studențimea a început să se agite din nou contra Dvs., spiritele clocotesc și ele sunt cultivate de către teoriile dezvoltate de către dușmanii Dvs. Titulescu, Maniu și Trancu-Iași etc.

Vă mai aducem la cunoștință că I.P.S. Sa Patriarhul Miron Cristea contribuie și sfinția Sa la dezvoltarea acestui spirit de dușmănie contra Dvs. Asupra acestei împrejurări precum și asupra problemei Gărzii de Fier vom veni în curând cu un nou și detaliat raport”.

MIȘCAREA LEGIONARĂ ÎNTRE 1940-1944 *DRUMUL DE LA PUTERE LA DECLIN*

Când, la 14 septembrie 1940, a fost instituit Statul Național-Legionar, iar Mișcarea Legionară (în continuare M.L.) a devenit „singura mișcare recunoscută în noul stat, având ca țel ridicarea morală și materială a poporului român și dezvoltarea puterilor lui creatoare”¹, se părea că biruința organizației înființate de „Căpitanul” Corneliu Zelea Codreanu în 1927 era mai aproape ca oricând. După anii în care fusese considerată principalul factor destabilizator al securității statului și ordinii interne, după ce suportase represiunea pusă la cale de regele Carol al II-lea în cursul căreia fusese decimată cea mai mare parte a elitelor sale, după ce cunoscuse dificultățile extreme ale clandestinității pe plan intern (1938-1940) și autoexilării în Germania a celor mai cunoscuți lideri ai săi (1939-1940), M.L. a revenit în forță pe scena politică. „Gloria” ei s-a stins însă după doar 130 de zile.

Aducerea M.L. la putere de către Ion Antonescu – surprinzătoare numai la prima vedere – s-a datorat, fără îndoială, marii popularități pe care o avea la începutul lunii septembrie 1940. Energiile naționale ce răzbăteau viguros și sincer din ideologia sa – anticomunismul radical, mesajul politic și social întemeiat pe teologia creștin-ortodoxă, fermitatea cu care rezistase măsurilor represive dure luate asupra sa de regimul carlist, critica severă pe care o făcuse corupției, politicianismului, demagogiei și imoralității foștilor guvernanți, elanul ei tineresc, simpatiile de care se bucura în anumite cercuri ale NSDAP², faptul că P.N.L. și P.N.Ț. evitaseră să își asume răspunderi în procesul guvernării – au fost tot atâtea argumente pentru care Ion Antonescu și masele populare au perceput-o atunci ca singura soluție politică viabilă pentru depășirea crizei interne și creșterea credibilității externe a țării. Nu întâmplător, Antonescu afirmase în acele zile de răscruce pentru națiune că „România trebuie zidită în primul rând pe aportul curat și dinamic al Mișcării Legionare”³.

¹ Comunicat publicat în ziarul „Universul” din 16 sept. 1940 cu privire la proclamarea Statului Național-Legionar (Decret-Lege nr. 3151/14 sept. 1940, art. 2).

² Partidul Muncitoresc Național-Socialist (Partidul Nazist) german.

³ Fragment din textul scrisorii trimise de Ion Antonescu lui Horia Sima la 21 oct. 1940.

În consecință, a fost cât se poate de firesc ca, prin Decretul-Lege nr. 3152 (M.O. nr. 214 bis/14 septembrie 1940), Mișcarea să obțină posturi importante în cel de-al doilea guvern prezidat de Ion Antonescu: vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Horia Sima; ministru al Afacerilor Interne, gen. Constantin Petrovicescu⁴; ministru al Afacerilor Străine, prințul Mihail R. Sturdza⁵; ministru al Educației Naționale, Cultelor și Artelor, prof. Traian Brăileanu⁶; ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, Vasile

⁴ Constantin Petrovicescu (22 oct. 1883, Târgu Jiu-8 sept. 1949, Aiud). General, jurist, publicist. Nu a fost membru al M.L., dar la 4 sept. 1938 a fost trecut în rezervă pentru atitudinea „prolegionară” manifestată în procesul asasinării premierului I.G. Duca. Reactivat și ridicat retroactiv la gradul de gen. div. (25 oct. 1940). Senator legionar. Destituit din funcție de Ion Antonescu pentru „neglijență în serviciu” (20 ian. 1941), în contextul asasinării mr. Helmuth Döring, șeful Departamentului Transporturi din cadrul Misiunii Militare germane în România (București, 19 ian. 1941). Condamnat la șapte ani temniță grea pentru participarea la „rebeliunea legionară” (16 iun. 1941; pedeapsă comutată, prin recurs, în domiciliu obligatoriu la Sibiu, 1944). Condamnat în procesul „marii trădări naționale” la muncă silnică pe viață pentru „dezastrul țării” (6 mai 1946) și deținut la Aiud (1946-1949; decedat în detenție, 8 sept. 1949).

⁵ Mihail R. Sturdza (28 aug. 1886, Iași-5 febr. 1980, Madrid). Diplomat, memorialist, publicist. Înalt funcționar cu misiuni diplomatice la Tirana, Sofia, Atena, Berna, Budapesta, Viena, Washington, Riga, Tallin, Helsinki, Copenhaga. Ministru Af. Str. (14 septembrie-19 decembrie 1940). Destituit de Ion Antonescu (19 dec. 1940), imputându-i-se demersurile făcute pe lângă Joachim von Ribbentrop pentru retragerea lui Wilhelm Fabricius (adversar al M.L.) din postul de ministru al Germaniei în România. Arestat după înfrângerea „rebeliunii legionare” și condamnat la cinci ani închisoare (16 iun. 1941; ulterior, amnistiat). Refugiat în Bulgaria și, ulterior, în Danemarca (din 7 aug. 1941). Min. Af. Str. în Guvernul Național Român de la Viena (10 dec. 1944-8 mai 1945). Refugiat în Danemarca (după 1945). Condamnat la moarte, în contumacie, în procesul „marii trădări naționale” (6-17 mai 1946). Refugiat în America Latină și, apoi, în Spania, unde a menținut o legătură permanentă cu Horia Sima și alți lideri legionari. Comandant al ordinului legionar „Buna Vestire” (din 1980).

⁶ Traian Gh. Brăileanu (14 sept. 1882, Bilca, jud. Rădăuți-3 oct. 1947, Aiud). Sociolog, filosof, profesor, politician, publicist. Cadru didactic la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cernăuți (1924-1940). Membru al Ligii Apărării Național Creștine (1923-1927). Membru de marcă al M.L. (senator legionar, 1929-1938, 1940-1941), conturând reperele ideologiei legionare și evidențiind orientarea M.L. spre elitele intelectuale, antisemitism și anticomunism. Candidat al Gărzii de Fier (G.F.) în alegerile parlamentare din 1 iun. 1931. A mai candidat ca deputat de Tecuci al G.F. în alegerile parlamentare din 17 iul. 1932 și ca deputat de Rădăuți în alegerile din 20 dec. 1933. Deputat de Câmpulung al Partidului Total pentru Țară în urma alegerilor din 20 dec. 1937. Membru al Forului Legionar (din iulie 1940), în cadrul ședinței Forului din 6 sept. 1940 susținând desemnarea lui Horia Sima drept „Comandant” al M.L.. Min. Ed. Naț., Cult. Arte. (14 sept. 1940-21 ian. 1941). În iul. 1943, a fost numit de Horia Sima între cei 13 membri ai Consiliului executiv „care va lupta pentru readucerea Legiunii la cârma statului”; arestat (1943) și internat în lagărul Târgu Jiu pentru antecedente legionare (1943-1944). Condamnat la 20 ani temniță grea de Tribunalul Poporului București pentru „dezastrul țării” și „crime de război” (17 mai 1946) și deținut la Brașov și Aiud (1946-1947, d. în detenție, Aiud).

Iasinschi⁷; cinci subsecretari de stat, majoritatea directorilor generali și directorilor din ministere. La 20 septembrie 1940, i s-au încredințat aproape toate prefecturile județene⁸ și mai apoi majoritatea primăriilor urbane și rurale.

Un entuziasm debordant, greu de stăpânit, a cuprins masele legionare pe tot cuprinsul țării. Vorbele, gândurile și faptele lor începuseră să preamărească „revoluția legionară”, considerată „a patra revoluție naționalistă din Europa Nouă” (după „revoluțiile” fascistă italiană, național-socialistă germană și franchistă spaniolă). Ea, „revoluția legionară”, urma să transforme din temelii societatea românească, să schimbe în bine concepții, abordări, mentalități, să degaje energii pozitive, să aducă siguranță, echilibru și, poate, bunăstare...

În a doua parte a lunii septembrie 1940, Horia Sima (încadrat de Forul Legionar, la 6 septembrie 1940, ca șef al M.L., cu titulatura de „Comandant”) a reorganizat M.L. în conformitate cu noul ei statut politic și social. În „Apelul către legionari” din 15 septembrie 1940, el afirma între altele: „...*începem mobilizarea tuturor elanurilor românești, încep ceasurile grele ale tuturor jertfelor pentru refacerea Țării și cucerirea ei în adâncuri, începe munca aspră și fără odihnă, începe organizarea în locul haosului care ne-a stăpânit până acum*”⁹. În acest spirit, au fost refăcute structurile cu competențe teritoriale (regionale, organizații județene, sectoare, garnizoane, cuiburi) sau cele create pe

⁷ Vasile C. Iasinschi (18 dec. 1892, Burla-Volovăț, jud. Rădăuți-3 nov. 1978, Madrid). Farmacist, publicist. Membru al M.L. (din 1927). Comandant legionar. A candidat ca deputat de Rădăuți al G.F. în alegerile parlamentare din 20 dec. 1933. Șef al Regionalei legionare Bucovina (1935-1938). Deputat de Rădăuți al Partidului Totul pentru Țară în urma alegerilor parlamentare din 20 dec. 1937. Internat în lagărele Mitocul Dragomirnei (apr.-mai 1938) și Miercurea Ciuc pentru activitate legionară (mai 1938-iul. 1939). Membru al Forului Legionar (din iul. 1940). Șef al Regionalei legionare București (sept. 1940-ian. 1941). Min. Muncii. Sănăt. Ocrot. Soc. (14 sept. 1940-21 ian. 1941). Participant la „rebeliunea legionară”. Refugiat în Germania (1941). Desemnat de Forul Legionar drept „Conducător” al M.L. după arestarea lui Horia Sima (1 ian. 1943-1944). Internat în lagărul Dachau (febr. 1943-1944). Comandant al ordinului legionar „Buna Vestire” și membru al Consiliului Comandanților Legionari (din sept. 1944). Min. Int. și min. Muncii în Guvernul Național Român de la Viena (10 dec. 1944-8 mai 1945). Internat în lagărul Glasenbach-Salzburg (febr. 1946-mai 1947). Refugiat, ulterior, în Spania (1947). Condamnat la moarte, în contumacie, de către Tribunalul Poporului pt. „crima de război” (17 mai 1946). Fondator al Consiliului Conducător al M.L. și Consiliului Legiunii (pe care l-a condus între 1954-1978).

⁸ Cu excepția județelor Buzău, Ilfov, Prahova și Vlașca, unde fuseseră numiți ca prefecți apropiații lui Ion Antonescu.

⁹ Horia Sima, *Era libertății. Statul Național-Legionar*, vol. I, Editura Gordian, Timișoara, 1995, p. 30.

criterii socio-profesionale (pentru muncitori, intelectuali, femei, studenți, elevi etc.) care se dezagregaseră ca urmare a măsurilor represive antilegionare luate de regimul carlist între 1938-1940.

Horia Sima a arătat mai târziu, în memoriile sale, că „bătălia economică” pe care M.L. a lansat-o imediat după venirea la putere a fost un „efort tragic” pentru refacerea marilor dezechilibre din industrie, agricultură și comerț, agravate de situația dezastruoasă a sutelor de mii de refugiați din Basarabia, nordul Bucovinei, nord-vestul Transilvaniei și sudul Dobrogei, teritorii cedate fără luptă, în baza presiunilor externe, între iunie-septembrie 1940. Modul în care M.L. a conceput „românizarea comerțului” – una din măsurile considerate salutare de noua guvernare pentru revenirea acestei importante ramuri economice sub controlul capitalului autohton (întemeiată pe legea „comisarilor de românizare”, intrată în vigoare la 5 octombrie 1940) – a generat reacții justificate de nemulțumire din partea lui Ion Antonescu și a opiniei publice. Comercianții evrei (cei mai expuși acestei situații) au fost nu de puține ori victimele unor acțiuni de însușire, ocupare sau confiscare abuzive de bunuri (mai ales de spații comerciale și imobile), sechestrări, maltratări (legări la „stâlpul infamiei”), amenințări. Deși a recunoscut unele abuzuri înfăptuite de legionari, Sima a considerat că „lamentățiile evreiești” pe această temă au fost exagerate: *„Noi nu contestăm că s-au petrecut și ilegalități, că au fost cazuri de prăvălii luate sub amenințare, abuzuri săvârșite de elemente care nu s-au integrat în mentalitatea de Stat, dar a afirma că toate pierderile de bunuri evreiești din perioada guvernării legionare se datorează unor acte de «vandalism» legionar este un basm. Evreii sunt experți în arta de a amplifica la infinit nedreptățile ce le-au suferit”*.¹⁰

O mare parte a energiilor legionare s-a consumat în întruniri publice și marșuri fastuoase care au preamărit mult-așteptata „biruință” sau în acțiuni de comemorare a eroilor-martiri legionari: militanții și simpatizanții de pe tot cuprinsul țării ai M.L., rudele și prietenii celor căzuți, oficialitățile centrale și locale, presa românească și străină, reprezentanții misiunilor diplomatice ale Germaniei, Italiei și Spaniei și, nu în ultimul rând, nenumărați curioși au participat sau asistat la înmormântarea cu onoruri publice a camarazilor uciși la București, Brașov și Constanța în timpul confruntărilor sângeroase cu forțele de

¹⁰ *Ibidem*, p. 117.

ordine ale regimului carlist din zilele de 3-6 septembrie 1940, la comemorarea zilei de naștere a lui Corneliu Zelea Codreanu (13 septembrie 1899), la slujbele de pomenire ale martirilor Ion Moța și Vasile Marin, căzuți în timpul războiului civil spaniol (Majadahonda, 13 ianuarie 1937) și ale sutelor de legionari uciși de guvernul Gheorghe Argeșeanu în așa-numita „noapte a cuțitelor lungi” (21/22 septembrie 1939), ca represalii la asasinarea de către „Răzbunători”¹¹ a președintelui Consiliului de Miniștri Armand Călinescu, la slujbele de reînhumare a „Căpitanului”, „Nicadorilor”¹² și „Decemvirilor”¹³.

Profitând de faptul că deținea pârghii importante ale puterii, M.L. i-a „pedepsit” cu severitate pe cei ce o prigoniseră încă de la înființarea ei. Episodul culminant s-a produs la 26-27 noiembrie 1940, atunci când câteva echipe de „justițieri” legionari, conduși de Dumitru Groza¹⁴, au asasinat 64 de

¹¹ „Răzbunători” - grup compus din nouă legionari, condus de Dumitru/Miti Dumitrescu. După comiterea asasinatului (București, 21 sept. 1939), cei nouă s-au deplasat la sediul Societății Române de Radio unde au pătruns în forță, iar după ce Miti Dumitrescu a citit, în direct, un mesaj justificator al crimei, s-au predat autorităților. Au fost anchetați, torturați și executați, trupurile fiindu-le expuse timp de trei zile la locul atentatului. Ulterior, au fost omagiați ca „eroi” în literatura legionară.

¹² „Nicadori” - grup legionar format din Nicolae Constantinescu, Ion/Iancu Caranica și Dumitru/Doru Belimace, care l-au asasinat pe președ. Cons. Min. I.G. Duca (Sinaia, 29 dec. 1933). După comiterea asasinatului, cei trei s-au predat poliției. Ulterior, au fost glorificați de legionari sub denumirea de „Nicadori” (acronim format din litere ce alcătuiesc prenumele a doi dintre ei și numele ce familie al celui de-al treilea: Nicolae Constantinescu, Ion Caranica și Doru Belimace). Cei trei au fost uciși în pădurea Tâncăbești, împreună cu Corneliu Zelea Codreanu și „Decemvirii”, în timpul transferului de la penitenciarul Râmnicu Sărat la cel din Jilava, sub pretextul tentativei de fugă de sub escortă (30 nov. 1938).

¹³ „Decemviri” - grup alcătuit din zece legionari, condus de Ion Caratânase, care l-a asasinat pe camaradul lor Mihail Stelescu la „Spitalul Brâncovenesc” din București (16 iul. 1936) pentru a răzbuna ofensele repetate aduse de acesta lui Corneliu Zelea Codreanu. Membrii grupului au fost uciși în pădurea Tâncăbești, împreună cu Corneliu Zelea Codreanu și „Nicadorii” (30 nov. 1938).

¹⁴ Dumitru Groza/Grozea (5 dec. 1913, Cugir, jud. Alba-28 febr. 1997, Deva). Desenator tehnic, publicist. Membru al M.L. (din 1932). Șef al garnizoanei Corpului Muncitoresc Legionar (în continuare, C.M.L.) București (1937-febr. 1938), apoi comandant al C.M.L. (1938). După 6 sept. 1940, a fost însărcinat de Horia Sima cu reorganizarea C.M.L.. Șef al „Serviciului de ordine” din C.M.L. (nov. 1940-ian. 1941). Refugiat în Germania (1941). Internat în lagărul Dachau (dec. 1942-aug. 1944). Judecat (9-21 iul. 1941) și condamnat la moarte pentru implicarea în asasinatele comise în penitenciarul Jilava, la 26/27 nov. 1940 (Sent. nr. 145/22 iul. 1941). Din 1945, s-a stabilit în Italia, atașându-se grupării „antisimiste”. A revenit în țară în toamna anului 1945, cu misiunea de a reorganiza structurile legionare pe linia „codrenistă”, opunându-se grupării „simiste” conduse de Gh. Petrașcu; arestat la 14/15 mai 1948, condamnat la moarte (sentință neexecutată) și deținut la Jilava, Aiud (1948-1964). După 1989 a respins public etichetările privind presupusa sa calitate de agent comunist.

foști demnitari, polițiști și jandarmi pe care i-au considerat responsabili de represiunea antilegionară. Crimele pe care le-au comis atunci în numele răzbunării altor crime – cele înfăptuite la adresa camarazilor lor de către guvernele carliste – au oripilat autoritățile, opinia publică, presa și au acutizat ostilitatea latentă dintre M.L. și Conducătorul Statului. Între cei „pedepsiți” cu acel prilej, s-au aflat: gen. Gheorghe Argeșeanu (fost președinte al Consiliului de Miniștri, ucis în penitenciarul Jilava), Victor Iamandi (fost subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne și ministru al Justiției, ucis la Jilava), Gabriel Marinescu (fost subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne și prefect al Poliției Capitalei, ucis la Jilava), Mihail Moruzov (fost șef al Serviciului Secret de Informații al Armatei Române, ucis la Jilava), Niky Ștefănescu (fost șef al Direcțiunii Poliției de Siguranță, ucis la Jilava), Ion Bengliu (fost comandant al Jandarmeriei Române, ucis la Jilava), prof. Nicoale Iorga (ucis la Strejnicu-jud. Prahova), prof. Virgil Madgearu (ucis în Pădurea Snagov), mr. Iosif Dinulescu (fost comandant al Legiunii de Jandarmi Durostor și al plutonului de jandarmi care îi ucisese pe Corneliu Zelea Codreanu, pe „Nicadori” și pe „Decemviri” la 30 noiembrie 1938). Constantin Argetoianu, Ion Gîgurtu și Gheorghe Tătărescu (foști președinți ai Consiliului de Miniștri) și Mihail Ghelmegeanu (fost ministru al Afacerilor Interne) au fost salvați în ultimul moment...

M.L. nu a avut cadre pregătite să facă față complicatelor probleme economice, administrative și politice ale guvernării între septembrie 1940-ianuarie 1941. Horia Sima a recunoscut, în memoriile sale, că legionarii nu au dispus de experiența și priceperea necesare în acest sens: „*Legionarii au trecut, aproape fără pauză și reflexie, din prigoană și închisori, la guvernare [...] Trebuia să treacă timp până ce am fi descoperit și valorizat noi elemente*”¹⁵. La fel s-a exprimat, mai târziu, și Eugen Theodorescu, șef al Regionalei legionare a V-a Constanța (care cuprindea organizațiile legionare județene Constanța, Tulcea, Ialomița și Brăila): „*Noi am fost prea tineri și fără experiență, necunoscând viața politică și oamenii*”.¹⁶ În consecință, implicarea legionară în

¹⁵ Horia Sima, *op. cit.*, vol. I, p. 242, 243.

¹⁶ Declarație de Eugen Theodorescu la 13 nov. 1963 în fața organelor de anchetă din penitenciarul Aiud.

conducerea treburilor statului a fost defectuoasă, superficială și stângace, atrăgând critici îndreptățite din partea lui Ion Antonescu și a opiniei publice.

Forța ei „tinerească” de acțiune, clamată cu atâta entuziasm la mijlocul lui septembrie 1940, a fost slăbită de disensiuni interne și s-a risipit repede și tragic. Horia Sima nu numai că nu a reușit să-i reunifice energiile, puternic afectate de dispariția „Căpitanului”, dar a generat și alimentat orgolii, neînțelegeri, dispute, scăpând de sub control unitatea M.L., care s-a autodivizat în susținătorii „simiști” (răspălățiți din belșug cu grade și funcții înalte în aparatul de stat sau în cel organizatoric legionar) și adversarii „codreniști” (care l-au considerat mereu pe Sima un arivist, blamându-i constant și eroziv „calitățile” de „Comandant”). Manifestate încă în perioada 1939-1940, aceste atitudini s-au nuanțat în timpul guvernării antonesciano-legionare, devenind pregnante și distructive pentru Mișcare mai ales după evenimentele din 21-23 ianuarie 1941.

Începând cu 14 septembrie 1940, s-a înregistrat „creșterea năvalnică” a rândurilor M.L.. În decembrie, ea număra deja cca. o jumătate de milion de membri.¹⁷ Pe lângă cei ce credeau sincer în idealurile legionare, pătrunseseră nenumărați „septembriști” (ariviști, oportuniști, carieriști, agenți comuniști) care au creat importante prejudicii politice, morale și de imagine. Aceștia din urmă au contribuit în mare măsură la înmulțirea actelor de insubordonare, corupție, trafic de influență, însușire ilegală și prin forță de bunuri și valori private (imobile, autoturisme, bani etc.), de amenințare sau de folosire a violenței și cruzimii față de negustorii evrei, greci etc., adică comportamente inadecvate rigorilor disciplinei legionare. Sima le-a considerat însă „*minime în raport cu masa enormă a acelor care își fac conștiincios datoria în liniște și ordine*” și „*inerente stării de tranziție de la revoluție la mentalitatea de Stat*”¹⁸.

„Coabitarea” antonesciano-legionară a eșuat previzibil, întrucât între Ion Antonescu și M.L. au existat încă de la început deosebiri profunde de strategie politică și economică. Începând din noiembrie 1940, cei doi actori politici s-au acuzat fățiș de a fi purtat vina eșecului „coabitării”: Antonescu a reproșat M.L. că, prin manifestările ei anarhice, a adus importante prejudicii securității statului și ordinii publice într-o perioadă extrem de sensibilă pe plan intern și internațional, în timp ce M.L. i-a imputat Conducătorului Statului că a încercat

¹⁷ Horia Sima, *op. cit.*, vol. I, p. 242.

¹⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 106.

să o subordoneze nemeritat și să o împiedice să guverneze, pentru a guverna el însuși autoritar. Acuzele formulate de ambele părți erau întemeiate: în cele patru luni cât s-a aflat la guvernare, M.L. a creat un climat intern instabil și tensionat, cum la fel de adevărat este și că Ion Antonescu a consimțit să colaboreze cu aceasta doar temporar, urmărind să-i erodeze credibilitatea¹⁹ și să creeze condiții pentru instaurarea unui regim personal, singurul pe care îl credea potrivit să servească intereselor naționale.

Tensiunile acumulate între Ion Antonescu și Mișcare în timpul regimului național-legionar au atins punctul lor culminant în cursul evenimentelor din 21-23 ianuarie 1941, cunoscute ca „rebeliunea legionară”, când au degenerat în confruntare deschisă. Demiterea generalului prolegionar Constantin Petrovicescu de la conducerea Ministerului Afacerilor Interne (20 ianuarie 1941) și înlocuirea prefecților legionari cu cadre militare (prin Ordinul Subsecretariatului de Stat din Ministerul Apărării Naționale nr. 17811/21 ianuarie 1941) au fost semnele rupturii totale la nivelul puterii și, în consecință, al declanșării rezistenței legionare față de măsurile de forță luate de Antonescu.

În contextul evenimentelor din 21-23 ianuarie 1941, Horia Sima a abandonat conducerea M.L.: *„realitatea este că n-am dat niciun ordin, n-am organizat centre de rezistență și n-am ordonat acțiunile legionare întreprinse de organizațiile noastre locale [...] Tot ce s-a petrecut de aici înainte a scăpat de sub controlul meu; am plecat de acasă, căci nu-i puteam oferi lui Antonescu satisfacția să mă ia ostatic și, în zilele acestea, 21-23 ianuarie, am vagabondat din casă în casă, din familie în familie, în Capitală, punându-mă la adăpost [...] În realitate, n-am exercitat comanda Legiunii”*²⁰. Luată prin surprindere și rămasă fără Comandant, Mișcarea a reacționat intempestiv și dezorganizat, angrenându-se într-un conflict total cu forțele loiale lui Antonescu pentru care nu dispunea de resursele umane și armamentul necesare și care i-a fost fatal.

¹⁹ Eugen Cristescu, fostul director general al S.S.I., a declarat cu privire la acest aspect în cursul interogatoriului ce i s-a luat la 8 mai 1946: „Pentru că oricât s-ar spune că (Ion Antonescu - n.n.) a adus la putere Mișcarea Legionară, [...] această formulă politică trebuia să fie epuizată de o manieră oarecare. Ori o iei și o suprimi total, ceea ce nu se putea atunci, pentru că cuprinsese o mare parte din mase (septembrie 1940 - n.n.), ori o aduci la Guvern și de o manieră oarecare, după o vreme foarte scurtă, o suprimi” (***) *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*, Editura Saeculum I.O. Editura Europa Nova, vol. I, București, 1998, pp. 337-338).

²⁰ Horia Sima, *op. cit.*, vol. II, p. 121.

Sprijinul pe care Adolf Hitler i l-a acordat lui Ion Antonescu la 22 ianuarie 1941 (conturat în cursul întâlnirii desfășurate între cei doi lideri la 14 ianuarie 1941, la Obersalzberg) a înclinat definitiv balanța în favoarea Conducătorului Statului: Führerul i-a transmis atunci că „*are în continuare cea mai deplină încredere față de el [...] și, în consecință, îi lasă libertate absolută de a acționa cum crede de cuviință*”.²¹ De abia atunci M.L. a bătut în retragere în toată țara. Horia Sima, forțat de evenimente, a semnat ordinul de încetare a rezistenței legionare, care fusese convenit cu Hermann Neubacher²²: „*Ordon ca să se înceteze imediat orice luptă. Legionarii vor părăsi de îndată instituțiile publice ocupate și vor reintra în viața normală*”²³.

Evenimentele produse între 21-23 ianuarie 1941 au pus capăt scurtei și agitatei perioade în care M.L. s-a aflat la guvernare, marcând eșecul, previzibil de altfel, al experimentului politic bicefal numit Statul Național-Legionar. Horia Sima a considerat însă, într-o manieră nerealistă, că pierderea puterii a fost rezultatul exclusiv al jocurilor de culise făcute de adversari, în mod special de Ion Antonescu: „*N-am căzut de la putere pentru greșelile noastre, pentru păcatele noastre, ci pentru virtuțile noastre. Pentru puterea creatoare a Mișcării. Pentru vitalitatea acestui regim capabil să înfrângă toate obstacolele. Pentru elanul cu care ne-am pus pe treabă vindecând rănilor națiunii. Pentru formidabila capacitate de dăruire a legionarilor în slujba patriei. Pentru realizările noastre uriașe. Această ofensivă creatoare a Mișcării în toate domeniile i-a îngrozit pe dușmani și i-a determinat să se coalizeze pentru a împiedica M.L. să devină piatra din capul unghiului unei ere de renaștere națională*”.²⁴

²¹ ****Evenimentele din ianuarie 1941 în arhivele germane și române*, vol. I, Editura Majadahonda, București, 1998, p. 169; *ibidem*, vol. II, 1999, pp. 88-89.

²² Hermann Neubacher (24 iun. 1893, Wels-1 iul. 1960, Viena). Inginer și politician nazist austriac. Landesleiter al Partidului Nazist Austriac (1935). Ministru plenipotențiar și însărcinat special cu probleme economice pe lângă Legația Germaniei în România (1940-1941). Apropiat ideologic de M.L. în perioada Statului Național-Legionar, dar nemulțumit de „ambiția nestrămutată” și „diletantismul administrativ și economic” ale acesteia. Caracterizat de Horia Sima ca „singurul diplomat care a înțeles importanța mișcării legionare pentru politica germană în sud-estul european, ca factor de stabilitate în acest spațiu și ca o garanție a unei alianțe loiale cu Reich-ul”. A elaborat „Planul Neubacher” de îmbunătățire a ocupației germane în Balcani (1943). Condamnat de un tribunal din Iugoslavia la 20 de ani închisoare (1946) și deținut (1946-1951, fiind eliberat din motive de sănătate). Reîntors în Austria (Salzburg, 1951). Consilier al împăratului Haile Selassie al Etiopiei (1954-1956).

²³ Horia Sima, *op. cit.*, vol. II, p. 129.

²⁴ *Ibidem*, vol. I, p. 257.

Noul guvern constituit pe bază militară de Ion Antonescu la 27 ianuarie 1941²⁵ nu numai că nu a mai cuprins legionari, dar și-a fixat ca obiectiv „*lichidarea definitivă a rebeliunii prin sancționarea autorilor ei responsabili și prin reprimarea, printr-o acțiune vigilentă, a oricărei noi veleități de tulburare a ordinii de stat*”.²⁶ Aceasta a însemnat, de fapt, manifestarea unei severități extreme față de legionari, considerați cel mai mare pericol pentru ordinea și liniștea internă. Până la 23 august 1944, Mișcarea avea să traverseze perioada cea mai lungă de clandestinitate și cele mai dure persecuții de la înființarea sa în 1927. În continuare, activitatea ei s-a desfășurat pe două planuri interferente: intern și extern.

Pe plan intern, măsurile represive luate de autorități s-au bazat pe o legislație înăspriță față de perioada anterioară: Decretul-Lege nr. 236/5 februarie 1941 pentru reprimarea faptelor ce pun în primejdie existența și interesele statului, Decretul-Lege nr. 314/14 februarie 1941 pentru interzicerea activității politice, prin care s-a desființat Statul Național-Legionar, Decretul-Lege nr. 853/29 martie 1941 prin care bunurile M.L. au fost trecute în patrimoniul statului, dar și altele care au intrat în vigoare ulterior.

Poliția, Jandarmeria și S.S.I. au angajat toate resursele de care dispuneau în urmărirea, arestarea și trimiterea în judecată a legionarilor ce participaseră la „rebeliune” sau care și-au manifestat ostilitatea față de regimul antonescian după aceea. O importantă contribuție în acest sens a adus-o S.S.I., prin Secția a II-a „Contrainformații” (Agentura I), care a înaintat factorilor de decizie în stat numeroase analize și sinteze referitoare la problematica legionară și a cooperat eficient cu structurile specializate din Siguranță și Jandarmerie. Rezultatele nu au întârziat să apară: statisticile oficiale menționau că până la 30 mai 1941 fuseseră arestați 7681 de „rebeli”, 4412 dintre aceștia fiind ulterior condamnați de instanțele militare și 3269 achitați. Horia Sima s-a referit însă la peste zece mii de legionari arestați în primele săptămâni de după evenimentele din 21-23 ianuarie 1941²⁷.

Justiția militară s-a pronunțat cu severitate maximă și cu privire la alte fapte ale legionarilor. Astfel, Curtea Marțială a Comandamentului Militar al

²⁵ 10 din cele 14 posturi ministeriale erau ocupate de militari.

²⁶ ****Evenimentele din ianuarie 1941...*, vol. II, p. 110.

²⁷ Horia Sima, *Prizonieri ai Puterilor Axei*, Editura Metafora, Constanța, 2005, p. 66.

Capitalei a condamnat la pedepse grele 29 din cei 36 de legionari care comiseseră asasinatele din 26-27 noiembrie 1940 (Sent. nr. 145/22 iulie 1941). Au fost condamnați, de asemenea, cei ce participaseră la acțiunile desfășurate la Brașov, Constanța și București, în 3/4 septembrie 1940, care urmăriseră răsturnarea regimului carlist (Sent. nr. 1205/17 noiembrie 1941), deși anterior fuseseră eliberați de Ion Antonescu prin Ordinul nr. 1370/5 septembrie 1940, în calitate de ministru al Apărării Naționale. Nu întâmplător gen. Erik Hansen, fost șef al Misiunii Militare germane în România, a vorbit într-un interviu acordat Institutului de Istorie Contemporană din München, la 30 iulie 1956, despre „nimicirea nemiloasă și meschină a Gărzii” de către Ion Antonescu.²⁸

Supravegherea legionarilor a continuat în ritm susținut și după începerea războiului cu U.R.S.S., la 22 iunie 1941. În aceste condiții, refacerea și reorganizarea structurilor legionare în clandestinitate s-a realizat cu dificultate. În vara anului 1941, Frățiile de Cruce (F.d.C.) și C.M.L. și-au reluat activitatea, bazându-se mai ales pe tineri (elevi de liceu, muncitori etc.) încă necunoscuți de autorități ca având antecedente legionare. Principalele lor obiective, stabilite de Comandamentul Legionar de Prigoană, erau colectarea de sume de bani, sub formă de cotizații și donații, pentru ajutorarea camarazilor aflați în detenție și a familiilor lor și păstrarea/consolidarea legăturilor interregionale, interjudețene și cu cei ce se refugiaseră peste hotare.

Fuga lui Horia Sima din Germania în Italia, produsă la jumătatea lunii decembrie 1942, cu scopul de a obține sprijinul dictatorului fascist Benito Mussolini pentru Mișcare, a alertat și derutat autoritățile române, care au luat în calcul posibilitatea revenirii clandestine a acestuia în țară pentru organizarea unei lovituri de stat. În context, numeroși militanți legionari au fost arestați și internați în lagăre și închisori; până la sfârșitul lui decembrie 1942, numai în lagărul Târgu Jiu fuseseră internați cca. 1500 de legionari. Măsurile represive dure întreprinse de autorități au continuat toată iarna și primăvara anului 1943, deși Sima fusese readus de Gestapo în Germania, în stare de arest, la 27 decembrie 1942 și internat în lagărul Buchenwald, în ianuarie 1943.

Legionarii aflați în detenție la Aiud, Alba Iulia, Târgu Jiu, Suceava etc. au fost tratați cu maximă severitate: prin folosirea mijloacelor de constrângere fizică (frigul, umezeala, înfometarea prin diminuarea rațiilor alimentare,

²⁸ ****Evenimentele din ianuarie 1941...*, vol. I, p. 174.

privarea de asistență medicală, bătaia, tortura) și psihologică (izolarea în carcere, privarea de vizite din partea familiilor sau prietenilor, cultivarea neîncrederii și fricii, descurajarea, învrăjbirea, umilirea) s-a urmărit, de fapt, forțarea lor de a se supune necondiționat regimului antonescian sau eliminarea fizică a celor ce nu îl acceptau.

Cinismul autorităților a devenit evident și în cazul unei alte metode de represiune și intimidare: trimiterea unora din legionarii condamnați în „prima linie” pe Frontul de Răsărit pentru „reabilitare”. Ordinul dat de Ion Antonescu cu privire la aceștia era fără echivoc: „Să nu se mai întoarcă!”.²⁹ La Centrul de Instrucție nr. 5 din Sărata, Basarabia, au luat astfel naștere „batalioanele morții”. Peste 2000-2500 de legionari din întreaga țară (medici, avocați, ingineri, cadre didactice, preoți, foști ofițeri, artiști, muncitori, agricultori, studenți) au fost angrenați între 1942-1943, în serii succesive, în misiuni de sacrificiu (spargeri de fronturi, acțiuni în spatele inamicului, ariergărzi pentru sprijinirea trupelor în retragere etc.) după o pregătire minimă și cu dotări insuficiente, fără a ține seama de pierderile suferite. Alături de deținuți de drept comun, dezertori, condamnați pentru infracțiuni militare minore, ei au fost nu numai decimați, dar și umiliți. Întrucât „reabilitarea” nu se acorda decât *post-mortem*, această inițiativă a autorităților a fost percepută, așa cum remarcă în memoriile sale Nicolae Roșca³⁰, ca „*un sălbatic genocid politic [...], uciderea unor credințe, a unei stări de spirit*”.³¹

Regimul antonescian a atacat dur Mișcarea și în plan propagandistic. În iunie 1942, a publicat lucrarea „*Pe marginea prăpastiei*”, în care a evidențiat acțiunile ilegale și abuzive întreprinse de legionari în perioada cât s-au aflat la

²⁹ Horia Sima, *Prizonieri ai Puterilor Axei*, p. 217.

³⁰ Nicolae Roșca (9 ian. 1921, Constanța-2 apr. 2013, Constanța). Inginer, publicist. Activist în cadrul organizației legionare Tulcea (septembrie 1940-ianuarie 1941). Participant la „rebeliunea legionară” (Tulcea, 21-23 ianuarie 1941). Membru și, ulterior, șef al organizației legionare „Răzleți” din Constanța (1941-1942). Condamnat la trei ani temniță grea pentru „colectarea de fonduri destinate «Ajutorului legionar»” și la un an închisoare corecțională pentru „port ilegal de armă” (Sent. nr. 1.030/4 mart. 1942) și deținut la Aiud; eliberat și mobilizat pe Frontul de Est, luptând într-unul din „batalioanele morții” formate la Sărata (din iun. 1942). Refugiat în Germania (după 23 august 1944). Încadrat în Armata Națională de Eliberare a Guvernului Național Român de la Viena (octombrie 1944-mai 1945). Ulterior, stabilit în Spania, devenind unul din apropiații lui Horia Sima. Vicepreședinte al Comitetului de Conducere al Comunității Românilor din Spania (din ianuarie 1965). Director al Editurii Mișcării Legionare (Madrid). Stabilit în țară (Constanța, 1993). Secretar general al Senatului Mișcării Legionare (2000-2013).

³¹ Nicolae Roșca, *Sărata*, Biblioteca Documentară „Generația Nouă”, Madrid, 1978, p. 87, 90.

guvernare³². Autorii au arătat că excesele legionare au adus țara „pe marginea prăpastiei”, de unde Ion Antonescu a salvat-o printr-o acțiune energică și curajoasă. Literatura legionară a criticat vehement lucrarea.

Activitatea desfășurată de Mișcare pe plan extern a fost strâns legată de cel de-al Treilea Reich. Factorii de decizie de la Berlin au intervenit în conflictul acesteia cu Ion Antonescu și după evenimentele din 21-23 ianuarie 1941, favorizând fie una, fie alta din cele două tabere.³³ Ei au oferit azil politic unora dintre legionari pe teritoriul german cu scopul de a-și asigura loialitate acestora; au exercitat astfel presiuni asupra lui Antonescu pentru a-l determina să le rămână un aliat fidel pe toată perioada războiului cu U.R.S.S., în caz contrar sugerându-i că ar putea fi răsturnat printr-o lovitură de stat pusă la cale de legionarii adăpostiți în Germania; în același mod, i-au pus în dependență pe legionarii azilanți, amenințându-i că, dacă nu le vor fi devotați, vor fi predați autorităților române. Această strategie a Berlinului l-a făcut, pe bună dreptate, pe Horia Sima să arate în memoriile sale că, până la 23 august 1944, M.L. a fost „un mijloc de șantaj al guvernului german contra lui Antonescu”.³⁴ O opinie asemănătoare a exprimat-o și Eugen Cristescu. Acesta a arătat că „*Horia Sima și legionarii din Germania au constituit întotdeauna un instrument cu care germanii ne-au șantajat. Or, de câte ori erau nemulțumiți de nesatisfacerea cererilor lor economice sau de numărul de trupe trimise pe Frontul de Est, amenințau în surdină că ei au un guvern gata pregătit în Germania și ne putem pomeni într-o dimineață că aterizează pe aeroportul Băneasa. Or, după 23 august 1944, s-a văzut că Horia Sima trăia și a făcut guvernul fantomă de la Berlin (Viena - n.n.)*” .³⁵

După „rebeliune”, câteva sute de fruntași legionari din toată țara au ales, în consecință, să se salveze de represiune, refugiindu-se în grupuri succesive sau

³² Lucrarea a fost redactată de Ovidiu Vlădescu, secret. gen. la Președinția Consiliului de Miniștri, sub îndrumarea lui Mihai Antonescu, și s-a întemeiat pe un amplu document întocmit de S.S.I., intitulat *Cartea Albă*, care făcea referire la subiect.

³³ Deosebirile dintre pozițiile structurilor militare și politice de conducere germane cu privire la M.L. au fost subliniate și de Eugen Cristescu. Cu prilejul interogatoriului ce i s-a luat la 8 mai 1946, acesta a arătat: „*Partida militară era contra lui Horia Sima. Dar toată partida politică și partidul nazist german era pentru Horia Sima*” (****Procesul Mareșalului Antonescu...*, vol. I, p. 332); Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete românești-memorii, mărturii, documente*, Editura R.A.I., Editura Roza Vânturilor, București, f.a., p. 193.

³⁴ Horia Sima, *Prizonieri ai Puterilor Axei*, p. 79.

³⁵ Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 196.

individual peste hotare, mai ales în Germania. Aproape o sută dintre aceștia au fost ajutați de reprezentanța SD³⁶ din România, fără autorizarea expresă a guvernului german³⁷. Câteva zeci au plecat din București cu un tren militar german, la 3 martie 1941, sub supravegherea trupelor SS. Între 13 martie-19 aprilie 1941, au avut domiciliu obligatoriu la Berkenbrück am der Spree, lângă Berlin, într-un imobil ce aparținea SD. La 19 aprilie 1941, s-au întâlnit aici cu Horia Sima, care părăsise Capitala la 23 martie 1941, tot cu sprijinul SD, și se adăpostise ulterior în sediul Legației Germaniei din Sofia (25 martie-8 aprilie 1941).

O parte din refugiați au rămas o perioadă mai lungă în Bulgaria, unde au obținut azil politic, fiind concentrați în localitățile Gorna Bania și Boian, lângă Sofia. În iunie 1941, numărul lor era de aproximativ 30. Ei s-au împrietenit cu naționaliștii bulgari, care și-au arătat „marea admirație pentru lupta și sacrificiile Legiunii”³⁸.

La 19 aprilie 1941, legionarii stabiliți la Berkenbrück, până la sosirea lui Horia Sima, au fost transferați de autoritățile hitleriste la Rostock, unde au creat o garnizoană sub comanda prof. Nicolae Petrașcu.³⁹ Aici li s-a permis să lucreze

³⁶ *Sicherheitsdienst des Reichsführers SS* (Serviciul de siguranță al conducătorului SS din Reich). Între 1933-1939, SD a funcționat ca o structură independentă a SS, iar între 1939-1945 a făcut parte din *Reichssicherheitshauptamt/R.S.H.A.* (Oficiul Central al Siguranței Reich-ului). Între 1940-1941, reprezentanța SD din România a fost condusă de Otto von Bolschwing.

³⁷ Carlos Caballero Jurado, Richard Landwehr, *Armata Națională a Guvernului de la Viena*, Edirura Vicovia, Bacău, 2008, p. 75.

³⁸ Horia Sima, *Prizonieri ai Puterilor Axei*, p. 48.

³⁹ Nicolae V. Petrașcu (11 nov. 1907, Sâmbăta de Sus, jud. Făgăraș-29 oct. 1968, Sibiu). Profesor, publicist. Membru al M.L. (din 1928). Șef al organizației legionare jud. Sibiu (1935-1937). Unul din cei mai apropiați colaboratori ai lui Horia Sima (1938-1944). Membru al Comandamentului Legionar de Prigoană (sept. 1938-ian. 1939). Secret. gen. al M.L. (20 sept. 1940-21 ian. 1941) și membru al Consiliului Superior Legionar în aceeași perioadă. Refugiat în Germania după „rebeliune”: internat în lagărele Rostock (apr. 1941-dec. 1942), Buchenwald (dec. 1942-apr. 1943) și Dachau (apr. 1943-aug. 1944). Revenit în țară (nov. 1944) cu misiunea de a reorganiza structurile legionare și a le angrena în acțiuni de sabotaj-diversiune în spatele frontului româno-sovietic. În mart. 1945, a devenit principalul lider legionar din țară, preluând conducerea „Comandamentului” legionar. Arestat (București, 15 oct. 1945), semnând după puțin timp un „pact de neutralitate” între M.L. și regimul comunist, fără știrea și aprobarea lui Horia Sima, pact care a fost dezavuat de o parte a legionarilor. Rearestat (14/15 mai 1948), judecat de Tribunalul Militar București în „lotul Popp-Bujoiu”, condamnat la muncă silnică pe viață (Sent. nr. 1834/2 nov. 1948) și deținut la Aiud (1948-aug. 1964); până în sept. 1953, a fost lider al legionarilor din penitenciar, după care a acceptat „reeducarea ideologică”, dezicându-se de convingerile legionare (20 iun. 1962) și „autodemascându-se” (17 oct. 1963). După eliberare, s-a stabilit la Sibiu (din 1964). La 29 oct. 1968, s-a sinucis la Sibiu, cedând psihic după ce fusese din nou anchetat la Securitate.

la uzina de avioane „Heinkel” sau la șantierul naval „Neptun”, dar și la uzina de avioane „Arado” din Warnemünde, o localitate din apropiere.⁴⁰

În ianuarie 1942, garnizoana cuprindea 10 grupuri, cu 31 de cuiburi și 300 de membri încadrați.

Alți legionari (mai ales intelectuali) au activat în stare de libertate în cadrul garnizoanei din Berlin. Unii dintre aceștia s-au implicat în acțiunile propagandistice desfășurate de redacția în limba română de la „Radio Donau”, încercând să consolideze simpatiile unor factori de decizie din NSDAP față de Mișcare sau asigurând legătura cu alți camarazi din Germania sau cu cei din țară.

Numărul legionarilor refugiați în Germania la sfârșitul anului 1942 era de aprox. 400⁴¹.

După fuga lui Horia Sima în Italia, măsurile antilegionare luate în Reich s-au înăsprit. Ca urmare a solicitării adresate Führer-ului de Ion Antonescu pentru prinderea lui Sima și a colaboratorilor săi, Gestapo a arestat majoritatea legionarilor aflați atât în Germania, cât și în țările ocupate în cursul războiului (mai ales în Franța); ei au fost internați în lagărele Buchenwald, Fichtenhain-Buchenwald, Dachau, Sachsenhausen și Ravensbrück între decembrie 1942-24 august 1944. Regimul de detenție pe care l-au suportat în lagăre, mai permisiv decât al deținuților obișnuiți, a urmărit – în mare parte, fără succes – să-i determine să renunțe la recunoașterea lui Horia Sima ca șef al M.L. și la unele caracteristici ale ideologiei legionare și să accepte tutela germană pe linie politică (Mișcarea ar fi trebuit să fie redenumită Partidul Național Socialist Român și subordonată NSDAP)⁴².

Legionarii au primit cu satisfacție înlăturarea de la putere a lui Ion Antonescu, la 23 august 1944. Horia Sima a considerat-o ca pe „*socoteala finală, previzibilă și dezastruoasă a guvernării unui militar lipsit de simț politic*”.⁴³ Speranțele renăscute atunci cu privire la schimbarea în bine a

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 59-62.

⁴¹ Horia Sima, *Prizonieri ai Puterilor Axei*, p. 59.

⁴² Eugen Theodorescu, *Mișcarea Legionară și Germania lui Hitler*, Editura Majadahonda, București, f.a., p. 54.

⁴³ A se vedea, pe larg, în Horia Sima, *Era libertății...*, vol. I (partea a VII-a - *Considerații asupra regimului. Dificultăți, incidente și tulburări*, capitolul 19 - *Socoteala finală*) și vol. II (partea a VI-a - *Lovitura de stat a Generalului Antonescu*, capitolul 20 - *O calamitate istorică*).

situației M.L. nu s-au adeverit însă: în țară, regimurile care s-au succedat, mai ales cel comunist, au întreprins asupra-i măsuri represive încă și mai dure.

Divizarea militanților în „simiști” și „antisimiști”/„codreniști”, produsă mai ales după evenimentele din 21-23 ianuarie 1941 (dar cu rădăcini încă din perioada primului Exil în Germania, din 1939), a adus daune majore unității de concepție și acțiune a M.L.. Faliile s-au înmulțit și adâncit în anii ce au urmat, slăbindu-i și contrapunându-i structurile, făcându-le mai ușor de urmărit, controlat și anihilat în țară sau aiurea, oriunde s-ar fi aflat...

Col. (r.) Puiu Dumitru Bordeiu
Doctor în istorie

MEMORIE PROFESIONALĂ

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE - OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

III. EVOLUȚIA ORGANIZĂRII ȘI DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚII INFORMATIVE

Am început analiza privind modul în care serviciile române de informații au abordat, în epoca modernă, apărarea Ordinii Constituționale prin prezentarea evoluției instituționale a activității de informații din România în ultimele două sute de ani, pe etape/perioade delimitate istoric, cu relevarea atribuțiilor și competențelor conferite legal structurilor informative naționale.

Înainte de a trece la analiza propriu-zisă a modalităților în care au fost abordate și soluționate riscurile și amenințările vizând Ordinea Constituțională a țării noastre, de la Regulamentele Organice (1831 în Moldova și 1832 în Țara Românească) și până în prezent, considerăm de interes să facem o scurtă incursiune în ce privește evoluția în planul organizării și desfășurării activității informative, pe coordonata obiectivelor acesteia, a problemelor, persoanelor, locurilor și mediilor vizate.

De-a lungul timpului tehnica muncii de informații s-a structurat și conceptualizat, devenind tot mai sofisticată.

Ca multe alte domenii ale preocupărilor umane, lumea aparte a activității secrete de informații are limbajul său specific. Semnalăm existența unui instrument de lucru în acest sens, util deopotrivă specialiștilor, cât și publicului larg, respectiv o sinteză a noțiunilor și termenilor uzuali în activitatea serviciilor secrete, realizat de trei confrăți, col. (r) Traian Stambert, col. (r) Liviu Găitan, col. (r) Gheorghe Dragu, *Limbajul serviciilor secrete*, Ed. PACO, 2010.

Pentru a evita eventuale confuzii, neînțelegeri și percepții greșite ale sensului real al termenilor de specialitate folosiți în această analiză, uneori vom apela la definirea succintă a acestora.

Deocamdată, prezentăm semnificația doar a unor termeni deja folosiți în debutul acestui demers:

- *Activitate informativă*: proces complex de acțiuni și activități destinate identificării și culegerii în secret a datelor, faptelor și materialelor destinate elaborării informațiilor finite necesare luării unei decizii cu relevanță în planul securității naționale.

- *Activitate de informații*: ansamblul măsurilor, acțiunilor și operațiunilor desfășurate de către autorități informative pentru planificarea, culegerea, verificarea, prelucrarea analitică și valorificarea datelor și informațiilor cu relevanță pentru securitatea națională și informarea factorilor de decizie, investiți legal cu atribuții de realizare a securității naționale ori de aplicare a legii (*Op. cit.*, p. 24).

- *Securitate națională*: ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice și de altă natură care asigură statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea internă constituțională și propriul sistem de valori (*Op. cit.*, p. 220).

- *Ordine Constituțională*: desfășurarea tuturor activităților și acțiunilor politice, sociale, economice și militare pe baza Constituției țării, respectiv modul în care sunt apărute drepturile omului (*Op. cit.*, p. 185).

- *Amenințări la adresa securității naționale*: manifestări de orice fel ale unor capacități, intenții, disfuncții sau vulnerabilități, precum și faptele, stările de fapt sau situațiile de natură să pună în pericol, direct sau indirect, securitatea națională (*Op. cit.*, p. 45).

- *Factori de risc*: elemente, situații sau condiții, interne și/sau externe, care pot afecta prin natura lor securitatea țării, generând efecte de atingere a intereselor fundamentale ale statului (*Op. cit.*, p. 121).

- *Pericol*: o situație sau întâmplare care poate aduce atingere unor valori, instituții, interese naționale etc., de natură a afecta siguranța internă, stabilitatea ordinii constituționale (*Op. cit.*, p. 191).

O amenințare poate avea o evoluție a amplitudinii și intensității de manifestare conform ciclului: risc (probabilitate semnificativă de manifestare) – amenințare (probabilitate certă de manifestare) – pericol (certitudine de materializare) – infrațiune (consumarea materializării unei amenințări).¹

- *Supraveghere informativă*: activitatea organizată, secretă și planificată de căutare a informațiilor de primă sesizare despre inițierea sau punerea la cale a unor acțiuni ostile la adresa siguranței/securității statului.

¹ *Monografia SRI, SRI 25, 1990-2015*, Ed. RAO, 2015, p. 182.

- *Urmărire informativă*: activitate de verificare complexă a informațiilor privitoare la pregătirea ori săvârșirea de infracțiuni contra siguranței/securității statului.

Activitatea informativă este continuă și generală, fiind legată intrinsec de scopul vizat.

Analiza modului de organizare și desfășurare a activității informative pentru descoperirea, prevenirea și contracararea riscurilor și amenințărilor la adresa siguranței/securității statului român, a ordinii sale constituționale în epoca modernă, din perspectiva obiectivelor stabilite, a problemelor, locurilor, mediilor și persoanelor vizate, relevă, pe etape istorice distincte, următoarea evoluție:

❖ În legislația veche a Țărilor Române se întâlnește termenul de „priveghere”, care pare a se identifica cu instituția poliției informative de siguranță a statului.

Regulamentele Organice din Moldova și Țara Românească stabileau între îndatoririle Privighetorului (subprefectul) supravegherea informativă a „*făcătorilor de rele și criminalilor statului*” (adică delincvenții politici).²

Înființarea Serviciului Secret al Ministerului de Interne în 1842, mai întâi la Galați și Brăila, este legată de nevoile legitime ale statului român de a fi informat asupra problemelor care puteau aduce atingere siguranței generale a statului, dar și de interesul Rusiei, prezentă în țară ca „putere protectoare”, de a se informa cu privire la acțiunile subterane duse contra ei de către *Partida Națională* din Principatele Române.

Locurile și mediile identificate și supravegheate erau locațiile considerate pretabile a fi folosite în scopul uneltirii contra statului și a conducerii sale (hanuri, cârciumi, varieturi, stabilimente de prostituție, teatre, târguri ambulante, asociații profesionale, piețe publice etc.).³

❖ **În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (24 ianuarie 1859 – 11 februarie 1866)**, Principatele Unite Țara Românească și Moldova, din 1862, prescurtat Principatele Unite, au trebuit să facă față unor amenințări majore la adresa siguranței statului. În primul rând, siguranța exterioară a statului era amenințată de Rusia, Austria și Imperiul Otoman, care nu recunoșteau Unirea și făceau tot posibilul să se revină la separarea celor două

² Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Ed. Militară, 2018, pp 17-18.

³ Op. cit., pp. 23-24.

țări românești. Apoi, chiar în interiorul statului existau elemente și cercuri ostile Unirii și familiei domnitoare, care puneau în pericol siguranța internă.⁴

În acest context de tulburări, uneltiri și comploturi (la 8 iunie 1862 a fost asasinat Barbu Catargiu, președintele Consiliului de Miniștri), Alexandru Ioan Cuza a modernizat și întărit instituțiile de forță ale statului, Serviciului Secret – ca poliție informativă și de siguranță – fiindu-i conferite legal atribuții mai largi. Astfel, prin Codul Penal din anul 1864 se face distincție între crimele contra Siguranței exterioare a statului și crimele și delictele contra Siguranței interne a statului, adică a adversarilor din interior (trădare, atentat, complot, ațâțare la război civil, corupție ș.a.). Totodată, erau incriminate ca delict contra Constituției atentatele împotriva Adunării Legiuitoare, împiedicarea desfășurării de alegeri sau împiedicarea cetățenilor de a-și exercita drepturile civice, falsificarea alegerilor etc.⁵ Legea presei, adoptată anterior, la 19 mai 1859, cuprindea dispoziții de natură să impună Ministerului de Interne crearea unui personal și a unor structuri specializate în urmărirea și cercetarea delictelor de presă (defăimarea Domnitorului, a religiei majoritare, „provocarea la arme”, la intervenții străine, la nesupunere față de lege, incitarea la ură și dispreț la adresa Guvernului, ultrajul demnitarilor și funcționarilor publici).⁶

Anarhismul devine în această perioadă o problemă majoră pe agenda Serviciului Secret român, acest curent ideologic și purtătorii săi, veniți îndeosebi din afara țării, fiind percepuți ca o amenințare străină la adresa siguranței statului.⁷

Ca urmare a stării de fapt, în baza prevederilor Legii Adunărilor Publice, avizată de Consiliul de Miniștri la 13 aprilie 1860, angajații Ministerului de Interne erau obligați să realizeze cunoașterea informativă și controlul asupra străzii și a întrunirilor publice, pentru a fi „*poprite orice adunări de gloate*”, de oameni înarmați sau neînarmați, dar care nu aveau aprobare de la Poliție. Erau în atenție și incriminate orice provocări prin cuvinte pronunțate în public sau prin scrisori, afișe lipite ori împărțite.⁸

❖ **După venirea în conducerea țării a lui Carol I**, Guvernul a promovat o politică de întărire a ordinii în țară. Prin Legea de organizare a

⁴ *Ibidem*, p. 58.

⁵ *Ibidem*, p. 41.

⁶ *Ibidem*, pp. 45-46.

⁷ *Ibidem*, p. 63.

⁸ *Ibidem*, p. 35.

Ministerului de Interne din anul 1867, între atribuțiile Prefectului (care era și șeful Serviciului Secret din județ) se regăseau: „supravegherea de a se executa cu fidelitate, cu exactitate și cu energie toate legile și ordinele privitoare la liniștea dinăuntru țării; asigurarea executării legilor și ordonanțelor privitoare la hoteluri, birturi și hanuri; privegherea asupra bisericilor și a locurilor destinate pentru exercițiul cultelor religioase, precum și a teatrelor și locurilor de petrecere”.⁹

La 1873 erau considerate locuri cu un risc ridicat la adresa ordinii interne și siguranței generale a statului târgurile, bâlciurile sau iarmaroacele, unde se adunau mari mulțimi de oameni, uneori de ordinul zecilor de mii, greu de controlat.¹⁰

❖ **În timpul Războiului de Independență**, după intrarea trupelor ruse în România, sistemul național de informații, în primul rând Prefectura Capitalei și prefecturile județelor de pe traseu, și-au concentrat eforturile informative spre monitorizarea acestora, îndeosebi a comandanților. Totodată, trebuiau să fie atenți și la bandele de tâlhari, înarmate și numeroase, care luaseră amploare odată cu declanșarea războiului.¹¹

❖ **După cucerirea independenței de stat a României (1877) și proclamarea Regatului (1881)**, sistemul național de informații a fost obligat să se adapteze mereu în funcție de dinamica riscurilor și amenințărilor provenite din prezența câtorva factori: vecinătatea cu trei imperii (Otoman, Rus, Austro-Ungar), fragmentarea elitelor naționale, prezența minorităților etnice și a diverselor ideologii care s-au manifestat în societatea românească. Toți acești factori au acționat într-o varietate de forme, determinând stabilitatea sau fluctuațiile mediului de securitate din statul român luat ca întreg.

Parte din minoritățile naționale erau activate din exterior de către state mamă contra statului român, mergând până la separarea etnică și politică, sau chiar teritorială.

În ce privește factorii de natură ideologică, ne referim la cei de factură confesional-religioasă și politico-socială: anarhismul, semitismul/antisemitismul, naționalismul, șovinismul. De cele mai multe ori, în spatele acestor factori s-au aflat interese stăine care au manevrat abil împotriva intereselor noastre naționale sub măștile panslavismului, panmaghiarismului,

⁹ *Ibidem*, p. 81.

¹⁰ *Ibidem*, p. 97.

¹¹ *Ibidem*, p. 160.

catolicismului, greco-catolicismului, ritului reformat, calvinismului, unitarismului și chiar... panortodoxismului.

În conformitate cu evoluția riscurilor și amenințărilor, apar structuri și agenți specializați de siguranță generală a statului pe domenii (iredentism, presă, șovinism etc.), în fiecare domeniu constituindu-se dosare de urmărire pe grupări, organizații ș.a.¹²

Problema anarhismului s-a aflat constant în atenția organelor poliției informative. Dintr-un document al Biroului de Siguranță din cadrul Direcțiunii Serviciului Siguranței Generale din decembrie 1898 rezulta că nu era cunoscută existența vreunui cuib anarhist în România, însă au existat cazuri de anarhiști străini urmăriți sau izgoniți din state europene, care au fost forțați să părăsească teritoriul țării.¹³

Răscoala și celelalte evenimente din anul 1907 au demonstrat, încă odată, că disputele politice interne riscau să aibă consecințe dezastruoase pentru siguranța statului.

Între măsurile luate pentru adaptarea activității informative la evoluția amenințărilor la Ordinea Constituțională s-a numărat și crearea unor brigăzi centrale ale Direcției Poliției și Siguranței Generale pentru: mișcarea meseriașilor și socialistă - syndicate, corporații; societăți, asociații culturale și religioase române și străine; mișcarea studențească; întruniri, spectacole, recepții etc.¹⁴

De menționat, în context, și intensificarea activității informative în problematica iredentismului bulgar, manifest mai ales în Dobrogea, care a cunoscut un crescendo după anexarea Cadrilaterului, în octombrie 1913.

❖ **Pe perioada Războiului de reîntregire națională (august 1916 – decembrie 1918)**, Direcția Poliției și Siguranței Generale (DPSG) și-a adaptat activitatea informativă în funcție de trecerea la starea de război, intrând în acțiune celebrele Brigăzi Mobile de Siguranță, organe de informații militare în adâncime, care includeau partea cea mai specializată a aparatului de siguranță.¹⁵

❖ **Perioada următoare încheierii Primului Război Mondial și realizării Marii Uniri** a adus în atenția serviciilor de informații autohtone noi pericole și noi dușmani, atât din punct de vedere al ideologiei, cât mai ales al acțiunilor concrete.

¹² *Ibidem*, pp. 428-431.

¹³ *Ibidem*, p. 213.

¹⁴ *Ibidem*, p. 229.

¹⁵ *Ibidem*, p. 344.

Schimbările produse în spațiul rus au generat/reactivat noi amenințări la adresa României Unite. Regimul sovietelor avea două mari obiective: reanexarea Basarabiei și schimbarea regimului democratic al monarhiei constituționale prin introducerea regimului comunist. În acest context, o provocare căreia DPSG a trebuit să-i facă față a fost propaganda regimului bolșevic, care pregătea minoritatea rusofonă și adepții bolșevismului din interiorul Basarabiei contra administrației românești.¹⁶

Concomitent, și în cealaltă parte a țării s-a impus în prim plan contracararea influențelor revoluției bolșevice din Rusia în rândul maselor populare.¹⁷ Documentele DPSG relevă că în anul 1924, Rusia sovietică plănuia să declanșeze revoluția bolșevică în România și în statele din Balcani. Pe acest fond, s-a produs rebeliunea de la Tatar-Bunar, în sud-estul Basarabiei, în luna septembrie a aceluiași an.¹⁸

Ca urmare a acestor evoluții periculoase, la 6 aprilie 1924 a fost interzis Partidul Comunist din România, considerat „o secție de spionaj și teroare” a Internaționalei Comuniste, iar la 19 decembrie 1924 a fost adoptată „Legea Mârzescu”, care înăsprea măsurile împotriva celulelor paramilitare comuniste.

O prioritate a structurilor de siguranță a constituit-o și monitorizarea atentă a minorităților conlocuitoare din Dobrogea și Transilvania, în scopul prevenirii unor derapaje naționaliste și a pătrunderii unor influențe extremiste care să creeze probleme de ordine publică.¹⁹

Un pericol asimetric apărut după Marea Unire a fost terorismul ungar, creat pe baza ideologiei revizioniste, de reluare a Transilvaniei prin orice mijloace.²⁰

În anii 1920 se coagulează primele nuclee și structuri ale Mișcării Legionare (în plan politic Liga Apărării Național-Creștine, condusă de prof. A.C. Cuza – 1923 și Legiunea Arhanghelului Mihail având ca lider pe Corneliu Zelea Codreanu – 1927), care, din cauza exceselor extremiste și apelării la violență, atentat și crimă în disputa politică, se va constitui într-un element perturbator al Ordinii Constituționale și un obiectiv prioritar al structurilor informative.

¹⁶ *Ibidem*, p. 380.

¹⁷ *Ibidem*, p. 392.

¹⁸ *Ibidem*, p. 411.

¹⁹ Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Ed. Demiurg, 2010, p. 91.

²⁰ *Op. cit.*, p. 103

În acest context, Poliția de siguranță avea drept scop asigurarea integrității statului contra atacurilor interne și externe care i-ar primejdui existența, precum și supravegherea conviețuirii pașnice a locuitorilor. Din punct de vedere al informării, Siguranța trebuia să supravegheze: „*străinii, mai ales pe aceia care nu pot justifica scopul călătoriei sau șederii; autohtonii asupra cărora planează suspiciuni de trădare sau acte subversive; asociațiile de orice fel (obiective, conducere, subvenții etc.); întruniri, manifestații, serbări publice; organizațiile iredentiste, extremiste și teroriste; presa, mai ales cea minoritară*”.²¹

Deoarece nemulțumirile sociale au adus în prim plan curente extremiste, care s-au făcut simțite în întreaga Europă, DPSG s-a preocupat constant de starea de spirit a populației, de identificarea anticipativă a nemulțumirilor social-economice și a propagandei subversive, adică a tuturor problemelor care aveau legătură cu ordinea publică și siguranța statului. Dintr-o circulară transmisă în 1919 către Inspectoratele Generale de Siguranță rezultă că problemele de urmărit și raportat erau: „*Chestiunea socială – mișcarea muncitorească, social-democrată, comunistă, bunduri (evrei comuniști din Bucovina și Basarabia), secte religioase, cluburi sportive, mișcarea studențească, mișcarea antisemită în general, mișcarea fascistă, chestiunea agrară; Chestiuni politice – a) propaganda: naționalistă maghiară, rusă, ucraineană, bulgară, antidinastică, emigrări și b) acțiunile minorităților: unguri, sași, germani, ucraineni, bulgari și ruși; Chestiuni profesionale – muncitori (doleanțe și nemulțumiri), profesori, institutori, învățători, funcționari publici, comercianți; Chestiuni economice – mișcări și nemulțumiri pentru scumpirea traiului, criză financiară, lipsă de lucru, chestiunea agrară*”. Datele obținute trebuiau să identifice „*dacă revendicările politice, sociale, economice sau profesionale aveau la bază motive reale sau erau urmărite alte scopuri, în speță subversive*”.²²

Dovadă a faptului că estimarea riscurilor interne și externe la adresa siguranței statului a fost corectă o reprezintă o analiză a Direcției Generale de Poliție din 1936, conform căreia „*factorii care au compromis liniștea și ordinea publică*” în prima parte a anilor 1930 au fost acțiunile comuniste, sectante stiliste, legionare, împreună cu manifestările revizioniste ungare, bulgare și

²¹ *Ibidem*, pp. 25-26.

²² *Ibidem*, p. 78.

sovietice, în principal prin activități subversive, identificându-se cazuri concrete de propagandă și trădare.²³

Consecință firească a stării de fapt, Ordinul General de Informații pe anul 1936 stabilea următoarele obiective: starea de spirit a populației, în general; curente politico-sociale extremiste sau cu tendințe extremiste; treceri frauduloase peste frontieră și atacuri de comitagii; secte religioase; propaganda subversivă prin teatre, cinematografe și radio.²⁴

❖ **În timpul regimului personal al regelui Carol al II-lea (februarie 1938 – septembrie 1940)**, interesele statului român au fost menținerea integrității teritoriale, respectiv consolidarea independenței și suveranității naționale. Pentru atingerea acestora, conducerea statului trebuia să identifice amenințările externe și să limiteze vulnerabilitățile interne.

Disoluția sistemului politic constituțional (numirea de prefecți militari, decretarea stării de asediu și instituirea cenzurii la nivel național, anularea alegerilor din martie 1938, schilodirea Constituției, dizolvarea partidelor, mișcărilor și organizațiilor politice, apariția unui partid unic și totalitar etc.), traseul sinuos în relațiile cu Mișcarea Legionară (balansarea între represii dure și tentative de apropiere) și lipsa de înzestrare a armatei române i se pot reproșa în totalitate lui Carol al II-lea.²⁵

Menținerea ordinii publice și a siguranței statului au fost trecute către autoritățile militare.

După crearea Direcției Generale a Poliției și Siguranței Statului la 12 iulie 1940, prioritățile informative au fost reduse la două: Mișcarea Comunistă și acțiunile politice, în afară de Partidul Națiunii. Secundar, organele informative nu au neglijat nici alte aspecte sau fenomene sociale, cum ar fi problema studentască, cea muncitorească, proliferarea sectelor religioase, starea de spirit a minorităților.²⁶

O problemă care a stat tot mai mult în atenția serviciilor române de informații a reprezentat-o acțiunile ungare pe teritoriul românesc cu scopul de a provoca dezordine sub pretextul oficial, aflat la „modă” în perioada respectivă, de protecție a conaționalilor și a avutului acestora. La 12 decembrie 1939, Inspectoratul General al Jandarmeriei a emis un ordin circular care se referea

²³ *Ibidem*, p. 181.

²⁴ *Ibidem*, p. 223.

²⁵ *Ibidem*, pp. 275-280.

²⁶ *Ibidem*, pp. 290-291.

strict la aceste acțiuni, precizând că ele constau în propagandă – în scop de alarmism și defetism, sabotaj – cu misiunea de a anihila mijloacele naționale de apărare și terorism – pentru a produce panică, neîncredere în autoritatea statului și distrugerea capacităților de reacție armată.²⁷

❖ **Guvernarea lui Ion Antonescu (septembrie 1940 – august 1944)** a fost de o factură specială într-o perioadă, de asemenea, specială.

Numirea generalului Ion Antonescu în funcția de prim-ministru a reprezentat singura soluție viabilă pentru salvarea României de la dezagregarea totală și subjugarea economică nemiloasă. Niciun om politic nu mai era credibil, regele conștientizând că Antonescu reprezenta singura persoană capabilă să scoată țara din situația critică în care se afla.

Politica internă a generalului (din 22 august 1941 mareșal) Ion Antonescu poate fi încadrată în câteva linii directoare, definitorii pentru evoluția în perioada respectivă: relațiile cu Mișcarea Legionară, cu fostele partide politice, cu Grupul Etnic German și cu comuniștii.

- Mișcarea Legionară, singura organizație care nu se aflate la putere, în pofida unor rezultate electorale bune, a fost chemată la guvernare, la 14 septembrie 1940 România fiind declarată „stat național legionar”. Dualitatea puterii (Antonescu-legionari) – marcată de asasinarea de către legionari a peste 70 de lideri politici și militari, membri ai structurilor informative, de ordine, siguranță și justiție – a eșuat, având un final violent, în ianuarie 1941, Mișcarea Legionară fiind obligată să părăsească scena politică.

- Relațiile dintre Ion Antonescu și liderii principalelor partide politice – PNL și PNȚ – au fost menținute constant.

- La 21 noiembrie 1940, Grupul Etnic German a fost recunoscut, prin lege, ca reprezentant legitim al minorității și definit „o corporație de drept public pusă sub protecție germană”. Practic, acesta a fost singura entitate politică recunoscută oficial pe toată perioada guvernării antonesciene, însă activitatea membrilor a fost, în unele cazuri, în defavoarea statului român.

- Activitatea Mișcării Comuniste a rămas o constantă în cererile de informații ale Președinției Consiliului de Miniștri, care a urmărit nu numai neutralizarea acesteia ci și tendințele de expansiune ideologică și organizatorică. Pe măsură ce victoriile militare în al Doilea Război Mondial s-au înclinat către

²⁷ *Ibidem*, pp. 331-332.

Partida Națiunilor Unite, Antonescu a acceptat, tacit, ca liderii comuniști să participe la efortul de a obține condiții cât mai favorabile României.²⁸

Structurile informative ale României și-au adaptat obiectivele și țințele activității specifice în funcție de nevoile de securitate națională în condițiile evoluțiilor complicate și sinuoase interne, marcate profund de interesele și alianțele geostrategice și participarea la război.

Dintr-o dare de seamă a Ministerului Afacerilor Interne de la sfârșitul lunii mai 1941, rezultă că sarcinile specifice ale Direcției Poliției de Siguranță în acea perioadă au constat, în principal, în reprimarea rebelilor și restabilirea ordinii în stat; continuarea urmăririi informative a elementelor legionare extremiste pe tot cuprinsul țării, deferind justiției pe cei dovediți culpabili de activitate contra ordinii și siguranței; urmărirea activității clandestine a comuniștilor prin tot aparatul informativ polițienesc.

Conform documentului respectiv, în România își desfășurau activitatea mai multe structuri care trebuiau documentate informativ, respectiv: organizații și acțiuni subversive și de „surpare” a autorității statului; organizații ale minorităților; organizații sociale și economice; problema evreiască.²⁹

În funcție de evoluția riscurilor și amenințărilor la adresa siguranței României, în instrumentele de planificare informativă se schimbau prioritățile. Astfel, în Ordinul General de Informații pe anul 1942, problema iredentei maghiare și ucrainene a fost scoasă din categoria celor minoritare și trebuia urmărită „cu strășnicie” pentru a stopa propaganda periculoasă la adresa siguranței statului. De asemenea, cazurile de terorism, alarmism, defetism, greve și rebeliuni trebuiau urmărite „cu toată perseverența” și anihilate înainte de a produce acte concrete.³⁰

Corpul Detectivilor, structură a Poliției de Siguranță, avea în continuare atribuții informative în domeniul mișcărilor politice de centru și de dreapta, asupra organizațiilor studențești, sectelor religioase, a mișcărilor politice de stânga și a mediului muncitoresc, a minorităților naționale.³¹

În ce privește problemele de siguranță, locurile, mediile și categoriile de persoane vizate a fi investigate informativ de către Jandarmerie, este cât se poate de elocvent Ordinul General de Informații al acestei instituții pentru anul

²⁸ *Ibidem*, pp. 397-403.

²⁹ *Ibidem*, p. 414.

³⁰ *Ibidem*, pp. 421-422.

³¹ *Ibidem*, p. 442.

1942, care enumera: meseriașii, muncitorii și lucrătorii – grevele; refugiații din teritoriile cedate; situația economică și agricolă; curente politico-sociale (socialismul, comunismul, legionarismul, diversele acțiuni politice interzise); iredenta maghiară și ucraineană; sectele religioase, terorismul, sabotajul, alarmismul și defetismul; îndemnurile la rebeliuni; treceri frauduloase peste frontieră; informații din țările vecine.³²

❖ **După 23 august 1944** – momentul arestării mareșalului Ion Antonescu și al întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste – urmează pentru România o perioadă deosebit de complexă și dificilă, cu obiective multiple de ordin militar, diplomatic și politic: eliberarea teritoriului național de armata hitleristă, participarea activă la război până la victoria Națiunilor Unite, obținerea statutului de țară beligerantă, anularea Dictatului de la Viena și revenirea la Ordinea Constituțională configurată de Constituția din 1923. Prezența sovieticilor în țară și intrarea României în sfera de influență a URSS – în urma unui nou arbitraj internațional defavorabil – aveau să perturbe serios evenimentele interne ulterioare.

Logic, schimbările survenite în plan politic și militar au fost urmate de importante reorientări de concepție și acțiune la nivelul structurilor informative naționale. Un impact semnificativ în acest sens l-a avut și faptul că Partidul Comunist, tot mai activ pe scena politică internă, a început infiltrarea unor oameni de încredere la conducerea instituțiilor de siguranță națională și utilizarea informațiilor ca armă politică.³³

După preluarea puterii de către guvernul dr. Petru Groza la 6 martie 1945, activitatea informativă a Direcției Poliției de Siguranță a fost intensificată pentru a se cunoaște „*întregul complex al vieții politice, sociale și economice*” care avea tangență cu ordinea și siguranța statului. În acest sens, a fost elaborat un plan general de informații care viza cunoașterea stării de spirit a populației (română, naționalități conlocuitoare, supuși străini), descoperirea acțiunilor subversive (Mișcarea Legionară, acțiunea hitleristă, acțiuni șovine) și a acțiunilor de destrămarea autorității statului (terorism, sabotaj, alarmism, greve), precum și supravegherea partidelor politice (toate celelalte partide, în afara Partidului Comunist).³⁴

³² *Ibidem*, p. 460.

³³ *Ibidem*, p. 588.

³⁴ *Ibidem*, pp. 584-585.

Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunii informative a Poliției de Siguranță semnate de Teohari Georgescu la 1 aprilie 1946, document care introducea o nouă concepție de muncă, stabilea ca Planul General de Informații să aibă în vedere: starea de spirit a populației, curentele politice sau sociale legale, curentele și acțiunile subversive, organele politice ilegale, acțiunile de subminare a autorității statului, cultele și sectele, presa.³⁵

❖ **Perioada comunistă (1948–1989)** a cunoscut două etape în România, cu particularități distincte, atât în ce privește obiectivele la nivelul țării, cât și pe cele din plan informativ și de securitate, și mai ales modul lor de realizare.

• **Prima etapă (1948–1964)** a fost cea a consolidării poziției conducătoare în stat a Partidului Muncitoresc Român, a subordonării politice interne și externe a țării liniilor directe venite de la Moscova și de comunizare forțată a întregii societăți. În această etapă a „luptei de clasă”, au fost folosite toate pârghiile administrative și juridice pentru reprimarea violentă a forțelor care se opuneau noii ordini politice, identificate cu sintagmele „dușmanii poporului” și „reacțiunea internă”.

În acest context, un rol important în realizarea acestor obiective a fost acordat Securității, înființată la 30 august 1948, cu denumirile și subordonările pe care le-a avut pe parcurs. Acest aspect a fost facilitat, pe lângă abilitările legale, și de faptul că la conducerea organelor centrale și locale de securitate au fost aduși, mai ales în primii ani, kominterniști și alte persoane obediente Moscovei, iar la toate nivelurile de decizie activitatea informativă și de securitate era cenzurată de consilieri sovietici.

Organizată după modelul serviciilor secrete sovietice, Securitatea a fost transformată, în primii ani de funcționare, în poliție politică preponderent antiromânească și în instrument al Moscovei pentru promovarea intereselor ei în această parte a Europei.³⁶

Încă din 1948, pe lângă „demascarea acțiunilor de spionaj imperialiste”, o altă direcție importantă de acțiune a Securității viza distrugerea tuturor formelor de împotrivire practicate de opoziția internă, în care rolul predominant revenea fostelor partide tradițional democratice și Mișcării Legionare. În acest sens, Securitatea urmărea „*acțiunile de reorganizare ale fostelor partide*

³⁵ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității, Vol. I – Activitatea de informații și siguranță în perioada 23 august 1944 – 30 august 1948*, editată în 1994, p. 50.

³⁶ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității, Vol. II - August 1948 – iulie 1958*, editată în 1994, p. 22.

politice”, „sistemele de legătură și modalitățile de sprijinire a rezistenței din munți” și eforturile emigrației politice românești în susținerea Mișcării Naționale de Rezistență.³⁷

În atenția structurilor informative ale Securității s-au aflat permanent – în acei ani de început – persoanele care „*unelteau împotriva cuceririlor democratice, indiferent de naționalitate, sex, religie, apartenență, profesie ș.a.*”. Ierarhizarea cel mai des folosită în epocă pentru desemnarea categoriilor de persoane supravegheate informativ era următoarea: „*foști fabricanți și moșieri, elemente ale fostului aparat de stat burghez, ofițeri deblocați, foști polițiști, clerici, sectanți, foști membri ai partidelor așa-zis istorice, legionari și elemente capitaliste de la sate*”. Aceștia li s-au adăugat, în timp, alte categorii, cum ar fi repatriații (în special cei germani), marinarii, „*studenții și intelectualii reacționari*” ș.a.

Insurecția anticomunistă din Ungaria (1956) a avut ca rezultat înscrierea cu prioritate în atenția aparatului de securitate și a „*elementelor reacționare din rândurile intelectualității și ale tineretului studios*”.

Instrucțiunile privind munca de supraveghere operativă emise prin Ordinul MAI nr. 85 din aprilie 1957 stabileau noi obiective ale supravegherii informative, respectiv: criminalii descoperiți, dar nearestați încă din motive operative; agenții/informatorii Securității suspectați de necinste; persoane străine (funcționari ai legațiilor, turiști etc.); persoane care vizitau ambasadele țărilor capitaliste. Se constată o deplasare a accentului activității de supraveghere și urmărire informativă din zona „reacțiunii interne” spre persoanele suspecte de trădare în favoarea unor puteri străine.³⁸

După înlăturarea „deviaționiștilor” Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu (1953), deveniți indezirabili și pentru Moscova, urmată de executarea lui Lucrețiu Pătrășcanu după 6 ani de detenție (1954), Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a creat premisele punerii în aplicare a măsurilor din planul său de consolidare a autonomiei față de imperiul sovietic. Cei ce i-ar fi putut produce impedimente în exterior (Stalin, Beria) și în interior nu mai existau, fiind morți sau excluși din activitățile publice.

Încercările conducerii sovietice de a domina în continuare țările socialiste „frățesti”, altfel decât prin presiuni politico-militare (în iunie 1958, URSS

³⁷ *Op. cit.*, p. 23.

³⁸ *Ibidem*, pp. 45-46.

acceptase retragerea trupelor și a mării majorități a consilierilor din România), s-au concretizat, de acum înainte, mai ales prin propunerile de specializare în anumite domenii economice a fiecărui stat din lagărul comunist, în scopul unei strânse coordonări a economiilor acestora. Însă sugestiile de o asemenea factură au fost primite cu reticență și uneori cu ostilitate fățișă la București.³⁹

Eliberat de controlul sovietic exercitat prin trupe de ocupație, consilieri și sovromuri (întreprinderi comerciale mixte româno-sovietice, desființate în 1956), Dej se axează pe două direcții de acțiune: eliminarea din partid a legăturilor grupului „antipartinic” Pauker-Luca-Georgescu și deschiderea spre un Occident devenit mai receptiv la problemele României după primele semne de independență ale acesteia față de Moscova.⁴⁰

În acest context, la Plenara CC al PCR din 15 aprilie 1964 a fost adoptată cunoscuta „Declarație din aprilie”, care a reprezentat respingerea Planului Valev de integrare economică și, pe un plan mai larg, o veritabilă declarație de independență a României față de Uniunea Sovietică.

În plan intern, o caracteristică a guvernării comuniste după 1958 o constituie faptul că, în timp ce, pe de o parte se instituiau noi măsuri represive în contextul finalizării procesului de cooperativizare forțată a agriculturii și pentru a-l convinge pe Hrușciiov că lucrurile sunt stăpânite în România și nu mai este necesară prezența trupelor sovietice și a consilierilor sovietici, pe de altă parte se dispunea eliberarea unora dintre opozanții politici aflați în închisori și alte locuri de detenție, proces ce se va încheia în anul 1964.

Securitatea și-a adaptat corespunzător obiectivele informative, locurile, mediile și categoriile de persoane vizate, punând accent pe culegerea de informații necesare lichidării ultimelor nuclee de rezistență anticomunistă din munți, prevenirii și contracarării revoltelor țăranilor din unele zone față de presiunile făcute de regim pentru a accepta să se înscrie în gospodăriile agricole colective și a altor acțiuni/activități contrare Ordinii Constituționale, așa cum era înțeleasă atunci în baza prevederilor Constituției din 1953, depășite în bună măsură de evoluția lucrurilor din țară.

• **A doua etapă (1965-1989)** a început cu un interval de timp distinct, până în 1968, în care a fost continuat procesul de destindere a

³⁹ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității, Vol. III - 1958 – 1968*, editată în 1994, pp. 7-8.

⁴⁰ *Op. cit.*, p. 21.

climatului intern, de accentuare a politicii de independență față de centrul coordonator de la Moscova și de deschidere spre Occident.

În condițiile atenuării presiunilor Moscovei, în România au loc „dezghețuri” și abateri de la modelul sovietic de dezvoltare a economiei și culturii naționale, fiind eliminate o serie de instituții și forme de propagare a tiparelor ideologice elaborate în afara țării. Totodată, a continuat acțiunea de înlăturare din aparatul de stat, inclusiv al Securității, a persoanelor cu origine sau cu vederi prosovietice.⁴¹

Ajuns la conducerea partidului comunist și a țării, Nicolae Ceaușescu a acționat pentru valorificarea moștenirii dejiste, respectiv deschiderea realizată în relațiile internaționale, ideea de independență și suveranitate națională, căreia i-a atașat conceptul de comunism național.⁴²

Concomitent, ca o contribuție proprie la amplificarea destinderii interne inițiată de Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu a început să promoveze conceptul de „legalitate socialistă”, care va deveni principiul de bază al activității organelor de stat, îndeosebi a Justiției, Procuraturii și Ministerului de Interne, inclusiv a Securității.

Pe alt plan și utilizând diverse pretexte, Ceaușescu s-a debarasat de discipolii lui Gheorghiu-Dej. În acest context, a avut loc, în aprilie 1968, dezvăluirea abuzurilor săvârșite de Securitate în perioada când ministru de interne era Alexandru Drăghici.⁴³

Anii 1965-1968 reprezintă o perioadă distinctă, de tranziție, și în evoluția istorică a Securității. În primul rând, s-au produs mutații și schimbări de esență în concepția privind organizarea și desfășurarea activității informativ-operative. Potrivit noii concepții, în urmărirea informativă nu mai erau cuprinse persoane decât pentru activități prezente care aduceau atingere securității statului, iar supravegherea informativă a unor categorii de persoane doar pentru antecedentele lor s-a restrâns foarte mult. Câteva cifre sunt cât se poate de elocvente. Prin analiza bazei de lucru din această perspectivă, numărul de persoane cuprinse în forme de lucru a scăzut de la 560.336 la 1 ianuarie 1965 (aprox. 6,5% din populația activă a țării) la 30.719 la 1 ianuarie 1970. Pe cele două segmente ale bazei de lucru a Securității, descreșterea numerică în perioada 1 ianuarie 1968 – 1 ianuarie 1970 a fost de la 7.389 la 5.102 persoane

⁴¹ *Ibidem*, p. 72.

⁴² *Ibidem*, p. 74.

⁴³ *Ibidem*, pp. 75-76

la urmărirea informativă și de la 417.075 la 24.281 persoane la supravegherea informativă.⁴⁴

O altă modificare de esență s-a produs la capitolul privind valorificarea informațiilor, faza finală a activității informative. Începând din 1962, dar îndeosebi după 1965, în activitatea Ministerului de Interne se afirmă conceptul de prevenire, conform căruia se mergea pe înlocuirea răspunderii penale, în cazul faptelor considerate ca având pericol social redus, cu măsuri de influențare obștească. Se trecea astfel de la reprimarea violentă practică în anii 1950 (arestări, condamnări, internări în colonii sau lagăre de muncă, deportări, domiciliu obligatoriu) la măsuri de influențare de natură să conducă la prevenirea săvârșirii unor fapte infracționale vizând securitatea statului.

Prin această deplasare structurală de optică, se urmărea dirijarea preocupărilor și eforturilor Securității cu precădere în planul Contraspionajului. În același timp, directivele informative prevedeau sarcini și cu privire la *„intensificarea muncii de urmărire a persoanelor care desfășoară activitate dușmănoasă în interior”*, cu accent pe supravegherea *„foștilor legionari, a elementelor de vârf din fostul PNT, din organizațiile naționalist-fasciste, a transfugilor ș.a.”*, care *„se dedau la calomnii, speculează anumite stări de lucruri și caută să incite unele elemente înapoiate, nemulțumite, la acțiuni potrivnice regimului”*. În context, se atrăgea atenția asupra legăturii existente între *„activitatea dușmănoasă din interior și cea din exteriorul RSR”*.⁴⁵

În baza noii concepții de muncă, **după anul 1968** activitatea informativă era organizată pe linii de muncă (Contraspionaj, Informații Interne ș.a.), probleme, obiective, locuri și medii, în scopul cunoașterii și prevenirii oricăror infracțiuni la adresa securității statului socialist.

Pe linia profilului Informații Interne/Apărarea Ordinii Constituționale erau în preocupări informative, pentru descoperirea, prevenirea sau contracararea activităților contra securității statului, problemele Legionară, Naționalism-iredentism, Culte-secte, Foști membri ai partidelor burgheze (PNT, PNL, PSDI), Foști condamnați fără antecedente politice și domeniile învățământ, artă-cultură, sănătate, justiție, sport. Cu timpul, interesul operativ a scăzut pentru foștii membri ai partidelor istorice și chiar ai Mișcării Legionare (datorită diminuării capacității de acțiune din cauze biologice), însă au apărut

⁴⁴ *Ibidem*, p. 94 și Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității, Vol. IV – Perioada 1968 – 1978*, editată în 1995, p. 84.

⁴⁵ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității, Vol. III*, pp. 82-83.

noi categorii de persoane care ridicau probleme de interes, respectiv străinii aflați la studii în România, persoanele fără antecedente politice sau penale care, prin activitatea lor, puteau aduce atingere securității statului și nu intrau în competența altor profile de muncă, precum și cele cu intenții de trecere frauduloasă a frontierei.

Pentru a vedea care erau principalele categorii de informații considerate de interes pe profil în ultimii ani ai perioadei comuniste, prezentăm direcțiile de acțiune ale Planului de căutare a informațiilor pe 1987:

„1. Depistarea acțiunilor clandestine și a altor aspecte ce conțin indicii de activități subversive. În acest scop vor fi căutate și se vor obține informații cu privire la:

a) Canale, metode, mijloace și procedee prin care persoane, organizații și cercuri reacționare din străinătate realizează legături ascunse cu elemente ostile din țară.

b) Activități, atitudini și preocupări suspecte, care conțin indicii de clandestinitate.

c) Persoanele din țară vizate de organizațiile reacționare din străinătate pentru instigarea la acțiuni ostile și obținerea de informații necesare alimentării propagandei antiromânești.

d) Depozite de materiale cu conținut mistic-ostil, mijloace și locuri de multiplicare a acestora.

e) Căile de pătrundere în țară și de scoatere în exterior a unor materiale cu caracter legionaro-fascist, naționalist-iredentist, mistic și de propagandă împotriva orânduirii socialiste, identificarea persoanelor care dețin, redactează sau intenționează să elaboreze lucrări cu asemenea conținut.

2. Stabilirea mediilor și categoriilor de persoane receptive la incitarea organizațiilor reacționare din exterior și delimitarea celor care pot fi folosite drept masă de manevră de către acestea.

3. Depistarea străinilor care vin în țara noastră cu misiuni din partea unor organizații reacționare, cu scopul de a instiga la acțiuni ostile sau desfășoară astfel de activități pe timpul sejurului în RS România.

4. Identificarea persoanelor care lansează și întrețin zvonuri alarmiste, în scopul amplificării anumitor situații existente, urmărind crearea unor stări tensionate și deteriorarea climatului politic.

5. *Depistarea deținătorilor de armament și muniții, precum și a celor care intenționează să confecționeze sau să procure asemenea materiale pentru a le folosi în scopuri ostile.*

6. *Sesizarea stărilor de spirit negative cu tendințe de a cuprinde un număr mare de persoane din sfera de preocupare și de a degenera în acțiuni cu caracter turbulent, așa-zis protestatare; depistarea instigatorilor și a cauzelor reale ale nemulțumirilor”.*⁴⁶

La fiecare direcție/obiectiv de căutare a informațiilor erau precizate categoriile de persoane vizate prioritar.

Obiectivul lui Nicolae Ceaușescu de dezvoltare multilaterală a României și de întărire a poziției sale în plan extern a fost subminat în anii 1980 din cauze obiective, dar și subiective. Pe de o parte, criza mondială a petrolului, scumpirea creditelor externe și condiționările occidentale din domeniul financiar-bancar și, pe de alta, excesele regimului, mai ales în materia drepturilor omului, dar și greșelile de strategie economică (ex. efortul imens pentru plata accelerată a datoriei externe ș.a.) au generat profunde nemulțumiri și frustrări social-economice. Acestea au condus la reducerea treptată a sprijinului popular față de regimul Ceaușescu și, implicit, la creșterea vulnerabilităților față de acțiunile externe vizând subminarea și, apoi, înlăturarea acestuia.

❖ Primii pași ai României **după evenimentele din decembrie 1989** – violente și cu implicare externă – au fost caracterizați de un fond social tensionat și de absența unor mecanisme legislative adecvate care să asigure prezervarea intereselor naționale, inclusiv a celor din sfera securității.

În plus, prin desființarea Departamentului Securității Statului la 30 decembrie 1989 și trecerea unor structuri informative și de securitate „sub controlul” MAPN, România nu a beneficiat, timp de aproape trei luni, de sprijinul specializat al serviciului național de informații, fapt deosebit de grav, unic în istoria modernă, în condițiile în care, după răsturnarea regimului Ceaușescu, situația din țară era fluidă, marcată de anarhism, extremism și, mai mult, de riscuri la adresa independenței, suveranității și integrității teritoriale. Țara noastră devenise un teren propice penetrării informative în zone politice,

⁴⁶ Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *SECURITATEA – Structuri-cadre. Obiective și metode, Vol. II (1967 – 1989)*, Ed. Enciclopedică, 2006, pp. 705-711.

economice și militare pentru servicii de informații ale unor state, mai mari sau mai mici, în funcție de interesele fiecăruia.

Urmările perturbării grave a sistemului național de informații au fost multiple și profunde, ele regăsindu-se ulterior în multitudinea de opreliști și dificultăți care au îngreunat procesul tranziției spre democrație în România, cu multe daune în plan politic, economic și al stabilității sociale.

Contextul operativ din momentul înființării Serviciului Român de Informații (26 martie 1990) – ca serviciu național de informații cu competență generală în materia siguranței naționale – era deosebit de complex, cu multe riscuri și amenințări pentru valorile fundamentale ale statului român.

În plan extern, România era supusă unor pericole grave privind independența, suveranitatea și integritatea teritorială. URSS acționa pentru menținerea țării noastre în sfera sa de influență și consolidarea pârgghiilor sale de control la nivel politic, militar și economic. Cercuri revizioniste maghiare, din Ungaria și diaspora acesteia, încercau să folosească momentul schimbării regimului Ceaușescu și degringolada survenită în societatea românească pentru dobândirea unor părți din teritoriul nostru național. Marile puteri occidentale acționau în direcția creării unor puncte de sprijin cât mai consistente pentru interesele lor în România post-comunistă.

În plan intern, țara noastră traversa una din cele mai dificile perioade din istoria modernă caracterizată printr-o gravă instabilitate.⁴⁷

Concret, **în anii 1990 și 1991**, manifestările cu caracter extremist au cunoscut o amploare deosebită, reflectată și în tendința decidenților politici de a adopta măsuri la presiunea străzii. Protestele de stradă, de multe ori marcate de incidente violente, au fost însoțite de campanii de dezinformare inițiate inclusiv de agenți ai unor servicii de informații străine, în scop destabilizator.

Au fost semnalate preocupări de revitalizare a grupărilor legionare, implicând propagandă (în special în rândul tinerilor), organizarea unor nuclee (cuiburi) și activități specifice (tabere de muncă). Intențiile de înregistrare ca partid politic a unor astfel de entități au eșuat, iar aderența socială a rămas redusă.

Activitățile de prozelitism (pseudo)religios au cunoscut o intensificare, propaganda cu nuanțe fundamentaliste instigând la nerespectarea ordinii de

⁴⁷ Detalii în cartea Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 294-295.

drept (nerecunoașterea autorității statului, a instituțiilor) și la intoleranță etnică și religioasă.⁴⁸

În acest context operativ, riscurile și amenințările la adresa Ordinii Constituționale, nou instituită prin Constituția adoptată la 30 noiembrie 1991, erau explicit precizate la art. 3 al Legii siguranței naționale votată la 7 august 1991: planurile și acțiunile care vizează suprimarea sau știrbirea suveranității, unității, independenței ori indivizibilității statului român; subminarea sau orice alte acțiuni care au ca scop înlăturarea prin forță a instituțiilor democratice ale statului; acțiunile totalitariste sau extremiste de sorginte comunistă, fascistă, legionară sau de orice altă natură, rasiste, antisemite, revizioniste, separatiste; inițierea sau constituirea de organizații sau grupări ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a acestora, în scopul desfășurării vreuneia din activitățile enumerate, precum și desfășurarea în secret de asemenea activități de către organizații sau grupări constituite conform legii.

Pe lângă aceste amenințări, pe care le putem considera clasice, Legea siguranței naționale identifică și acțiunile care aduc atingere gravă drepturilor și libertăților fundamentale, dintre care profilul Apărarea Constituției le-a asumat pe cele care pot deriva din abuzurile sau ilegalitățile comise în domeniile administrație publică, justiție, sănătate, învățământ.

Prin Legea nr. 14/1992 privind organizarea Serviciului Român de Informații sunt incriminate ca infracțiuni și date în competența acestui serviciu inițierea, organizarea sau constituirea pe teritoriul României a unor structuri informative care pot aduce atingere siguranței naționale, prin culegerea și transmiterea de informații secrete sau confidențiale în afara cadrului legal.⁴⁹

Constituția României, care la art. 40, alin. 4 stipulează că „asociațiile cu caracter secret sunt interzise”, a conferit competențe informative și în această problematică.

Noul cadru legal a impus activității de informații deosebiri esențiale față de perioada comunistă. În timp ce anterior activitatea informativă viza doar riscurile și amenințările la adresa orânduirii sociale și de stat, acum ea trebuie să aibă în vedere și pe cele de natură să afecteze climatul de exercitare neîngrădită a drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor.

⁴⁸ *Monografia SRI ...*, pp. 64-65.

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 313-314.

Diferențe esențiale au survenit și în modul de organizare și desfășurare a activității informative, în general și pe profil. Conform noii concepții de muncă, în centrul preocupărilor informative nu mai sunt plasate persoane ci acțiuni și/sau activități care se pot constitui în amenințări la adresa siguranței naționale, indiferent de calitatea faptuitorului.

Raportul privind activitatea SRI pe perioada octombrie 1993 – septembrie 1994 relevă principalele amenințări din competența profilului Apărarea Constituției și ponderea lor în total amenințări la adresa siguranței/securității naționale, respectiv: amenințări de natură extremistă și revizionist-separatistă la adresa instituțiilor democratice, a drepturilor și libertăților cetățenești (24,73%); amenințări la adresa unității și integrității teritoriale (6,81%); amenințări privind organizații sau activități secrete (5,15%).⁵⁰

Obiectivele majore ale României spre **sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000** au devenit integrarea în NATO și Uniunea Europeană, în plan extern, consolidarea ordinii democratice și a statului de drept, în interior.

Serviciul Român de Informații a efectuat, pe etape, activități de redefinire a orientărilor strategice și a obiectivelor prioritare, în concordanță cu orientările generale în politica internă și externă.⁵¹

În ceea ce privește activitatea informativă, în paralel cu aprofundarea investigării riscurilor și amenințărilor din etapele anterioare, s-a procedat la reconfigurarea priorităților, în funcție de evoluțiile fenomenelor de natură să afecteze interesul național.⁵²

Pe plaja riscurilor și amenințărilor la adresa Ordinii Constituționale s-a conturat un inamic puternic și insidios: fenomenul corupției, care poate deturna actul decizional din administrația publică, permite fraudarea bugetului de stat, poate înclina subiectiv talerul justiției, falimenta sistemul de ocrotire socială și cel de sănătate, afecta negativ instituțiile de învățământ, generând astfel probleme sistemice la nivelul întregii societăți. Din perspectiva profilului Apărarea Constituției, mai ales înalta corupție este cea care poate afecta major valorile constituționale, generând riscul de captură a statului, respectiv ca însăși elaborarea legilor să fie pervertită, prin mecanisme de corupție, în favoarea unor interese particulare.⁵³

⁵⁰ Raportul este postat pe site-ul Serviciului Român de Informații

⁵¹ *Monografia SRI ...*, pp. 138-139.

⁵² *Op. cit.*, p 142.

⁵³ *Ibidem*, p. 88.

Alți factori de risc specifici cunosc mutații și nuanțări. Astfel, se produce o intensificare a activismului pro-autonomist (prin specularea conceptelor privind dezvoltarea regională aflate în dezbatere la nivelul unor foruri europene sau chiar aplicate de unele state), care a evidențiat – ca mutație tactică – deplasarea accentului de pe dimensiunea discursiv-propagandistică pe cea organizatorică, respectiv o atitudine mult mai pragmatică, materializată în inițiative legislative vizând legitimarea separatismului etnic.⁵⁴

Evoluția riscurilor și amenințărilor la adresa României a fost influențată de **intrarea în NATO (2004) și în Uniunea Europeană (2007)**.

Manifestările extremiste s-au menținut la nivel propagandistic, prin promovarea unor teze antiglobalizare, antieuropene sau cu substrat anticonstituțional⁵⁵, iar înalta corupție începe să vizeze și fondurile europene.

Calitatea României de stat aflat la frontiera estică a spațiului euro-atlantic a generat intensificarea tentativelor de trecere frauduloasă a frontierei de stat, aspect care poziționează țara noastră pe un loc important în acțiunea de combatere și prevenire a fenomenului migrației ilegale.⁵⁶

În contextul apariției și proliferării riscurilor și amenințărilor cibernetice, s-a conturat o nouă problemă de securitate, respectiv aceea vizând combaterea și prevenirea atacurilor de acest gen asupra bazelor de date ale instituțiilor statului român.

*

Analiza evoluției modului de organizare a activității informative vizând apărarea Ordinii Constituționale, pe coordonata obiectivelor, locurilor, mediilor și categoriilor de persoane avute în vedere de la Regulamentele Organice și până în prezent, pe etape istorice – realizată succint – relevă cu prisosință câteva **concluzii**:

1. Ordinea Constituțională a României în epoca modernă, de aproape 200 de ani, a devenit tot mai aplicată și cuprinzătoare, în funcție de evoluția istorică a statului și a reglementărilor constituționale în lumea civilizată.

2. În secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX, reglementările constituționale apărau preponderant statul și în subsidiar drepturile și libertățile

⁵⁴ *Ibidem*, p. 171.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 214.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 246.

individuale. Mai mult, în regimurile autoritare/dictatoriale acestea au fost încălcate brutal.

Activitatea de protejare a valorilor constituționale a evoluat în pas cu societatea, pentru că are ca ax structurant efortul de redefinire conceptuală în raport cu amenințările mereu schimbătoare la adresa acestora.

3. Obiectivele/scopurile activității informative au fost subsumate obiectivelor strategice ale statului român, pe etape istorice, în funcție de riscurile și amenințările interne și externe.

4. Riscurile și amenințările la adresa securității României și Ordinii Constituționale, așa cum era reglementată, au fost din ce în ce mai clar identificate atât în plan extern, cât și intern, pe parcursul evoluției istorice.

5. Din perspectiva intensității și perpetuării în timp, principalele riscuri și amenințări în plan extern au fost generate de interesele strategice față de România ale marilor puteri din zonă (Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic, apoi Austro-Ungar și Imperiul Țarist, ulterior URSS/Rusia), dar și al unora mai mici (Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Serbia).

În interior, în prim plan s-au situat subminarea puterii de stat, extremismul politic (de dreapta și de stânga), iredentismul și revizionismul (ungar, bulgar, ucrainean, sârb), sectele și cultele radicale, violările regimului frontierei de stat, corupția în rândul demnitarilor și funcționarilor publici.

6. În funcție de evoluția riscurilor și amenințărilor externe și interne vizând Ordinea Constituțională, precum și de obiectivele strategice de etapă ale statului român, structurile informative cu competențe au făcut o selecție tot mai riguroasă a problemelor de interes, cât și a locurilor, mediilor și persoanelor vizate, asigurând o protecție tot mai eficientă a valorilor constituționale.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

BLAGOVEȘTENIE 1991 (PROCESUL CELOR 24-1-2)¹

SECVENȚE NECENZURATE

MOTTO: *Amicus certus in re incerta cernitur*²

IV. Vineri, 27 iulie 1990. La sfârșitul acestei zile, episodul adăpării mele cu agheasma lui Grigore se desăvârșise. Mă grăbesc, deci, spre casă, nerăbdător, înainte de orice, să-mi îmbrățișez fetița – Andreea-Denise – care abia împlinise un an și șase luni (se născuse la 13 ianuarie 1989), și să împărtășesc familiei mele de atunci „marea bucurie” care tocmai căzuse pe capul meu...

Am fost ușor surprins, având în vedere că nu era nici o sărbătoare în calendar, să constat că aveam musafiri: mama soției – ființă căreia, îndeobște, i se spune „soacră”, substantiv acompaniat de obicei de oarecare deloc măgulitoare epitete (nu insist, fiindcă între noi nu a fost niciodată cazul) – și partenerul ei „informal” de viață, pe numele lui Ioan Neamțu, pe care îl cunoscusem, în această ipostază, cu mai mulți ani înainte, pe când era director din partea română al societății mixte româno-engleze ARCODE, cu sediul la Londra; în ciuda diferenței de vârstă dintre noi (mai mult de 20 de ani!) ne-am împrietenit fără dificultăți și necondiționat, iar această prietenie – în ciuda unor nu tocmai rare „asperități” ocazionale (el era, în mod cert, un prieten incomod, din rara stirpe a celor ce nu-ți trec cu vederea năzdrăvăniile) – a durat până la trecerea sa în neființă, în urmă cu nouă ani, confirmându-se astfel înțelepciunea multiseculară exprimată în cuvintele „*verae amicitiae sempiternae sunt*”.³

După ce consternarea familiei s-a mai „evaporat”, domnul Ioan Neamțu m-a invitat la o plimbare pe jos, în Parcul Progresul, un pretext străveziu, născocit „ad-hoc”, pentru a continua discuțiile departe de spiritul critic exacerbant al consoartelor noastre.

¹ Urmare din numărul 44 al revistei

² Prietenul bun la nevoie se cunoaște (parafrază autohtonă)

³ Adevăratele prietenii sunt veșnice

- Ghiță (era apelativul duios-părintesc cu care mi se adresa cu multă zgârcenie și numai atunci când nu avea niciun motiv să mă critice), de ce crezi tu că mai marii tăi au ținut morțiș să prezidezi **tu** (și nu altcineva) acest proces?

- Domnule Neamțu (niciodată nu mi-am luat îndrăzneala unui apelativ familiar), singura explicație care îmi vine în minte – dacă fac abstracție de mașinațiunile de neînțeles ale lui Panaitescu – având în vedere că noua putere, punând în lucrare pârgii și resorturi numai de ea știute, a apelat pentru „rezolvarea” convenabilă a proceselor de până acum la aceiași oameni care se remarcaseră și în trecut prin executarea, „întocmai și la timp”, a ordinelor, instrucțiunilor, sugestiilor puterii, pentru (sic!) „înfăptuirea politicii partidului” în domeniul justiției, este că ei speră în continuare (după ce în prima tentativă – procesul ofițerilor din garda personală a soților Ceaușescu – eșuaseră lamentabil) că mă voi compromite printr-o hotărâre „proastă”, caz în care m-ar putea arăta cu degetul, ca singur – și absolut previzibil – vinovat, din moment ce, mai înainte de a fi judecător militar, fusesem ofițer de securitate! Ar fi putut spune că „atât l-a dus mintea lui de securist”, urmând ca „prostia” să fie îndreptată într-o cale, fie ea și extraordinară, de atac (ceea ce, după cum se va vedea, s-a și întâmplat în cele din urmă).

- Ghiță, greșești! După hotărârea exemplară pe care ai dat-o în procesul ofițerilor din garda personală a Ceaușeștilor și având în vedere modul lamentabil în care au fost judecate până acum celelalte procese, sunt sigur că ei văd în tine un „salvator”, de la care așteaptă o hotărâre care să reabiliteze, măcar parțial, justiția militară!

- Nu cred, cu atât mai mult cu cât acea hotărâre, foarte probabil, nu va „rezista” în recurs, am replicat eu.

- Ghiță, iar greșești! Eu sunt convins că acea hotărâre va fi confirmată în recurs, deoarece niciun magistrat „cu scaun la cap” nu se va încumeta să o „spargă”, mai ales având în vedere ecoul ei pozitiv în opinia publică. Așadar, nu ezita, învinge-ți temerile și angoasele, intră în proces și fă-l „ca la carte”! Sunt sigur că ai să reușești. În ce mă privește, te asigur că voi fi alături de tine și îți voi acorda orice ajutor mi-ai cere!

- Domnule Neamțu, pentru început cred că mi-ar prinde bine să vă știu prezent în publicul spectator, observațiile dumneavoastră urmând să constituie

pentru mine un „barometru”, și al reacțiilor și comentariilor publicului și al prestației mele în jilțul de președinte al completului de judecată.

Nu i-am spus-o niciodată, dar eram sigur că impresionantul lui „*usage du monde*”⁴, dobândit în numeroasele misiuni în străinătate, îmi va fi o bună călăuză! Desigur, nu în chestiunile de strictă specialitate juridică!

- Ghiță, așa va fi! Și acum, hai acasă să nu intre „femeile” noastre la cine știe ce idei.

Și așa a și fost, până când mi-am luat inima-n dinți și, înfruntându-mi superiorii, la 12 octombrie 1990, cu concluziile aprobative ale procurorului, ale apărătorilor inculpaților și chiar ale inculpaților prezenți, am reușit să aduc procesul la sediul instanței, iar acest remarcabil om mi-a spus:

- Ghiță, în tot acest timp ai rămas în șa! Acest cal nărvaș (procesul, adică, n.a.) nu te-a doborât! Mergi înainte tot așa și totul va fi bine! Eu sunt însă nevoit să mă opresc aici, fiindcă voi pleca, pentru mai multe săptămâni, la Tel Aviv, la fiica mea, Cristina, care mă așteaptă să facem împreună Sărbătorile Creștinești care tocmai se apropie...

Când am ajuns înapoi acasă, domnul Ioan Neamțu, uzând de autoritatea morală pe care o avea și asupra lor, le-a ținut soției și soacrei mele un mic „logos”, prin care le punea în vedere, pe un ton care nu admitea replică și, cu atât mai puțin, împotrivire, că au datoria să mă sprijine necondiționat în tot ce voi avea de făcut în continuare.

Toate acestea au avut darul de a-mi insufla oarecare încredere și un dram de optimism în abordarea coșmarului pe care urma să-l înfrunt.

*MOTTO: Boni principii bonus finis*⁵

V. Sâmbătă, 28 iulie 1990. Încă nu se descoperiseră deliciile săptămânii reduse de lucru, așa că, la ora opt fix, eram deja în biroul meu de la Tribunalul Militar Teritorial. Am pus imediat mâna pe telefon și l-am rugat pe proaspătul meu colaborator – lt. col. Ion Panaitescu – să vină la mine, nu doar pentru a bea împreună o cafea, un „nărav protocolar” de care mă molipsisem, deși cu mare dificultate, cât, mai ales, pentru a avea o primă discuție „pe dosar”, acum, din perspectiva unei „echipe” care nu se mai putea sustrage „supliciei”...

⁴ Obişnuința cu lumea (fr.)

⁵ Sfârșitul este bun dacă începutul a fost bun

Este de la sine înțeles că, între timp, declarația mea de abținere, care nu se putea să rămână nesoluționată, a fost respinsă de un complet de tineri judecători care, pentru a nu risca să-și complice existența (eventual chiar prin „promovarea” în scaunul de judecător al procesului!), a preferat să „execute fără șovăire” (na, că am căzut în păcatul limbajului de lemn!) ordinul.

Am căzut repede de acord că procesul care tocmai ni se încredințase de cei doi Pilat din Pont („Directorul” și „Șefu” , adică) se anunța unul nu numai deosebit de dificil, ci și atipic, având în vedere, în primul rând, încadrările juridice aberante sub care fuseseră trimiși în judecată cei douăzecișipatru de inculpați (la această dată, lista lor încă era completă!), dar nu numai..., proces ce urma să fie judecat în circumstanțe atipice, caracterizate, pe de o parte, de ostilitatea și revanșismul promovate de cel puțin o parte din presă și de opinia publică, iar pe de altă parte, de cristalizarea unor tabu-uri, a căror negare sau chiar și o cât de palidă punere la îndoială ar fi fost socotite o erezie de neiertat.

Am apreciat, într-un consens spontan, că aceste tabu-uri erau, într-o enumerare aleatorie și, poate, incompletă, cele ce urmează:

- În decembrie 1989, în România chiar avusese loc o Revoluție (rechizitoriul însuși făcând referiri repetate la „Revoluția învingătoare”);

- Laszlo Tökes a fost „eroul Revoluției române” (în realitate, un antiromân „până în măduva oaselor”);

- Securitatea – odioasă și înainte și în timpul evenimentelor din decembrie 1989 - a devenit „Vinovatul de serviciu” (cine știe, oare, dacă și când anume, Securitatea va fi absolvită de această nedreaptă încredințare);

- Reacția autorităților – indiscutabil, legitime la acea dată – față de tulburările grave de la, mai ales, Timișoara, București, Sibiu, constituie, nici mai mult nici mai puțin, infracțiunea de Genocid;

- Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu – „Cizmarul” și „Odioasa” – nu au fost altceva decât niște „criminali scelerați” care, în pragul sfârșitului celui de al doilea mileniu, au comis, între altele, infamanta infracțiune de „Genocid” (între timp, „cele peste 60.000 de victime”, invocate, în chip programatic mincinos, în rechizitoriul-manuscris pe o singură față dintr-o jumătate de

coală A4⁶ – emis de procurorul militar „în pull-over și blue-jeans” Dan Voinea – premieră absolută, neegalată încă, după știința mea! – se redusese la 1033 de morți, dintre care 144 până în ziua de 22 decembrie 1989, și 2198 de răniți, dintre care 727 până în ziua de 22 decembrie 1989).

În acest punct, supun atenției binevoitoare a cititorilor (neîndoielnic, deosebit de avizați) următoarea „teză”: „Dreptul românesc s-a adaptat și a început să distingă și să individualizeze o ramură a dreptului polițienesc de siguranță ca fiind – atenție mărită vă rog! – dreptul statului de a-și apăra, la nevoie cu forța, existența legală și materială contra oricăror lovituri sau uneltiri interne sau externe”⁷, rugându-i stăruitor să reflecteze asupra unei inevitabile și (după mintea mea) deosebit de tulburătoare întrebări: la 21-22 decembrie 1989, dreptul Republicii Socialiste România „de a-și apăra, la nevoie, cu forța, existența legală și materială contra oricăror lovituri sau uneltiri interne sau externe”, era cumva abolit? Când? Cum? De cine?

Mi-am răspuns, în felul meu, la această întrebare, știind prea bine că istoria au scris-o, întotdeauna și numai apologetic, învingătorii, dar un minimum de prudență mă obligă să mă opresc aici pentru a nu cădea în cine știe ce erezie.

Am căzut și mai repede de acord că suntem constrânși – conștienți pe deplin că prestația noastră nu se va putea sustrage judecății istoriei – să încercăm (măcar să încercăm!) să demolăm aceste tabu-uri, urmând să-i convingem și pe cei trei asesori populari, toți ofițeri de alte arme, în grad de colonel, superiori, deci, nouă, judecătorilor – suspectabilă coincidență! – să ni se alăture!

⁶ Reamintesc că, după câțiva ani, pe când președinte al Tribunalului Militar Teritorial era mai sus-pomenitul Ion Panaitescu, acum colonel, s-a constatat dispariția misterioasă din arhiva instanței a întregului dosar original, aceasta întâmplându-se după ce controversatul Dinel Staicu se lăudase că acest dosar original s-ar afla în muzeul său privat închinat Epocii de Aur. În ce mă privește, sunt gata oricând să mărturisesc sub prestare de jurământ că în cursul lunii ianuarie 1990 am consultat acest dosar și că, la data plecării mele din funcție (a doua decadă a lunii aprilie 1991), dosarul se afla încă în fișetul președintelui de atunci al Tribunalului, gl. bg. Ion Nistor.

⁷ Sorin Aparaschivei: *Sistemul național de informații de le Regulamentul Organic și până la Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, 2018, pag. 42; apud Gl.bg.(r).Vasile Mălureanu: *Antidiversiunea- obiectiv constant al serviciilor române de informații. Exprimare de intenții și evoluție instituțională*; în *Revista Vitralii – Lumini și umbre*, Anul XI, nr. 43/2020, pag. 62, *supra*, alin.4

Am găsit apoi, împreună, indicii convingătoare ale unor abuzuri impardonabile ale procurorilor, în special în ce privește arestarea preventivă a unora dintre inculpați, câțiva dintre ei cu o stare de sănătate mai mult decât precară, cu diagnostice severe și prognostice sumbre - Rădulescu Gheorghe (75 ani), Gâdea Susănica – nu Suzana – (71 ani), Gere Mihai (71 ani), Oprea Gheorghe (69 ani), Giosan Nicolae (69 ani), Pană Gheorghe (69 ani), Dăscălescu Constantin (67 ani), precum și în ce privește măsurile asiguratorii asupra bunurilor inculpaților (dar nu numai ale lor, ci și, în nu puține cazuri, ale aparținătorilor) ... măsuri luate în vederea executării pedepsei complementare a confiscării averii, obligatorie în cazul infracțiunii de genocid.

Și, ca și cum toate acestea nu ar fi fost de ajuns, am mai constatat și că latura civilă a cauzei a fost, pur și simplu, „expediată” într-o singură frază, menită să-l absolve pe procuror de orice efort și să „paseze” judecătorilor cartoful fierbinte.⁸

De altfel, aceste neajunsuri ale rechizitoriului – percepute și semnalate și de presă – ne-au dat, de-alungul întregului proces, cele mai mari și cele mai cronofage bătăi de cap!

I-am convocat apoi pe cei trei asesori populari, cărora le-am adresat rugămintea ca, în următoarele trei, patru, cinci zile, să studieze dosarul în așa fel încât, în vinerea ce urma, 3 august 1990, să putem avea o discuție „în plen” asupra acestuia; pentru a nu risca să-i influențăm în vreun fel, nici eu și nici lt. col. Ion Panaitescu nu le-am spus nimic despre constatările și aprecierile noastre.

Rămas din nou cu „secundul” meu, lt. col. Ion Panaitescu, ne-am spus, într-o manieră solemnă, pe deplin conștienți că „vom fi tot timpul sub lupă”, că trebuie să facem tot ce ne stă în putință pentru a nu risca să fim recuzați, sau, și mai rău, să fim pur și simplu înlocuiți de autoritățile noastre profesionale sau administrative, ceea ce nu ar fi fost deloc exclus, cu alte cuvinte, „să nu pierdem din mână procesul” și, cu orice risc pentru viitorul nostru profesional, să fim noi aceia care vom pronunța sentința, oricare ar fi ea!

⁸ „În conformitate cu art. 14 și urm. din Codul de procedură penală, în fața instanței de judecată urmează a fi citate ca părți vătămate sau părți civile toate acele persoane menționate în procesul-verbal și listele atașate la dosar, care au suferit vătămări în interesele lor legitime în urma morții sau vătămarilor corporale a victimelor genocidului”; *apud* Mircea Bunea, op.cit., pag. 101.

În zilele care au urmat, și eu și lt. col. Ion Panaitescu ne-am pregătit, fiecare în felul lui, pentru întâlnirea cu asesorii, concentrându-ne atenția asupra literaturii de specialitate – autohtonă și internațională – rezultatul fiind amplificarea îndoielilor noastre în privința temeiniciei și legalității încadrărilor juridice din rechizitoriu.

În ziua sorocită – vineri, 3 august 1990 – încă de la prima oră, întâlnirea cu asesorii ne-a prilejuit plăcuta surpriză de a constata că cei trei domni colonei își luaseră foarte în serios misiunea, încât discuțiile pe care le-am purtat au putut fi cât se poate de „la obiect”.

La sfârșit, m-am simțit obligat, îndreptățit de calitatea de președinte al completului, să formulez câteva concluzii, subliniind că dificultatea procesului este sporită de vârsta și de starea de sănătate a inculpaților (cel mai tânăr și cel mai sănătos dintre ei fiind Toma Ion, 36 ani, iar cel mai vârstnic și mai cotropit de boli, Rădulescu Gheorghe, 75 ani), de abuzurile procurorilor în ce privește arestarea preventivă a inculpaților și măsurile asiguratorii luate asupra bunurilor lor, de lipsa oricărei preocupări privind latura civilă a cauzei (în care circumstanțe instanța s-ar fi găsit în situația, mai mult decât dificilă, de a identifica și audia cel puțin 1033 de urmași/apartinători ai decedaților și 2198 de răniți), precum și că toate acestea ne obligă la eforturi deosebite pentru a ne duce la bun sfârșit misiunea ce ni se încredințase, aspecte sesizate și de presă.⁹

Am zăbovit apoi asupra unor aspecte referitoare la conduita noastră pe toată durata procesului, insistând asupra unora dintre ele ce mi se păreau deosebit de importante:

- nu trebuie să ne lăsăm seduși, cu nici un chip, de rechizitoriu și de probele strânse la urmărirea penală, pe care este obligatoriu să le privim cu

⁹ Dorin Gherghinescu, *Cui folosește Ceușescu mort?*, în Revista *Flacăra*/3.10.1990: „...nu-i nici un secret că ilustra manufactură (Dosarul C.P.Ex.-n.a.) au dichisit-o oameni ce se aflau sub ordinele domnului Diaconescu, pe atunci adjunctul Procurorului General și șef al procuraturilor militare, omul care s-a aflat la Timișoara în timpul Revoluției. Când nu se poate spune că a luat somnifere și a dormit ca un bebeluș... A învins Revoluția: a ajuns doar general... Sub mâna acestui Hopa Mitică s-a croit dosarul celor 24. Încă un lucru lăsat în seama judecătorilor! E riscant? Să riște ei! O fi greu? Să tragă ei! Nu vi se pare că pasa pe care le-ați trimis-o a ajuns –v ai, nu ați vrut! – tocmai la dracu cu cărți! Atâta doar că s-ar putea să nu-i vedeți alergând de-a surda!”

circumspecție, să le supunem unui examen critic și unei verificări severe, completându-le dacă va fi nevoie;¹⁰

- președintele completului este singurul „maestru de ceremonii”, toți participanții la proces (ceilalți membri ai completului de judecată, procurorul, apărătorii inculpaților și inculpații), ca și asistența, urmând a se conforma dispozițiilor acestuia, subînțeles fiind că în scopul, între altele, asigurării solemnității ședinței de judecată; în același scop, nici un dialog nu va putea avea loc și nici o intervenție nu se va putea produce decât cu încuviințarea președintelui completului;

- nici unul dintre noi nu va acorda interviuri, nu va face declarații de presă, nu va apărea în emisiuni televizate și, în genere, va evita cu strictețe să emită public vreo opinie sau să-și informeze în vreun fel șefii sau superiorii cu privire la mersul procesului sau cu privire la probabilul mod de soluționare a acestuia;

- completul de judecată nu va fi fotografiat, filmat sau televizat;

- având în vedere convingerea mea că abilitățile de comunicare ale lt. col. Ion Panaitescu erau superioare alor mele, precum și relația lui personală apropiată cu ziaristul Mircea Bunea (din câte știam, fuseseră colegi de facultate la Filozofie) și cu Smaranda Oțeanu Bunea – un cuplu inseparabil care a asistat apoi la aproape toate ședințele de judecată! – i-am încredințat acestuia, pe de-a-ntregul, relația cu presa, reprezentată, pe lângă cei doi, de Mihai Mârșolea, Horia Alexandrescu, Victor Dinu, Ralu Filip, Florin Podaru (care îmi fusese coleg la Liceul „Unirea” din Focșani), Emil Marinache, Dorin Gherghinescu, Oliver Lustig – supraviețuitor al lagărului de la Auschwitz) și alții, pe care nu mi-i mai amintesc; așa se face că, după ce, la 12 octombrie 1990, procesul a revenit la sediul Tribunalului Militar Teritorial, cabinetul de președinte de instanță al lt. col. Ion Panaitescu s-a metamorfozat în Cartier General al „presei procesului”, pereții acestuia devenind martori muți ai unor dispute, uneori de-a

¹⁰ După aproape șapte ani (august 1979 - aprilie 1986) de asiduu exercițiu profesional în funcția de consultant juridic (astăzi, magistrat asistent) la Secția Penală a Tribunalului Suprem, sub competența, atenta și grijulie îndrumare a unor adevărați corifei ai justiției penale comuniste (nu îmi este deloc frică să o spun astăzi!) – într-o incompletă ordine alfabetică, aceștia au fost Dimitrie Cardo, Ștefan Daneș, Ilie A. Ilie, Leonard Niculescu, Ladislau Ronay și Aurel Nemeș, iar mai în urmă, Ioan Aurel și Constantin Buga, toți, judecători, respectiv, Iosif Ionescu, consultantul juridic șef al Secției Penale (aproape toți, menționați în orice bibliografie juridică serioasă), știam prea bine că nici un rechizitoriu și nici o urmărire penală nu trebuie creditate cu prezumția, fie ea și relativă, de infailibilitate.

dreptul incandescențe, acompaniate de un fum gros de țigară și de aburi denși de cafea, ale ziaristilor pe marginea „spectacolului” judiciar la care asistau.

Am adăugat, în fine, cu pretenția, poate deșartă!, de „concluzii finale”, că procesul pe care urmează să îl judecăm nu este, și nici nu ar putea fi, un „*Nürnberg românesc*”, nici o similitudine cu circumstanțele acelui proces nefiind posibilă, și nici *un proces (politic) al comunismului*, adică un proces al unei ideologii, pe de o parte, pentru că art. 30 (1) din Constituția Republicii Socialiste România garanta tuturor cetățenilor libertatea conștiinței, iar pe de altă parte, pentru că justiția penală nu este și nu poate fi abilitată să judece ideile sau convingerile politice, încât ceea ce avem de judecat **este un simplu proces penal împotriva unor foști oameni politici „expirați”**, acuzați – rămâne de stabilit cât de legal și de temeinic! – de săvârșirea unor infracțiuni determinate, precum și că, din momentul în care procesul va începe, nu ne vom mai putea lepăda de el, ci va trebui să-l ducem până la capăt, adică să pronunțăm o sentință, fie ea de achitare, fie ea de condamnare; am precizat că, în circumstanțele de atunci, restituirea cauzei la procuror pentru completarea urmăririi penale – soluție perfect procedurală la acea dată (în prezent, imposibilă legal) – ar fi fost o soluție absolut „impracticabilă”, urmată, cât se poate de previzibil, de admiterea inevitabilului recurs al procurorului și, în termeni procedurali, de „trimiterea cauzei pentru continuarea judecării aceluiași complet”, cu alte cuvinte, am adăugat eu pentru a mai destinde atmosfera, ne-am comporta ca niște dulgheri nepricepuți!

Și tocmai când credeam că „ședința” a luat sfârșit, dovedind că deja și-a însușit unul dintre „preceptele” mele, a cerut permisiunea să ia cuvântul „decanul de vârstă” al asesorialor populari, pe cât îmi aduc aminte, col. Sterică Ganea, care, în numele său și al colegilor săi, a ținut să ne asigure că au deplină încredere în noi, cei doi judecători profesioniști, că sunt conștienți că întreaga răspundere apasă asupra noastră, că vor fi de perfectă bună credință și se vor conforma fără rezerve „instructajului” în tot ce vor avea de făcut și că vor fi de acord cu soluția pe care noi, profesioniștii, o vom propune (desigur, cu condiția ca aceasta să nu fie una aberantă, ipoteză care, a ținut să precizeze, i se pare absolut imposibilă!).

În acest fel s-au statornicit premisele unei colaborări care a fost exemplară de-a lungul celor mai mult de cincizeci de ședințe de judecată,

colaborare încununată de pronunțarea unei sentințe „cu unanimitate de voturi”, cu alte cuvinte, bazele unui bun început, menit să asigure un bun sfârșit!

În fine, duminică, 5 august 1990, după prânz, sub un pretext banal, mi-am dat întâlnire, în Parcul Progresul, cu lt. col. Ion Panaitescu, și eu și el locuind, la acea vreme, în imediata apropiere.

Aici, plimbându-ne agale pe sub coroanele bogate ale unor duzi bătrâni – singurii noștri martori! – am discutat îndelung despre ce ar urma să facem cu aceia dintre inculpații arestați care, de vârste înaintate fiind, erau măcinați de boli grave, știind că, deja, în ședința de judecată din 23 iulie 1990, prezidată de cpt. Bogdan Savin Graur, se încuviințaseră mai multe expertize medico-legale, privind starea sănătății și aptitudinea/ inaptitudinea acelor inculpați de a suporta regimul de detenție și de a lua parte la proces, despre cum vom aborda latura civilă a cauzei, „lăsată baltă” de procuror, după cum deja am arătat și despre nevoia imperioasă de a tempera predispoziția obstrucționistă a unor apărători, predispoziție care deja se manifestase în cele două ședințe de judecată precedente, din 21 și 23 iulie 1990.

Apoi am căzut de acord că, dacă nu intervine ceva cu totul neprevăzut, toate ședințele de judecată vor fi publice și că, față de cuprinsul rechizitoriului, „cheia” procesului pare să o reprezinte Ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989.

În orice caz, ne-am spus atunci, indiferent ce hotărâre vom pronunța, dacă aceasta nu va fi una care să confirme întrutotul rechizitoriul, ea va fi „sfârșimată” de instanța de control judiciar, la acea vreme, Secția Militară a Curții Supreme de Justiție¹¹, promițându-ne ferm că totuși obiectivul nostru nu va fi, în nici un caz, congruența sentinței noastre cu rechizitoriul!

(Va urma)

Col. (r) Gheorghe Ciobotaru

¹¹ Mai târziu, cu puțin timp înainte de pronunțarea sentinței, ziaristul Mircea Bunea afirma (Ziarul *Adevărul*, 01.03.1991): „Realitatea e că, oricum ar da-o, domnii colonei Gheorghe Ciobotaru și Ion Panaitescu, nr.1 și , respectiv, nr.2, tot rău vor cădea, iar soluția pe care o vor găsi, va nemulțumi pe toți: și pe aceia care doresc justiție, și pe ceilalți a căror singură dorință este răzbunarea. Ca să nu mai vorbesc de unii inculpați...”

„MAȘINA DE BĂTUT MANUAL” *DIN MEMORIA PROFESIONALĂ – SPEȚE RURALE*

Știți că era o anecdotă. Doi amici se întâlnesc în față la sediul Miliției. Vasile cobora scările supărat. Celălalt, Ion, voia să urce cu ceva hârtii în mână, îl întâmpină:

- Salut, Vasile, mă, nu știi unde se bate la mașină?

- Habar nu am, Ioane, pe mine m-or bătut manual!

Ion rămâne interzis, iar până să realizeze nuanța, Vasile pleacă supărat, șchiopătând vizibil.

Povestea are un episod corespondent în realitate, în vremea când cooperam cu Pepe Moțiu de la formațiunea „Arme, muniții, explozivi, substanțe toxice” a Miliției.

La vremea respectivă, castelul regelui Mihai din comuna Săvârșin județul Arad, pe valea Mureșului, naționalizat după 1947, avea regim de reședință prezidențială de rezervă.* În această categorie de clasificare a devenit „obiectiv de apărare” prin mijloace antiteroriste. Eu, ca șef al structurii județene, am efectuat recunoașterea obiectivului; am cunoscut fiecare colț al castelului, toate încăperile călcate cu pasul, grădina botanică, sera cu specii rare, sau terenul de aterizare a elicopterului de la poalele pădurii.

Castelul de la Săvârșin renovat, cu statut de reședință prezidențială, trebuia să fie protejat prin mijloace specifice. Orice situații de pericol potențial

* Mulți cunosc că în comuna Săvârșin județul Arad, pe valea Mureșului, la poalele Munților Zărandului există un castel impunător, construit de peste 100 de ani. A fost al contelui ungar Carol Hunyady, care ajungând falimentar, îl vinde aristocratului român Ioan Mociony-Stârcea, împreună cu domeniul funciar. La începutul anilor '40, castelul și împrejurimile sunt vândute (după unii donate) regelui Mihai I. La sugestia reginei mamă Elena, ca semn de recunoștință, Ioan Mociony-Stârcea este numit Mareșal al Curții Regale, continuând să îndeplinească funcția de Mare Maestru de Vânătoare al regelui Mihai I, iar domeniul a devenit o proprietate preferată de tânărul rege, unde acesta își petrecea deseori Crăciunul.

Începe războiul mondial, vine 23 august 1944 cu implicarea lui Ioan Mociony-Stârcea, apoi abdicarea Regelui Mihai I la 30 decembrie 1947 și plecarea din țară. Domeniul Săvârșin este confiscat în 1948, odată cu celelalte proprietăți regale. Castelul devine spital psihiatric, prin deceniul șase este restaurat, dat spre administrare Gospodăriei de partid, ca în final, prin deceniul șapte, să devină reședință prezidențială de rezervă (n.a.).

vizând persoana apărută trebuiau eliminate. Asta presupunea cunoaștere despre eventualii deținători ilegali de arme, sustrageri de explozivi din depozitele de trotil ale carierelor de piatră din satele limitrofe. Precedentele indicau existența unor deținători ilegali de arme care braconau prin pădurile ce se întindeau pe zece sate ce compun comuna Săvârșin; ezistau, de asemenea, sustrageri de explozivi din carierele de marmură sau de piatră din zonă, cu care „se dă la pește” pe Mureș. Nu știu dacă cineva ar fi organizat vreun atentat, dar măsurile de cunoaștere erau obligatorii. Era suficient să ai relații cordiale cu șeful Ocolului Silvic, cu tehnicianul de vânătoare, oamenii care protejau pădurea și vânatul. Erau interesați să-i descopere pe deținătorii ilegali de arme de foc sau pe cei care confecționau arme artizanale. Periodic, când „armele” se înmulțeau, șeful de post trimitea informația cu suspiecții, iar băieții de la Arme se deplasau la Săvârșin să le ridice.

În acest context, Pepe Moțiu obține o informație certă din zonă, și anume că lăptarul satului Săvârșin, ce locuia în apropierea Castelului, deține o armă militară modificată, cu care merge la braconaj pe Valea Troașului. Era implicat și un lăcătuș de la cariera de marmură din satul Căprioara. Nici lăptăria nu era departe de reședința apărută!

Pepe, normal, mă sună, îmi dezvăluie „pericolul” și îmi propune să facem echipă mixtă, eu cu mașina mea. Mă prezint la șefu’ cu caietul de sarcini în care prevăd deplasarea în teritoriu: „Verificarea situației operative, a vectorilor de pericol în zonă, eventuale vulnerabilități existente la reședința Castelul Săvârșin”.

Plecăm din Arad dimineața la șase, pe drum îmi dă detalii despre un alt incident, o sustragere de exploziv TNT, calupuri de 75 grame, de la Cariera Ilteu. Informația e certă, se știa cine sustrăsese explozivul, dar la percheziția efectuată de șeful de post, cu un artificier și șeful de depozit explozivi de la carieră, nu s-a găsit. A dat ordin șefului de post ca la ora opt suspectul să fie la miliție. Pepe analizează raportul șefului de post, dar nu-mi spune nimic.

Urma ca apoi să ne ocupăm de arme.

Ajungem la Săvârșin. Totul decurge „conform planului”. La postul de miliție aștepta pe hol suspectul, de meserie pietrar, un bărbat de vreo 40 și ceva de ani, șaten, bine făcut. Ne salută respectuos. Nu părea timorat. La post, șeful îi mai precizează odată lui Pepe, cu detalii, îi descrie gospodăria, ce animale are în curte, în grajd, cum a decurs percheziția, ce locuri a cercetat; omul, sigur pe

el, nu s-a opus percheziției, dar nici nu a confirmat că ar deține exploziv. Pepe zâmbea dar nu ne spune nimic. Apoi către șeful de post:

- Câinele unde e legat, are cușcă?

- Nu! E legat cu lanțul de par lângă o căpiță de fân. Are un lanț de vreo 4 - 5 metri.

Pepe pare mulțumit. Așa că dă ordin să ne deplasăm acasă la suspect. Urcăm în autoturismul meu. Ajungem repede, nu era nici ora nouă. O casă trainică, pare a fi zidită din piatră din codru plasată sub deal. În spatele ei erau câteva grădini, apoi urma pădurea. Din curte se vedea șoseaua spre Deva.

Intru cu mașina în curte. Ezit să cobor din autoturism. Afară, lătratul furios al unui câine mă face să aștept. Îl văd, era unul enorm, flocos, care își arăta caninii, rânjind furios, sare spre noi, noroc că lanțul nu-l lasă. Se ridică în două picioare, apoi cade pe picioarele din față, gata să te atace! Când coboară milițianul, câinele parcă a ieșit din minți, urlă, sare în lanț, iar parul de care e legat parcă se mișcă! Scoate un sunet fioros, de atac. Credeai că acum, acum, rupe lanțul, iar pe milițian îl face praf! Mă uit spre suspect. Nu schițează nici un gest să-l liniștească. În conjunctura în care se află, e singura vietate care îl apără de Miliție. Era o speranță.

Fiind atent la furia câinelui și gândindu-mă cum să-mi disimulez frica ce mi-o provocase, aproape că nu observ că Pepe a coborât. Abia după ce-mi ridic capul văd că era deja pe sol. Culmea! Se îndrepta încet spre câine. Mai are vreo trei metri. Îl știam eu milițian curajos, dar nici chiar așa! Are ceva în mână și aruncă spre dulău. Parcă vorbește ceva cu câinele. E tot mai aproape. Mai aruncă ceva din mână, câinele mănâncă, ridică mâna dreaptă sus, are ceva în ea, câinele nu mai latră, se lasă pe labele din față. Liniște, mormânt. Atunci aud deslușit ce spune: uite ce are nenea aici. E al tău, câinele privește în sus, la mână. Pepe mișcă lin mâna ridicată, în care avea pâine, în timp ce înainta încet spre câine. Sesizez că Pepe privește câinele drept în ochi, iar animalul clipește, scâncește ca și cum îi faci un favor, un dar și dă semnalul că a trecut de partea ta. Terapia aplicată nu a durat mai mult de un minut jumătate, între maiorul Petru Moțiu și câine a intervenit un acord. Moleșit, se întinde pe sol, își pune botul pe labe și închide ochii.

Noi muți! Pepe se duce la câine și-l mângâie pe cap, după care explică:

- Nu are nimic, l-am hipnotizat doar! Își revine! După ce terminăm treaba. Și se îndreaptă spre parul de care era legat lanțul câinelui, îl dezleagă și îl ancorează la un stâlp apropiat de șopronul vitelor, iar căpița de fân rămâne „neapărată”. Chiar dacă s-ar trezi câinele din hipnoză, nu ajunge lanțul până la căpița suspectată că ar ascunde trotilul.

Recunosc! Rămânem uluiți! Eram ochi și urechi la Pepe Moțiu. Și nu așteptăm mult.

- Noa, scoți tu trotilul din căpiță ori îl căutăm noi. Să știi că s-ar putea îmburda, să se piardă o parte din fân și nu din vina noastră. Ai ce munci pe urmă! Măi, fii corect, să nu ne minți, că știm câte calupuri ai cumpărat, câte le-ai dat la pește și câte au mai rămas.

Omul, încolțit, cu câinele „trecut de partea legii”, nu a avut alternativă, așa că a predat cele cinci calupuri de TNT. S-au încheiat acte procedurale, iar în final a fost condamnat doi ani cu executare la locul de muncă. În proces, șeful carierei Ilteu a solicitat instanței de judecată ca pedeapsa să fie executată la vechiul loc de muncă al celui condamnat, respectiv Cariera Ilteu.

La întoarcere din misiune, pe drum spre casă, mi-a spus de unde rezulta că trotilul se afla în căpița de fân. O să v-o spun și dumneavoastră, dar acum avem treabă cu armele.

Pe la ora 12 revenim de la Cuiăș la Săvârșin cu cele 5 calupuri de trotil. Îi propun lui Pepe să mergem la masă – era un restaurant la hotel unde mai servisem prânzul. Nu e de acord, că o să avem timp după ce, în două ore, terminăm și cu suspectul cu armele, că „la el mergem la fix, doar le ridicăm”, mă asigură amicul. Nu-mi era nici așa foame, nu obiectez.

În timp ce gândeam încet, ca un ardelean: să mă duc, să nu mă duc (?!), cu ei, apare și Nenea Niță, paznicul de vânătoare. O fi înghesuială, mă hotărâsc să merg la cafea. Pleacă toți trei, eu ies odată cu ei, urmând să cotesc spre hotel. Înainte de a ne despărți, mă lasă să fac câțiva pași spre stânga, după care Pepe mă strigă: Alex, măi, să nu mănânci nimic, că avem la prânz păstrăvi. Ne invită nea Niță la creșcătoria de pe Valea Troașului!

Mă îndrept spre hotel. Acolo în salonul mare îl întâlnesc pe primar, care servea o cafea, cu cine credeți? Cu bunul meu amic Dorel Sibii, nativ al locului, profesor la Arad, poet și scriitor de povești pentru copii. Îi eram îndatorat moral până peste orice, deoarece într-o poveste, în versuri, fiica mea era eroina din

poveste, iar pe volumul primit „*Cum am găsit-o pe Ileana Cosânzeana*”, era inserat un autograf elogios. Nu pot să-l reproduc acum, dar oricum era ceva duios, atribuindu-i fiicei mele „meritul” că a găsit-o pe Cosânzeana în pădure. Dorel era de o blândețe angelică, talentat, distins, ochi albaștri ca cerul senin, care ne-a părăsit definitiv prea repede.

Ne bucurăm de revedere, apoi ne întindem la vorbă. Nu știu care era tema lor de discuție, dar eu o deturnez sigur, presându-l pe Dorel cu noile sale creații și diverse critici, din partea mea, despre creațiile altor confrăți ai săi. Nici nu am realizat cum a trecut o oră și jumătate. Deși m-au întrebat care era scopul vizitei, i-am dezinformat: control la armamentul deținut de Ocolul Silvic. Era plauzibil. Îmi cer scuze și plec.

Ajung la postul de miliție, speram ca Pepe să fi ridicat deja arma de la lăptar. În schimb, găsesc alți doi „suspecți”. Când intru în prima cameră, un bătrân se chinuia să scrie o declarație, ajutat de șeful de post, apoi observ că pe birou era o armă artizanală. O iau să o studiez, dar nu mi se părea letală, totuși, îmi explică șeful de post mecanismul de dare a focului și îmi schimb impresia. Îl întreb pe bătrân, care se oprește din scris.

- Da', baciule, ce ai pușcat cu flinta asta?

- Apăi domnule, aproape nimic, doar niște animale care au intrat pe averea mea. Mistreți domnule, care mi-au prăpădit recolta.

Îl grăiesc pe șefu': Pepe? Îmi arată cu degetul ușa de la biroul său. Așa că bat și intru. Pepe era cu un alt bătrân cu care vorbea. În fapt era un monolog, bătrânul nu răspundea. Asist vreo 3-4 minute, nimic. La un moment dat îl „consiliez” pe Pepe, care aproape că se enervase.

- Gata, nu te mai ruga de el, îl ducem la Arad!

- Bine zici, aprobă Pepe. Bătrâne, o să mergi cu noi la Arad, acolo o să spui dumneata tot!

- Ai ceva bani la dumneata? întreb. Să-ți cumperi ceva de mâncare pentru azi, că la arest nu ești inclus în porția de hrană. Că în 10 minute plecăm – intervin eu ferm.

- Eu la Arad nu mă duc! Nu am nici bani!

- Te cred că nu vrei, dar te ducem noi! Acolo, la arest, te poți gândi unde ai pus pușca! Sobru, mă adresez lui Pepe: pregătiți-vă tovarășe maior, imediat plecăm! Pepe intră în joc și-mi răspunde:

- Am înțeles, șefu'! Numai să termine de scris declarația celălalt, care ne-a predat arma de bună voie.

- Bine. Pe dumnealui îl lăsăm acasă.

- Șefu', și lăptarul rămâne acasă, el ne-a predat-o, a dat deja declarația și a plecat!

Schimbam priviri amenințătoare cu Pepe, iar pe când simulam că-mi pregătesc diplomatul de plecare, omul, cu capul plecat, intervine.

- Mi-am amintit unde am pus flinta! Veniți acasă la mine să v-o predau. De bună voie! Numai să nu mă duceți la Arad. La Arad nu merg!

Văzând că intenția de a-l duce la Arad are efect și-i produce teamă, plusez.

- Dar și muniția, praful de pușcă și cine ți-a vândut arma! Altfel vii cu noi la Arad!

- Bine domnule, vă spun tot, numai nu mă duceți la Arad.

De data asta merg și eu la casa baciului, nu era departe de pădure, unde oricând o turmă de mistreți îți face praf recolta de porumb sau cartofi. Și nimeni nu-i proteja.

Baciul s-a ținut de cuvânt, a dat flinta și praful de pușcă; precum ne era în obicei, dacă totul ieșea bine, nu refuzam la sfârșit o țiucă, să arătăm că suntem și noi oameni. Stând la masă, îl întreb pe bătrân, care avea peste 70 de ani:

- De ce ți-a fost frică, bace, că te ducem la Arad?

- Vai de mine, domnu' șef! Mi-a spus lăptarul, când au fost cu șeful de post la mine, ce putem păți! Mi-a zis: „Bace, poate scăpăm să nu ne ducă la Arad, că-i nenorocire”! Mi-a zis să dau arma, dar i-am spus că nu am!

- Bine, bine, și în ce ar consta nenorocirea? – îl întreb.

- Păi, chiar dumneavoastră mă întrebați pe mine! mi se adresează zâmbind. Vă faceți că nu știți! Mi-a spus mie lăptarul!

- Ce ți-a spus, bace? Zi-ne și nouă.

Își mai pune un degețel de țiucă în pahar, ciocnește cu noi, îl dă peste cap, ne privește suspicios, parcă nu vrea să divulge vreun secret.

- Mi-a spus: „Bace Traiane, numai să nu ajungem în Arad în camera aia unde te bate cu o mașină de bătut”!

Toți rămânem interziși! Și baciul continuă povestea.

- Zicea că te leagă în picioare de un stâlp, iar un robot cu mânuși de box, se plimbă cu lovituri de sus în jos, și de jos în sus, până recunoști. Anchetatorul,

care e de față, poate da de la un buton ca loviturile să fie mai rare sau mai dese. Și nu am vrut să ajung la robot.

Nici nu știam dacă să râdem sau să fim îngrijorați. Baciul povestea cu gravitate, părea convins, că „mașina de bătut” există. Tehnica robotizată a pătruns și la ei!

Procedura a fost cea obișnuită. Armele au fost predate de bună voie, lăptarul a fost sancționat cu amendă pecuniară de șeful de post, plătită pe loc (posibil din câștigul realizat din apa ce o punea în lapte).

Ah, uitasem! De unde știa Pepe că trotilul de la prima cercetare era în căpița de fân?

Orice copil de la țară știe că la căpița de fân nu se leagă câinele, pentru că fânul se contaminează cu urină și miros de fecale, iar animalele nu mai mănâncă nutrețul.

Și mie, care mă laud că sunt țăran, nu mi-a picat fisa!

Ajunși la sediul din Arad am făcut un raport despre armele găsite în zona obiectivului „reședința temporară Castelul de la Săvârșin, apărut cu mijloace antiteroriste”.

Col. (r) Alexandru Bochiș

ATITUDINI

DESPRE MANIPULARE ȘI TRĂDARE

În urmă cu ceva timp am fost angrenat într-o discuție cu un distins medic care după inevitabila conversație despre Covid 19 mi-a declarat că urmărește cu mult interes revista „*Vitralii-lumini și umbre*” care îi parvine printr-un prieten rezervist de-al nostru. Printre altele, și-a manifestat indignarea dar și interesul referitor la fenomenul manipulării negative a populației, întrebând cum poate fi curmată această activitate profund dăunătoare pentru oameni și pentru țară. Din lipsă de timp, i-am promis că-i voi explica unele aspecte despre manipulări, în revista noastră. Prin această scrisoare deschisă încerc să clarific măcar parțial unele dintre problemele care îl interesează pe distinsul nostru cititor.

*

Stimate domnule doctor,

Fenomenul de manipulare a opiniei publice, prin aceasta vizându-se uneori inducerea unor anumite hotărâri la nivel administrativ sau guvernamental, a fost întodeauna și este una din cele mai periculoase arme folosite predilect de actori statali, dar nu numai, pentru a canaliza, într-o anumită țară, desfășurarea unor evenimente în funcție de interesele lor de moment sau pe termen lung.

Această zonă a marilor manipulări este deosebit de complexă: aici se interferează cele mai diferite interese, atât cele de politică internă, cât mai ales cele de politică externă, ale unor puteri străine.

În activitatea de contraspionaj una din problemele cel mai dificil de rezolvat este tocmai cea a demascării acelor persoane care lucrează pentru puteri străine și împotriva intereselor naționale, așa-zișii agenți de influență sau de manipulare. În majoritatea cazurilor, acești agenți sunt recrutați de serviciile puterilor străine din rândul cetățenilor țării țintă, prin urmare pot fi considerați trădători. Atragerea lor pe calea trădării este foarte variată, dar predomină oferirea unor mari sume bani, șantajul, promisiunea rezolvării unor probleme de familie (trimiterea copiilor la studii la colegii cu faimă, tratamente în mari clinici în cazul unor probleme de sănătate) etc.

Dificultatea de care vorbeam constă mai ales în a dovedi că acțiunile lor sunt dirijate de o putere străină. Aceștia se prevalează de faptul că într-o societate democratică oricine își poate exprima părerile politice, poate critica o instituție sau o persoană din guvern, poate emite chiar idei demoralizatoare etc. Ei își fac, fără prea mari riscuri, în propria țară, treaba pentru care sunt recrutați, iar actul de plată se consumă undeva în afara țării. Pentru exemplificare facem un scurt recurs la istorie: în preajma primului război mondial, în perioada noastră de neutralitate, din dorința de a atrage România de partea Puterilor Centrale, Germania a căutat pe toate căile să influențeze opinia publică de la noi în acest sens. Ambasadorul Germaniei a cumpărat, desigur prin intermediari, cotidianul „*Universul*”, stipendiindu-l lunar pe directorul ziarului, Stelian Popescu, cu mari sume de bani. În același sens a acționat ambasadorul Rusiei asupra omului politic Take Ionescu, punându-i la dispoziție mari sume de bani pentru a determina intrarea României în război de partea Antantei. Aceste mașinațiuni au putut fi devoalate după război datorită Siguranței Statului care a intrat în posesia unor documente care probau cele afirmate mai sus.

Pentru o mai clară prezentare, eu i-aș împărți pe agenții de influență în trei categorii, în raport de domeniul în care pot acționa. Să pornim cu cei din treapta cea mai de jos: agenții de diversiune, provocatorii, sunt cei care, de exemplu, infiltrează la unele manifestări publice pașnice, pro sau contra guvernului, unele elemente turbulente, declasate, din lumea interlopă, gata să facă orice pentru câțiva lei, făcând manifestările respective să degenereze în violențe, în raport cu interesele puterii recrutoare, iar agenții rămân anonimi în umbră.

Urmează adevărații agenți de influență, manipulatorii, cei care vă scandalizează și pe dvs. Din această categorie pot face parte personalități din diferite domenii ale vieții sociale, ziariști, cunoscuți formatori de opinie, redactori, oameni politici, mari oameni de afaceri și alții, cu alte cuvinte oameni care prezintă garanții de seriozitate, credibili până la proba contrarie care o dată, mai devreme sau mai târziu, vor putea fi dovediți ca trădători de țară. De fapt, din rândul acestora sunt suficiente doar două-trei persoane bine situate și rezultatele vor fi remarcabile.

Această categorie de agenți, prin influența pe care o au pot declanșa, spre exemplu, o campanie de denigrare și calomnii mincinoase prin care în scurt timp pot spulbera imaginea unui om politic sau a altei personalități care deranjează prin concepții ce tind spre o deraiere de la linia agreată de anumite puteri. În cazul țării noastre, aceștia au indus și induc în populație o stare de

demoralizare, neîncredere în valorile morale, prezintă tot felul de sondaje mistificate pentru a dovedi că poporul nostru este unul din cele mai corupte, că economia este într-o stare deplorabilă, că învățământul și sănătatea sunt la pământ, se cultivă o permanentă stare de nesiguranță în problema pensiilor, într-un cuvânt ajung până la scindarea națiunii.

Pentru aceste categorii de agenți, în laboratoarele tainice ale războiului psihologic au fost elaborate instrucțiuni precise privind modul în care să se acționeze. Astfel, se recomandă, printre multe altele: „alege ținta, fixeaz-o, caută oameni nu instituții, oamenii pot fi loviți mai ușor decât instituțiile și pot fi neutralizați prin asasinarea lor mediatică”.

Realizările pozitive, că sunt și din acestea, sunt ocolite și chiar evitate cu multă grijă pentru a nu deranja tabloul sumbru care este întreținut zi de zi.

Desigur, o să fiți de acord cu mine că ar fi o mare greșeală să-i privim acum cu suspiciune pe toți oamenii din mass-media care își exercită cu seriozitate, devotament și patriotism misiunea de a fi tradiționala a patra putere în stat, care denunță marea corupție sau concură tocmai la demascarea unor intruși periculoși infiltrați în viața noastră publică.

Dumneavoastră, domnule doctor, știți poate mai bine decât mine cât de activi sunt în domeniul manipulării mării producători de medicamente și ce câștiguri fabuloase obțin din jonglarea permanentă cu produsele lor pe piață, nu de puține ori fenomenul de *placebo* jucând un rol esențial.

Din păcate, suntem prea creduli și de multe ori, receptând o informație, cetățeanul de rând nu face deosebirea de interpretarea sau comentariul care urmează la respectiva informație. Printre altele, ne-am propus ca prin revista noastră să realizăm o permanentă pregătire contrainformativă a celor ce ne citesc, în sensul de a atrage atenția că se impune și mai mult discernământ în selectarea adevărului de manipulările care se insinuează cu multă perfidie și ne înveninează cotidianul .

O altă categorie de „resurse umane” pentru operațiunile de manipulare sunt cei ce nu pot fi numiți agenți, ci mai degrabă simpatizanți ai unor anumite puteri străine. Sunt persoane cu funcții în aparatul de stat, care din diferite motive au o „slăbiciune”, o obediență (de fapt acesta este un eufemism, dvs., când am discutat, ați folosit un termen mai tare), fiind admiratori necondiționați ai unui anumit stat, și sunt gata să accepte fără nici o obiecție, unele sugestii venite pe diverse căi, inclusiv diplomatice, chiar dacă în ultimă analiză ele se dovedesc a nu fi deloc benefice pentru propria țară. În acest sens vin și aici cu

un exemplu elocvent din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, cel al președintelui SUA, Franklin D. Roosevelt, care în tot timpul războiului a fost manipulat de consilierul său, Harry Lloyd Hopkins, se pare un admirator al Uniunii Sovietice (nu s-a putut dovedi niciodată cu certitudine că ar fi fost agent recrutat de sovietici). Acesta l-a determinat pe Președinte să acorde un substanțial sprijin sovieticilor prin livrarea masivă de armament și logistică și l-a convins să participe la întâlnirile cu Stalin de la Teheran și Yalta, asigurându-l de bunele intenții și de seriozitatea dictatorului sovietic.

Pe acești „simpatizanți” nu știm dacă îi va judeca vreodată un Tribunal, dar în mod cert îi va judeca și condamna posteritatea ca elemente care au aruncat pe talerul trădării industria, agricultura, bogățiile naturale, diverse mari valori aparținând patrimoniului nostru din străinătate și chiar printr-o simplă semnătură au renunțat la drepturile noastre asupra unor vechi teritorii românești. Dacă au făcut-o din prostie, din lăcomie sau din incompetență, asta are acum mai puțină relevanță. Din păcate, în rândul lor se numără foști mari demnitari pe care îi știți și dvs. și care nu sunt tulburați deloc de perspectiva că vor fi odată judecați de posteritate, dimpotrivă mai au tupeul de a apărea pe diverse canale de televiziune pentru a-și da cu părerea în diferitele probleme ale vieții noastre sociale. Nu vreau să dau nume în afara cadrului juridic, deoarece aș deveni și eu un manipulator.

Noțiunea de „posteritate” este foarte vagă, nedefinită temporal și prin urmare nu poate impresiona o asemenea categorie de indivizi, indiferent de statutul pe care l-au deținut, căci ei au acționat după principiul „după mine potopul”...

Precum constatați, domnule doctor, pe acest front din umbră unde manipularea se îmbină cu trădarea, există o permanentă și surdă luptă în care ofițerii de informații trebuie să acționeze cu maximum de profesionalism, să manifeste tenacitate, discernământ și, nu în ultimul rând, o mare dragoste de țară.

Tema pusă în discuție este departe de a putea fi epuizată într-o modestă scrisoare, dar îmi exprim speranța că totuși, încercând să ating câteva dintre punctele esențiale, am reușit să descriu ceva din mecanismul acestui fenomen, pe cât de periculos pe atât de complex, cu care ne confruntăm permanent.

Cu deosebită prețuire,

Col. (r) Hagop Hairabetian

P.S. În „notele de lectură” din acest număr al revistei veți găsi și prezentarea unei lucrări complexe pe această temă, apărută recent la Editura Concordia.

COLȚUL MIZANTROPULUI

„ADICĂ, CUM VINE VORBA ASTA?!...”

Exact așa m-am întrebat și eu, ca Jupân Dumitrache, personajul lui Caragiale din „*O noapte furtunoasă*”, când am început să citesc valul de informații din ultimul timp privind „*Marea Resetare*”¹ a Capitalismului, care se va transforma, chipurile, într-un „socialism puțin mai diferit”, bineînțeles în contextul globalizării. Domnule, ăștia le zic „adânc de tot!”

Adică, cum vine asta, stimabililor? Europa de Est, inclusiv poporul român, face revoluție ca să scape de comunism și să ne aruncăm cu voluptate în brațele mult așteptatului Capitalism. În treacăt fie spus, până acum ne-a cam dezamăgit, deoarece capitalismul nostru s-a dovedit prea sălbatic și rapace, mai ales din cauza unor intruși care au știut să profite de vidul legislativ al primilor ani de după decembrie 1989. Oricum, avem libertate, ceea ce nu-i puțin lucru, iar acum vine stimabilul domn Klaus Schwab², fondatorul și președintele Forumului Economic Mondial, care ne anunță că până în 2030 vom avea un capitalism ce se va fi descompus treptat, transformându-se „într-un soi de socialism, idealul marxist dar într-o formă nouă, mai bună”.

Ei, poftim! Scăparăm de „societatea socialistă multilateral dezvoltată” și acum ne paște un alt fel de socialism, mai ciudat, așa spune chiar mai sumbru, care, după umila mea părere, seamănă izbitor de mult cu cel din vechile falansteres, unde oamenii trăiesc într-o comuniune totală, copiii sunt crescuți în grădinițe și vin acasă doar la sfârșitul săptămânii, masa se servește la cantină, fiecare și se dă doar după nevoi. Chiar și îmbrăcămintea și locuința.

¹ „*Marea Resetare*” a fost denumirea sub care a avut loc cea de-a 50-a reuniune a Forumului Economic Mondial – FEM (iunie 2020), care a reunit lideri politici și economici ai lumii, invitați și de Prințul Charles, moștenitorul Coroanei britanice, având ca tematică reconstruirea societății și a economiei într-un mod sustenabil, ca urmare a pandemiei Covid-19. Cu aceea ocazie, aceeași temă a fost anunțată pentru reuniunea anuală (ianuarie 2021 – Davos), precum și pentru reuniunea la nivel înalt a FEM (Singapore, august 2021) – cf. Wikipedia

² Klaus Schwab, fondatorul Forumului Economic Mondial, este autor, împreună cu economistul francez Thierry Malleret, al lucrării *Covid-19: marea resetare*, care prezintă un scenariu privind lumea post-pandemică. Lucrarea a fost elaborată la mai puțin de șase luni după apariția virusului.

Este tot mai limpede că ideile de națiune și patriotism sunt de natură a-i irita pe unii dintre participanții de elită la Forumul Economic Mondial. Nu știu dacă ați remarcat că aproape nu se mai vorbește nimic despre Democrație, o să devină oare și această noțiune una desuetă?

Fostul președinte al SUA, Donald Trump, prin pledoariile sale pentru patriotism și naționalism, i-o fi deranjat rău pe cei care lucrează la globalizare și resetare, ori este știut că Wall-Street-ul, când este vorba de lezarea intereselor sale, nu iartă pe nimeni, dovadă bietul președinte John Kennedy care a avut nefericita inspirație să încerce „resetarea” sistemului Trezoreriei SUA. Trump a avut noroc că data alegerilor a fost apropiată de perioada discursurilor sale demolatoare, iar omul a fost „salvat” prin pierderea alegerilor...

Domnul Klaus Schwab ne declară cu nedisimulată convingere: „*După Marea Resetare nu veți mai deține nimic și veți fi fericiți pentru asta*”. Hai că asta chiar îmi place, adică Bill Gates sau Soros vor renunța la miliardele lor de dolari și vor declara că în sfârșit sunt fericiți? Aș spune că acest stimabil domn Klaus Schwab și compania sunt duși rău cu pluta, dar nu pot deoarece la aceste strălucite idei s-a raliat și Alteța sa regală Prințul Charles, moștenitorul Coroanei britanice, la adresa căruia nu mă pot exprima ireverențios, că-i os domnesc, deși în ultimul timp se pare că este tot mai implicat în afaceri. Apropo, oare și înălțimea sa va fi fericit scăpând de vechiturile alea de castele și de acțiunile de la diferite societăți sau bănci ?

Toți potențaii lumii occidentale au căzut de acord că această pandemie a creat o oportunitate extraordinară pentru a începe „Marea Resetare”, iar asta nu miroase a bine. În numărul precedent al revistei noastre afirmam că adevăratul vinovat care a declanșat această psihoză a pandemiei se va putea stabili după ce vom trage linia și vom vedea cine a avut de câștigat de pe urma ei. Iată că încă nu s-a liniștit pandemia și deja se prefigurează cine ar avea de câștigat sau mai bine zis cine vrea să iasă câștigător. Nu voi spune că știu că cineva ar fi creat virusul și i-ar fi dat drumul în lume, dar vă las pe dvs., cititorii, să trageți singuri concluziile.

Așteptăm cu deosebit interes reuniunea viitoare a Forumului Economic Mondial. Artizanii „Marii Resetări” ne asigură că demararea acestei extraordinare acțiuni va avea asupra omenirii un impact tot atât de mare ca nașterea lui Isus Hristos și că istoria omenirii se va împărți în erele „ante C19”

și „post C19”. Nu m-ar mira dacă vor „reseta” și calendarul și vom începe numărarea anilor de la apariția minunatei PANDEMII.

Ce se ascunde în spatele acestei pandemii care determină asemenea dislocări vom vedea, deși noi, profesioniști în *intelligence*, putem întrevedea că asistăm la eforturile disperate ale unei elite care se teme că un eventual nou colaps ciclic, mai grav, al „capitalismului în descompunere”, fie chiar și globalizat, va genera reacții masive, care ar putea scăpa de sub control și atunci au preferat să pună la cale niște revoluții ciudate, deconcertante pentru omul simplu. Printre alte modificări, acesta va fi determinat să muncească în condiții total diferite, singur în fața unui computer, iar pericolul socializării și organizării de colective care ar putea opune o cât de mică rezistență va fi tot mai redus. Cel puțin eu, veșnicul mizantrop, așa văd lucrurile. Poate greșesc, poate domnul Klaus Schwab se gândește într-adevăr la binele omenirii, poate este preocupat în cel mai înalt grad de grija omului simplu căruia vrea să-i asigure o viață fericită, lipsită de griji. Poate, dar eu nu prea cred...

Termenul pentru finalizarea „Marii Resetări” este 2030! Nu știu dacă eu sau domnul Klaus Schwab vom apuca să vedem această minune realizată, dar un lucru este sigur, că ea pune de pe acum serios pe gânduri tinerele generații, care nu știm cât de docile și receptive vor fi la asemenea „resetări” mari sau mici și dacă vor accepta să devină „oameni cibernetici”.

Nu mi-am propus să analizez acum toate teoriile așa-zis neo-marxiste ale lui Klaus Schwab, am vrut doar să punctez acest aspect inedit apărut pe scena economiei mondiale și pentru care se bate un tam-tam asurzitor căruia eu i-aș spune, pentru moment, „Marea Abureală”...

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

„MEDICAL INTELLIGENCE” ȘI PANDEMIA COVID - 19

Este un truism a mai afirma, astăzi, în contextul extinderii „tentaculelor” globalizării pe cele mai diferite coordonate ale mapamondului, că necesitatea cunoașterii și asigurarea securității, pe lângă a fi preocupări cotidiene ale cetățenilor, au devenit imperative, inclusiv pentru existența umană.

Omenirea se confruntă în prezent cu o gamă diversă de riscuri și amenințări de securitate, fie că ne referim la criminalitatea organizată transfrontalieră, traficul de droguri, migrație ilegală, proliferarea armamentului neconvențional, războaiele hibride, problemele mediului înconjurător sau terorismul, dar ceea ce ține „capul de afiș”, de mai bine de un an, este pandemia determinată de noul coronavirus COVID-19, care a schimbat în mod ireversibil existența umană, sub toate formele sale de manifestare, făcând ca „virtualul” să devină „realul cotidian” în mai toate segmentele activității, remodelând într-un mod forțat societatea, conștientizând-o cu privire la volatilitatea mediului actual și demonstrând necesitatea adaptării omenirii la noua realitate existențială.

Raportându-ne la actualitatea marcată de pandemia determinată de coronavirusul COVID-19, tot mai mulți formatori de opinie, specialiști în științe politice sau studii de securitate emit părerea, legitimă de altfel, că societatea globală actuală este caracterizată mai degrabă de o stare de insecuritate, care din areale geografice limitate pare să se extindă la nivel planetar, decât de necesara și mult dorita securitate ce ar trebui privită ca un concept „umbrelă”, punând la îndoială inclusiv capacitatea statelor de a asigura condițiile de existență și afirmare a propriilor cetățeni, cu atât mai mult cu cât, după cum se cunoaște, legitimarea autorității statului se realizează, în principal, prin capacitățile de a „proteja și menține drepturile cetățenilor săi și de a le asigura mediul prielnic satisfacerii tuturor nevoilor”.¹

Este ușor de înțeles astăzi că nevoia de securitate, privită ca o necesitate existențială, dobândește un caracter relativ sub impactul riscurilor inedite,

¹ Cristian Troncotă, *Studii de securitate*, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, 2008, pp. 3-4.

neconvenționale, de tipul celor induse de pandemie. La fel de evident este că, deși în mod tradițional conceptul de securitate este asociat cu „apărarea” sau „factorul militar”, acesta s-a extins dincolo de această abordare spre dimensiunea nonmilitară, cu precădere spre ceea ce literatura de specialitate consideră a fi „securitatea umană”. Într-o astfel de accepțiune, securitatea națională a unui stat este reflectată prin calitatea și standardul de viață al propriilor cetățeni², privit ca un indicator de asigurare a protecției personale a acestora în conformitate cu reglementările interne și internaționale, iar orice amenințare la adresa acestui indicator este considerată amenințare de securitate.³ Din această perspectivă, garantarea securității individului, a vieții sale și a familiei, precum și dreptul la sănătate al cetățeanului, reprezintă priorități ale politicii sociale ale oricărui stat, iar diminuarea accesului la sănătate este considerată o amenințare de securitate.

Evident este că pandemiile, inclusiv cea determinată de coronavirusul COVID-19, având în vedere amploarea arealului de răspândire și viteza de propagare a contagionii, sunt privite ca amenințări la adresa securității naționale, cu atât mai mult cu cât cea la care facem referire a afectat până în prezent peste 100 de milioane de persoane și a produs circa 2,1 milioane de victime la nivel planetar. Aceste realități de dată recentă, nedorite de altfel, au determinat liderii marilor cancelarii de pe toate coordonatele mapamondului, dar și specialiștii din diverse domenii, să inițieze demersuri coerente și concertate pentru analiza pandemiei determinată de coronavirusul COVID-19 în termeni de securitate, și să încerce să identifice măsuri eficiente pentru stoparea și contracararea efectelor asupra stării de sănătate la nivel planetar.

Încă de la debutul pandemiei, secretarul general al NATO, Jens Stoltenberg, afirma într-un interviu că *„trebuie să ne ocupăm de COVID-19, dar, în același timp, trebuie să ne asigurăm că această criză de sănătate nu va deveni o criză de securitate”*⁴, evidențiind, astfel, potențialul de pericol al

² Andrei Vocilă, *Securitatea umană, concept integrativ al securității*, disponibil la <https://andreivocila.com/2010/09/26/securitatea-umana-concept-integrativ-al-securitatii/>, accesat la 7.01.2021

³ O astfel de abordare se regăsește în accepțiunea Colegiului Național de Apărare din Canada, în anul 1991, unde se susține că *„securitatea reprezintă prezervarea unui stil de viață acceptabil de către cetățeni”*. Vezi Cristian Troncotă, Op. Cit., p. 6.

⁴ Ștefan Oprea, *Pandemia a creat și... o criză de securitate*, disponibil la <https://monitorulapararii.ro/pandemia-a-creat-si-o-criză-de-securitate-1-31620>, accesat la 28.01.2021.

pandemiei asupra parametrilor ecuației securitare la nivel global, mai ales în ceea ce privește starea de sănătate a persoanelor. Se poate trage concluzia că viteza de propagare a contagiunii și extinderea rapidă a arealelor geografice afectate de aceasta poate fi de natură a afecta un număr important de persoane, generându-se o criză de sănătate ce poate avea consecințe asupra caracteristicilor vieții societale în ansamblul său, bine cunoscut fiind faptul că omul și grija față de el trebuie să se afle în centrul preocupărilor statului, pentru că un om sănătos și educat va fi capabil să imprime societății un traseu pozitiv și să-i adauge valoare prin aportul său la bunul mers al acesteia.

Într-o altă abordare, dar totuși complementară, secretarul general ONU, António Guterres susținea că „*pandemia reprezintă o amenințare semnificativă pentru pacea și securitatea în plan internațional, existând posibilitatea de a conduce la amplificarea tensiunilor sociale și a violențelor*”⁵.

Dacă ținem cont de faptul că în multe regiuni ale mapamondului ecuația securitară este fragilă ca urmare a manifestării unor regimuri autoritar-totalitare, a guvernării neperformante și a corupției endemice, a curențelor în ceea ce privește dezvoltarea economică, a amplificării decalajului dintre săraci și bogați, a creșterii ratei demografice, a deficiențelor în domeniile educației și serviciilor sociale și, nu în ultimul rând, a numărului mare al tinerilor fără perspective⁶, efectele pandemiei determinate de coronavirusul COVID-19 pot constitui elementul declanșator al unor noi valuri de tensiuni și violențe extreme, cu atât mai mult cu cât elemente ale militantismului radical, din regiunile la care anterior am făcut referire, sunt interesate să speculeze orice vulnerabilitate și să amendeze așa-zisele consecințe nefaste ale proceselor globalizării, pandemia fiind considerată una dintre acestea.

Identificând potențialul de pericol al pandemiei la adresa securității naționale a României, autoritățile statului român au adoptat măsuri instituționale pentru a crește capacitatea de gestionare a crizei determinată de aceasta, în plan „medical, al ordinii publice, din perspectiva sistemului educațional, a asigurării serviciilor publice și mai ales în ceea ce privește

⁵ Mihai Drăghici: Secretarul General al ONU: Pandemia generează riscuri internaționale, evidențiind vulnerabilități pentru bioterorism, disponibil la <https://www.mediafax.ro/externe/secretarul-general-onu-pandemia-genereaza-riscuri-internationale-evidentiind-vulnerabilitati-pentru-bioterrorism-19064428>, accesat: 28.01.2021.

⁶ Cătălin Peptan, Adriana Peptan, Letiția Sirbu: *Terorismul. Manifestări și evoluții în zonele fierbinți ale mapamondului. Asia și Africa, Ediție revizuită și adăugită*, Editura Academica Brâncuși, 2020, p. 99.

creșterea rezilienței economice”⁷, în conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024.⁸ Subsumat necesității de a conferi României caracteristicile unui stat rezilient, documentul menționat, la cap. 4.1. *Amenințări*, pct. 118, stipulează că această criză determinată de coronavirusul COVID-19 va afecta economia mondială (inclusiv pe cea națională, n.a.), punând la încercare coeziunea la nivelul Uniunii Europene. Pe de altă parte, documentul tratează pandemia determinată de noul coronavirus ca pe un risc de securitate (vezi cap. 4.2. *Riscuri*, pct. 160.), precizând că facilitățile oferite de procesele globalizării, inclusiv posibilitățile nelimitate de a călători pe diferitele coordonate ale mapamondului, pot contribui la răspândirea virusului, cu consecințe nefaste asupra sănătății populației. În context, se apreciază că *„provocarea majoră în acest caz este asigurarea unui răspuns adecvat și eficient din partea statului în combaterea riscurilor epidemice și a consecințelor acestora, pregătirea corespunzătoare a procedurilor și disponibilitatea numărului relevant de personal medical, precum și luarea măsurilor de protecție necesare”*.

Necesitatea stringentă de a identifica soluții eficiente de combatere a crizei determinate de coronavirusul COVID-19 și de a asigura securitatea cetățenilor în plan medical a impus abordări instituționale concertate, din perspectivă juridică, politică, securitară, diplomatică, militară, medicală, etc., întrucât criza necesită o abordare operațională ce implică diverse domenii de specialitate, fiind necesară o tratare din toate unghiurile pe care aceasta însăși le afectează.

În contextul unei retorici publice virulente cu privire la originile coronavirusului, modalitățile de propagare, efectele negative asupra stării de sănătate a populației și a diverselor domenii ale vieții societale, al incapacității specialiștilor din domeniul medical de a găsi în timp scurt modalități eficiente de contracarare, al măsurilor adoptate la nivelul unor entități statale de a limita dreptul de circulație a persoanelor, etc., Diplomația Sănătății Globale va trebui să contribuie la identificarea unor modalități acționale pentru reintrarea umanității în „starea de normalitate”, chiar dacă ridică provocări inedite

⁷ Ședința CSAT. *Pandemia a schimbat Strategia Națională de Apărare a Țării*, disponibil la <https://evz.ro/sedința-csat-pandemia-a-schimbat-strategia-națională-de-apărare-a-țării.html>, accesat la 28.01.2021.

⁸ *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, Text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 574 din 01 iulie 2020, disponibil la <https://lege5.ro/gratuit/gm3tomjyguva/hotararea-nr-22-2020-privind-aprobarea-strategiei-naționale-de-apărare-a-țării-pentru-perioada-2020-2024>, accesat la 28.01.2021.

experților din varii domenii de activitate. În context, se apreciază că Diplomația Sănătății Globale trebuie să aibă rolul de „*platformă destinată investigării, înțelegerii, promovării și colaborării problemelor de sănătate globale și a modului în care acestea influențează negocierile și relațiile între state, dialogul despre drepturile omului, realizarea de proiecte și programe internaționale în cadrul unor inițiative diplomatice*”.⁹

Întrucât domeniul educației, marele motor al dezvoltării umane care influențează viitorul omului și al societății, precum și cel al sănătății, reprezintă priorități ale politicilor naționale, implementarea unor programe postuniversitare cu scopul de a forma specialiști în programe interdisciplinare de securitate medicală și diplomație a sănătății globale este de mare importanță. Demersurile unor instituții de învățământ românești, printre care Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Școala Națională de Științe Politice și Administrative din București, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, de a implementa programe de studii masterale în domeniul studiilor de securitate și *intelligence* sunt mai mult decât laudabile, însă ele nu sunt decât un prim pas în ceea ce privește „răspândirea” culturii de securitate, în general, și formarea specialiștilor în studii de securitate (inclusiv medicală), în particular.

De altfel, „nevoia de cunoaștere” a problematicilor cu impact asupra ecuației securitare reclamă, la modul general, accesul rapid la informații obiective, exacte, oportune, utilizabile, relevante, viabile, verificabile, provenite din diverse domenii, pentru a asigura rolul anticipativ-preventiv al activităților de *intelligence*. Raportându-ne la „cunoașterea” necesară combaterii pandemiei determinată de coronavirusul COVID-19, de evidențiat este rolul *Medical Intelligence*-ului, care în accepțiunea Departamentului Apărării din SUA, este „*colectarea, evaluarea, analiza și interpretarea informațiilor de natură medicală, științifice și despre mediul înconjurător care prezintă interes din perspectiva planificării militare strategice și a celei medico-militare-strategice*”,¹⁰ respectiv din perspectiva asigurării securității umane, într-o accepțiune mai generală, având în vedere dimensiunea de sănătate a populației.

⁹ Mara Sorescu, *COVID 19, pandemia și viitorul securității medicale. Amenințări „fără pașaport”*, disponibil la <https://larics.ro/covid-19-pandemia-si-viitorul-securitatii-medicale-amenintarile-fara-pasaport/>, accesat: 28.01.2021.

¹⁰ *Ibidem*

Fără a reprezenta un concept nou, apărut odată cu pandemia determinată de coronavirusul COVID-19, având menirea principală de a monitoriza la scară planetară focarele epidemice, de a identifica și monitoriza riscurilor epidemiologice care pot afecta securitatea indivizilor și a comunităților și de a proiecta și dezvolta capacități pentru rezolvarea crizelor medicale, *Medical Intelligence*-ului îi revine, astăzi, un rol esențial în combaterea coronavirusului, tocmai datorită profesionalismului experților ce activează în instituțiile acestuia, culturii instituționale și credibilității excepționale de care zona militară se bucură, de regulă, în situații de criză, indiferent de natura acestora.

În ce măsură *Medical Intelligence*-ul va contribui la rezolvarea problemelor actuale ale societății? Răspunsul îl va da viitorul !!!

Col (r). dr. ing. Cătălin Peptan

Directorul Institutului de Politici Publice,
Administrație și Științele Educației,
Universitatea „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu.

NOTE DE LECTURĂ

CĂTĂLIN PEPTAN, ADRIANA PEPTAN, LETIȚIA ȘIRBU: ***TERORISMUL – MANIFESTĂRI ȘI EVOLUȚII ÎN ZONELE FIERBINȚI ALE MAPAMONDULUI: ASIA ȘI AFRICA***

Apariția unei ediții revăzute și adăugite, la Editura Academia Brâncuși, a studiului menționat este o dovadă că, din nefericire, terorismul nu este un fenomen care să dea semne de scădere a intensității formelor de manifestare, atâta timp cât își menține un teren fertil de apariție, manifestare și dezvoltare în areale geografice caracterizate de dominația unor regimuri autoritar-totalitare, de guvernări nedemocratice și neperformante, de însemnate carențe în dezvoltarea economică și decalaje adânci între săraci și bogați, de o rată demografică ridicată.

Din această perspectivă, cartea reprezintă

o remarcabilă contribuție la: cunoașterea istoriei și evoluției terorismului; înțelegerea rădăcinilor, articulării, manifestării și scopurilor terorismului; categorizarea și conceptualizarea noilor tipuri și forme de terorism; analiza și catagrafierea terorismului, a atacurilor și activităților subsecvente; găsirea unor modalități statale și individuale de apărare în fața agresiunii acestui flagel. Ea abordează problematica teroristă din două areale geografice ce au cunoscut, poate, cel mai pregnant consecințele nefaste ale fenomenului, Asia și Africa, de la sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale și până în prezent.

Studiul valorifică un bogat volum de informații, sursele consultate, analizate critic și valorificate, fiind cărți și studii de specialitate ale unor reputați specialiști din domeniul securității, al științelor politice și juridice, reviste din domeniile menționate, surse credibile prezente în mediul on-line și surse oficiale privind legislația în domeniul juridic și de securitate.

Principala metodă de lucru este analiza descriptivă; aceasta este grefată, pe de o parte, pe o viziune, pe o perspectivă originală a autorilor, una care permite sesizarea prezenței, formelor și manifestărilor fenomenului terorist la nivelul spațiului asiatic și african, iar, pe de altă parte, angajarea în cercetare empirică a fenomenului, în concordanță cu bibliografia disponibilă. Procedura de cercetare permite punerea în evidență a unor noi cadre conceptuale și abordarea conceptuală a fenomenului terorist.

Cartea este, fără îndoială, una necesară, înscriindu-se într-o serie de meritorii contribuții la această tematică. Experienței practice a coordonatorului lucrării, capacității de analiză și sinteză, li se adaugă în mod benefic acribia și dedicația celor două colaboratoare ale sale în rotunjirea unui proiect editorial interesant.

Volumul combină scopul didactic și informativ cu cel al unei adresabilități mai largi, menite a face inteligibilă problematica terorismului contemporan unui public cititor divers. Publicarea acestui volum vine să întregască literatura de specialitate pusă la dispoziția celor interesați în studiul acestui fenomen și constituie un util și valid instrument de lucru atât pentru specialiști, cât și pentru publicul interesat.

LIVIU GĂITAN: **SECRETELE DE DINCOLO DE UȘĂ – SECVENȚE DE VIAȚĂ DIN MEMORIA PROFESIONALĂ ȘI NU NUMAI**

Noua culegere de eseuri a colaboratorului nostru, publicată de Editura arădeană Concordia, face o notă aparte în peisajul literaturii de specialitate, deoarece îmbină în mod fericit experiența profesională considerabilă a autorului în domeniul informativ-operativ cu talentul și pasiunea care i-au călăuzit activitatea didactică, de asemenea considerabilă. Nu întâmplător cartea este dedicată *„bărbaților și femeilor din contraspionaj care nu sunt niciodată laudați public și al căror nume rămâne necunoscut, dar al căror curaj, devotament și profesionalism și-a adus o contribuție indescritibilă și unică la apărarea României, în prima linie a frontului invizibil”*.

Cartea cuprinde interesante și inedite mărturii din experiența de contraspionaj a autorului („Spionaj în orașul de la poalele Tâmppei”, „UM 0110 – structura de rezistență în confruntarea cu KGB și serviciile satelite est-europene”), evocări justificate programatic în debutul volumului, pe care îl redăm, cu titlu de îndemn adresat tuturor colegilor noștri: *„Retragerea din activitate a ofițerilor de informații este, pentru cei obișnuiți cu provocările și neprevăzutul, ca o moarte lentă și perfidă, antidotul recomandat fiind*

identificarea unei pasiuni durabile, care să le ocupe timpul liber, noțiune practic necunoscută până la pensionare. Scrisul poate fi una dintre acestea!”

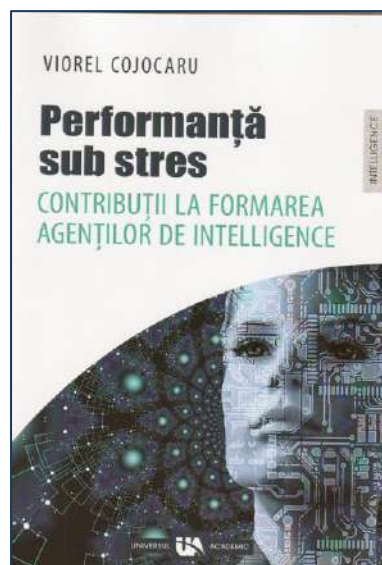
Un alt mesaj al lucrării, la fel de important, este unul demistificator, configurând imaginea de astăzi a lumii informațiilor pentru a o face accesibilă, cu bune și rele, publicului cititor, cu evitarea spectaculosului și punerea în evidență a esențialului. Aici intervine talentul și experiența de dascăl a autorului, care prezintă, pe înțelesul tuturor, fenomene și noțiuni complexe, între care utilizarea tehnologiilor informatice în „războiul invizibil”, strategiile și tehnicile de manipulare, fenomenul terorist actual etc.

Recomandăm spre lectură acest nou volum al colegului nostru, convingși fiind că înțelegerea funcționalității serviciilor de informații actuale, punerea în lumină a forțelor și slăbiciunilor acestora ar contribui la întărirea lor, reducând neîncrederea pe care o atrage după sine necunoașterea.

VIOREL COJOCARU: **PERFORMANȚĂ SUB STRES. CONTRIBUȚII LA FORMAREA AGENȚILOR DE INTELLIGENCE**

Volumul apărut la Editura Universul Academic, care se adaugă bogatei cărți de vizită a autorului – cunoscut cercetător în domeniul științelor educației – propune atenției cititorului o inițiere în cunoașterea temeiurilor teoretice, metodologice și practice ale învățării performante specifice formării viitorilor specialiști în obținerea informațiilor ce constituie baza a ceea ce generic este denumit *intelligence* (numiți de autor „agenți de intelligence”). La fel de importantă este abordarea conceptului privind învățarea sub stres, care îndeobște este considerat a fi caracteristic însușirii practice a procedurilor de obținere și valorificare a informațiilor de securitate națională.

Reprezentând rodul unui important și consistent proiect de cercetare desfășurat în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” (ANI), lucrarea încearcă să răspundă la întrebări legate de învățarea sub stres, în condițiile în care acest proces se derulează în paralel cu activitatea concretă într-un domeniu caracterizat de permanenta prezență a stresului. Răspunsurile prezentate în carte sunt nu numai cu tentă informațional-ideatică, pedagogică și psihologică, dar se pliază în jurul triangulației: învățare academică – stres instituțional și personal – performanță (rezultate academice).

Rezultatele cercetării adaugă noi valori acestei cărți-proiect, susținută și motivantă prin stilul convingător, limpede, provocator pentru cititor, precum și prin sugestiile utile, cum ar fi integrările teoriei în practică și a practicii în teorie. Cele cinci capitole ale cărții se referă la concepte și fenomene de bază necesare educației în *intelligence* și anume: „Bazele neurologice și psihoeducaționale ale învățării eficiente la adulți”; „Fenomenologia stresului psihologic și strategia de gestiune a stresului”; „Metodologia Cercetării Relației învățare-stres-performanță în practica profesională a studenților ANI”; „Rezultate: comentarii și interpretarea datelor”. În final, este prezentat un

interesant „Program de optimizare a relațiilor instruire – învățare în învățământul superior militar”.

Este de apreciat contribuția autorului, prin această lucrare, la găsirea unor soluții optime pentru învățarea sub stres, mai ales în noile condiții ale mediului de securitate, caracterizat de amenințări atipice și imprevizibile. De asemenea, cartea este un consistent argument în favoarea elaborării unui Program național de educare și formare în domeniul *Intelligence*, inclusiv a unui Sistem Național de Educație și Formare în *Intelligence* bazat pe proiecte educaționale într-o concepție modernă, adaptată la dinamica mediului de securitate.

PETRU ȘTEȚCU, CRISTINA DUMA: **MANIPULAREA**

Volumul, publicat de Editura Concordia, este o carte-proiect care pornește de la o definiție complexă a manipulării, ca fiind *„utilizarea ascunsă, intenționată/ neintenționată, persuasivă, transparentă și subtilă a informației sau a mesajului informativ, atât în timp de pace, cât și în situații de criză și pe timp de război, prin folosirea unor procedee specifice (semantice, tehnice, psihologice sau temperamentale), care exploatează psihicul uman, gândirea sau capacitățile intelectuale, induc în eroare, dezinformează, influențează, convinge sau controlează gândirea, opiniile, percepțiile, atitudinile ori comportamentul entităților vizate, în scopul realizării unor obiective determinate”*.

Cele 15 capitole ale lucrării abordează conceptul și principiile manipulării, prezentarea manipulării psihologice (capitolul V), strategiile și principiile manipulării maselor (capitolul VII) și clasificarea manipulațiilor. Sunt, de asemenea, abordate manipulațiile prin subliminare (cap. IX), unde remarcăm secțiunea a 5-a despre „magia modernă”, manipularea societății prin mesaje subliminare și publicitate.

Deosebit de interesant este și capitolul XI dedicat manipulării prin persuasiune, unde sunt prezentate obstacolele și strategiile persuasiunii și îndemnul la acțiune. Autorii definesc persuasiunea ca fiind arta de a-i convinge pe ceilalți să adere la ideile noastre și să fie de acord cu ele. Nu toți cei din jurul nostru se vor lăsa convinși la fel de ușor, însă toți se supun unor legi simple pe care, dacă știm să le folosim, vom avea mai multe șanse de a-i convinge să gândească așa cum vrem noi. Trebuie mai întâi să îi convingem că avem dreptate, iar pentru a reuși trebuie să știm ce anume stă între noi și persoana pe care vrem să o convingem, în această etapă rolul crucial revine muncii de informații.

Un alt capitol interesant descrie tehnicile de manipulare grupate sub genericul *gaslighting*. Termenul provine din „*Gas Light*”, titlul unei piese de teatru scrisă de Patrick Hamilton în 1938 și ecranizată de două ori (1940, 1944), în care un soț face tot posibilul să-și convingă soția și pe ceilalți că aceasta își pierde mințile. Este de fapt inducerea în personalitatea obiectivului a unei stări de îndoială asupra propriei memorii, percepții sau judecăți, în scopul aducerii acestuia în dependență față de manipulator.

ECOURI

- Prestigioasa revistă „*Evenimentul Istoric*” dedică o semnificativă parte a numărului 35/29 ianuarie – 26 februarie 2021 istoriei recente a serviciilor românești de informații, începând cu editorialul lui Dan Andronic intitulat „*O dilemă eternă a serviciilor de informații: urăsc trădarea, dar iubesc pe trădători*”. Dintre articolele subsumate acestei teme semnalăm fragmentele, reluate sub titlul „*Securitatea în capcanele cenzurii ideologice*”, din cartea colegului nostru gl. bg. (r) Vasile Mălureanu „*Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)*”, cărora redacția le adaugă o confirmare din partea cunoscutului arhitect și artist Alexandru Andrieș, protagonistul uneia din întâmplările evocate.

Semnalăm, de asemenea, studiul d-lui Liviu Țăranu intitulat „*Secrete din dosarele lui Pacepa și ale altor nouă «trădători» condamnați de Ceaușescu*” și articolul „*Cazul «Dandu» sau destinul frânt al poetului Dan Deșliu*”, semnat de Florian Saiu.

- Serialul TVR „*Adevăruri despre Trecut*”, realizat de Raluca Bibiri (producător Raluca Rogojină), a dedicat episodul difuzat la 9 decembrie 2020 relației dintre fosta Securitate și Partidul Comunist Român, sub titlul „*Securitatea, brațul înarmat al partidului*”. Documentarul, care a inclus evocări prezentate de colegii noștri gl. mr. (r) Dumitru Bădescu, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu și col. (r) Valerica Costin, poate fi urmărit pe canalul YouTube al TVR, la adresa <https://www.youtube.com/watch?v=hlpC3OEcJuI>.

- Numărul 1 (13)/28.01-24.02.2021 al revistei „*Enigmele istoriei*” cuprinde interesante și documentate studii cu relevanță pentru istoria recentă a serviciilor românești de informații, între care „*Mihai Caraman, o biografie și un destin în vârtoarea Războiului Rece*” (Alin Spânu), „*Sindromul Praga '68:*

Securitatea și enigmele sale” (Luminița Banu), „*Relațiile economice româno-vest-germane la începutul anilor '70*” (Liviu Țăranu)

- Consemnăm cu interes recenta susținere publică a **tezei de doctorat „Spațiul cibernetic – noua dimensiune a manifestărilor teroriste”**, elaborată de colaboratoarea noastră **Anca Savu**. Teza abordează problematica de maximă actualitate a noilor amenințări cibernetice în condițiile dezvoltării tehnologiei informațiilor și comunicațiilor. Totodată, răspunde preocupărilor specialiștilor de securitate cibernetică de a identifica noi tactici, tehnici, proceduri și metode de a detecta și neutraliza aceste atacuri, precum și de a eficientiza programele de securitate ale infrastructurilor critice ale unei societăți, menite să protejeze utilizatorul de orice intervenție cibernetică nelegitimă.

Elementele de noutate prezentate în această cercetare au condus la concluzia că peisajul amenințărilor teroriste este în continuă dezvoltare, se aplică noi tehnici precum cele de manipulare informațională și psihologică, nefolosite anterior. Valoarea științifică a tezei de doctorat constă în identificarea unor soluții pentru viitoarea societate la care aspirăm, respectiv propuneri de modernizare a sistemelor de securitate cibernetică și aducerea acestora la un nivel optim de răspuns în fața amenințărilor la care sunt supuse.

- În cursul lunii februarie a.c. postul de televiziune MagnaNews TV a reluat **ciclul de dezbateri „Intelligence și Geopolitică”**, realizat de gl. bg. (r) prof. dr. Stan Petrescu și col. (r) dr. Tiberiu Tănase. Prima dezbatere a abordat tema securității globale în contextul pandemiei și poate fi urmărită la adresa <https://magnanews.ro/2021/02/video-intelligence-si-geopolitica-cu-gen-r-prof-stan-petrescu-la-magnanews-tv/>

Tiberiu Tănase, Maria Ilie

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

GHEORGHE MICLE

SFAT

Să nu ignori niciodată
Mâna delicată întinsă de-o femeie
Căci deși aparent fragilă
Ea poate fi
Bărcuța de salvare
Inspirată de Dumnezeu
Să te repună
Pe axa destinului tău.

AM INCERCAT

Am încercat să nu îmi fie dor
Dar mi-ai lipsit atât de mult
Că m-am întors în tandrul tău decor
Să fac din tine spațiul meu ocult
Relația în sine mă plasează
Într-un sistem de legături discrete,
Că toată ființa mea pulsează trează
Iubire celor șapte continente
Pe care mă aștepți? Pe care vrei
Să ne întâlnim perfect nepământean?
Sunt pregătit cu telegarii mei,
Îți dau cuvântul meu de moroșan.

GEORGE VLAICU

PRIVIREA TA

Tot așteptând risipirea
ultimelor silabe ale cântării
pe portativul de smarald
al ochilor tăi
deodată
ecoul tău divin
mi-a umezit trezitele emoții

P
A
G
I
N
I
L
I
T
E
R
A
R
E

și-am descoperit
că privirea ta
inundă grădini
neatinse de timp

MIHAI HANGANU

BALADĂ

Coborât din baladă,
Am poposit un timp pe roata olarului,
Frământând alături de el lutul.
Am plecat apoi cu ciocârlia
Să mă desfăt în cuprinsul văzduhului
Și să slobod peste semeni
Herghelii de soare și veșnicia.
Încerc să stăpânesc și vântul,
Dirijându-i bătaile în simfonia codrului.
În munți am dăltuit flori de piatră
Iar focul l-am trimis românilor pe vatră.
Ploile le-am despletit în vânt
Să cadă picături pe unicul pământ.
Viața de zi cu zi o las omului de pe stradă
Acum este vremea să mă întorc în baladă.

EA

De ea
Nu pot să mă despart,
Pe ea
Nu pot să mă supăr,
La ea
Nu pot să renunț
O voi căuta și dincolo
În viața cea veșnică.
Fără ea nu pot trăi
Urc și cobor
Alături de anotimpuri.

MIRCEA DORIN ISTRATE

ÎNTREBĂRI NEVINOVATE

- Bunico, părul tău e nins?
Că prea e alb de parcă-i nea.
- Așa e, vremea m-a învins
Și semn mi-a pus, să știu de ea.
- Bunico, ochii tăi iubiți
Încercănați s-au înrămat?
- Așa-i, nepoată, mi-s umbriți
De câte înc-au lăcrimat
- Bunico, trupu-ți gârbovit
Mai fi va el odată drept?
- Nu, că poverile-nmiit
Mă tot apleacă de la piept.
- Bunico, încă te micești?
Că eu ca mâine te întrec
- Așa-i, nepoata mea, tu crești
Iar eu de-acuma mă petrec
- Bunico, nins-a peste tine
Cu fulgi ușori de alba nea?
- Nu, fata mea, dar iarna vine
De-acum și peste viața mea.

GHEORGHE TRIFU

BRÂNCUȘI

A sculptat Timpul
Oferind Eternității
Coloana Infinitului
Masa Tăcerii
Poarta Sărutului

Pentru Veșnicie
Pietrei i-a dat chip de
Pasăre Măiastră
Cumințenia Pământului
Domnișoara Pogany

În Grădina Universului
E T E R N I T A T E A
L-a așezat
Pe soclul
N E M U R I T O R I L O R

LUMEA ACEEA AZI MI-E STRĂINĂ

Am pierdut potecile copilăriei
Drumul spre ele este închis
Le desenează uneori frumos
Căldura dulce a unui vis

Zăpezile vieții au stins conturul lor
Azi îmi par linii pe coline
Întinse de aripi de cocor
Cu marginea cerului vecine

Mai respiră starea de atunci
Câțiva pruni pierduți pe o colină
Prin desfrunzișuri tomnatice târzii
Sub focul Lunii par oaze de lumină

Potecile-s pierdute și-s pustii.

RONDELUL TRECERII PRIN VIAȚĂ

Trec anii repede, subtil
Și fuga lor mă doare
Sunt actor într-un vodevil
Cum suntem toți și fiecare

Mă răzvrătesc, mă văd copil
Privesc totul cu candoare,
Trec anii repede, subtil
Și fuga lor mă doare.

Timpul este tot mai fragil
Parcă ar fi topit de soare
Viața e un vodevil
Ghem de vise și culoare

Trec anii repede, subtil.

PETRU POPIȚA**ROSTUL TRECERII**

Rostul trecerii să frământa
Gândurile ce-au rămas în noi
Și să le facă apoi să cânte
Tălmăcite în note sau cuvinte
Limpezi, clocotind ca un șuvoi.

CONSTANTIN MATEI**DOR**

Hai, vino, primăvară, vino iar
Cu gingași ghiocei și viorele
Și dă-ne strălucirea ta în dar
Și-adună iar acele nopți cu stele

Mi-e dor de țărna aburind spre cer,
Parfumul de salcâm să îl miros
Mi-e dor de ciripitul efemer
Și cântul păsărelelor frumos.

CORIN BIANU**ADOLESCENȚĂ ÎN NATURĂ PROPRIE**

Ca un capăt de țară, femeia –
Loc unde sfârșitul și începutul
Își au comună obârșia.

În fața ei găsindu-mă
Întreg și nevătămat,
Nu știu dacă sfârșitul
Ori începutul
Îl am de aflat.

Purta-mă-va viața cu sine oriunde, oricât,
Voi ști vreodată, sfârșit sunt, ori doar început,
Sau fi-voi doar, într-un fel, mai ușor,
Un natural și foarte simplu declanșator?

Femeia – un capăt de țară, pe care smerit îl sărut,
Cu dorul, cu mintea, cu inima mea de recrut,
La începutul vieții în care astăzi pășesc
Cu mișcări încă nesigure și pasul doar aparent bărbătesc.

ÎNTÂIUL OM NĂSCUT ROMAN ȘI MORT CA DAC

Ovidiu fu alungat cu blam dintre amici
La marginile lumii cunoscute, la Donar;
A acceptat la început vicisitudini, dar
Cu nobile speranțe-ndreptățite, că el nici

Nu va rămâne prea mult timp – ca triștii venetici!...
Întârziindu-i rechemarea, cel artist cu har
Se adresa Cezarului în mod epistolar,
Scriind și-n graiul daco-geților poeme mici.

Barbarilor, făcându-le în limba lor pe plac,
Se menținea pe față-același patriot latin.
Legat etern de Roma, ca o creangă de copac,
Și-a dat suflarea ultimă-ntre getici mărăcini;

Înmormântat cu fast, aristocratul peregrin
A fost întâiul om, născut roman și mort ca dac...

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: OCTOMBRIE 2020 – FEBRUARIE 2021

- Asociația și Sucursalele și-au continuat activitățile, respectând regulile stabilite de autorități pentru combaterea pandemiei provocate de virusul SARS-COV 2 (Noul Coronavirus), reușind, în mare măsură, să asigure un cadru eficient de comunicare și interacțiune între membrii săi.

Consemnăm, în acest context, crearea, la începutul lunii decembrie 2020, a **grupului de comunicare (WhatsApp) al Consiliului Director al ACMRR-SRI**, măsură care a eficientizat semnificativ transmiterea informațiilor între Comitetul Executiv și conducerile Sucursalelor.

Mijloacele de comunicare on-line au permis, de asemenea, transmiterea către un număr mare de colegi a **Mesajului adresat ACMRR-SRI cu ocazia Zilei Naționale de Directorul SRI, domnul Eduard Hellvig**, precum și a **Mesajului Președintelui ACMRR-SRI, gl. mr. (r) Marin Ioniță**.

- 22 octombrie 2020:* Sucursala **Argeș** a fost reprezentată la festivitățile organizate pe plan local cu ocazia Zilei Armatei, președintele Sucursalei, col. (r) Dumitru Șovar, prezentând un mesaj la Simpozionul ce a avut loc la Centrul Militar din Pitești.
- 23-25 octombrie 2020:* **Gl. bg (r) Vasile Doroș**, din Sucursala Bacău, a participat, ca membru de onoare al Societății Române de Maximafilie „Dr. Valeriu Neaga”, la organizarea, la Sibiu, a unei **expoziții filatelice internaționale intitulate „Un Panou”**. Organizată cu respectarea strictă a regulilor impuse de pandemia „Covid 19”, expoziția a prezentat 140 de exponate de maximafilie, filatelie tematică, istorie poștală, cartofilie, aero și astrofilie, reprezentând 14 țări europene.
- 22 decembrie 2020:* Ca în fiecare an, **Sucursala Cluj a onorat memoria eroului martir lt. col. Dumitru Coman** – asasinat de extremiști maghiari în decembrie 1989 – la monumentul ridicat de Sucursală, împreună cu Fundația „Patrie și Onoare”, în fața bisericii

ortodoxe din satul Rădaia, unde se află mormântul acestuia. Restricțiile impuse de pandemia COVID 19 au limitat participarea la ceremonii, Sucursala fiind reprezentată de președinte, col. (r) Liviu Baniias, împreună cu cei doi vicepreședinți, col. (r) Vasile Bura și col. (r) Ioan Decea. Fotografii de la ceremonie au fost transmise la TVR Cluj, precum și familiei eroului.

- 23 decembrie 2020: Cu prilejul **Zilei Luptătorului Antiterorist** au fost depuse coroane de flori la **monumentul luptătorilor** antiteroriști victime ale atacului din 23-24 decembrie 1989 din fața Ministerului Apărării Naționale din București, precum și la locurile de veci ale celor căzuți la datorie. Evenimentele sângeroase din decembrie 1989 au fost, de asemenea, evocate de jurnalistul Victor Roncea într-un documentar postat pe portalul de știri [activenews.ro](https://www.activenews.ro).¹

NOI APARIȚII EDITORIALE

- Editura PACO publică **volumul al patrulea din „Cărțile înțelepciunii”** elaborate de **dr. Gh. Rațiu**, cuprinzând „Cugetări” din „învățăturile unor înțelepți străini”.

Volumul se dorește a fi o contribuție „pentru eliminarea aspectelor sociale negative, deoarece *„astăzi, mai mult ca oricând, se simte nevoia de educație a oamenilor în general și a tineretului în special, pentru a readuce valorile morale umane în sânul societății”*. Cartea cuprinde, în cele patru părți, structurate cronologic, câteva sute de aforisme ale celor mai profunzi gânditori ai istoriei.

- Tot o selecție de maxime și cugetări a fost publicată, la Editura Lucas, de **col. (r) Alexandru Ene**, din Sucursala Brăila, sub titlul **„Din vorbă-n**

¹ <https://www.activenews.ro/stiri/MASACRAREA-GRUPULUI-TROSCA.-Cum-a-fost-ucis-Colonelul-USLA-Gheorghe-Trosca-si-decimata-grupa-lui-ANTITERO-la-ordinele-agentilor-KGB-si-GRU-din-sediul-MAPN.-Macelul-din-23-spre-24-decembrie-1989.-DOCUMENTE-164347>

vorbă”. Autorul își exprimă, la rândul său, dorința ca maximele selecționate „să contribuie la îndreptarea lucrurilor din societatea românească”.

- Volumul „**Prin mari muzee ale lumii**”, publicat de **col. (r) Sorin Ioan Boldea**, din Sucursala București, la Editura Artemis, include prezentări, însoțite de reușite fotografii și reproduceri din muzee românești și străine vizitate de autor.
- Colecția „Memoria” a „Caietelor Silvane” publică o interesantă monografie a **col. (r) Virgil Mihalca**, din Sucursala Sălaj, intitulată „**Cetăți medievale din județul Sălaj**”.
- **Col. (r) Călin Udrea**, din Sucursala Argeș, publică la Editura Hoffman primul său volum de poezii intitulat „**Hate & Love**”. La mai multe!...

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE” – PREZENȚĂ ȘI ECOURI

Primim în continuare la redacție ecouri ce relevă interesul cu care revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” este primită în mediile instituționale preocupate de problematica securității naționale, în presa de specialitate și în rândul marelui public.

Astfel, numărul 43 al revistei a beneficiat de ample prezentări în publicațiile „**Actualitatea Sătmăreană**” (25.10.2020, sub semnătura **prof. Carol C. Koka**) și „**Tribuna**” (Sibiu, 26.10.2020, „*Nu vreau să mor ca un prost, ucis de o boală de import*”, articol semnat de **N. I. Dobra**).

Acest număr este ilustrat cu câteva din lucrările colegului nostru **Gheorghe Rusu** dedicate frumoaselor zile de primăvară.

oooOOOooo